TRACTATUS POLITICUS

SPİNOZA

POLİTİK İNCELEME

3. BASKI
DOST
2012

yasa siyasa

Bu dizi Cemal Bâli Akal'ın yönetiminde
Dost Kitabevi Yayınları için hazırlanmaktadır.

Politik İnceleme
Tractatus Politicus

Benedictus (Baruch) Spinoza
(1632-1677)

Bir tüccar ailesinin oğlu olarak doğdu. Eğitimine bir Yahudi erkek okulunda başladı. Yunanca ve Latince öğrendi, ayrıca Yeni Skolastisizm ve Descartes üzerine çalıştı. Mercek yapımında ustalaşan Spinoza geçimini bu yolla sağladı ve Rijnsburg adında küçük bir köye yerleşerek burada ders verdi. Descartes'ın yapıtı *Principia Philosophiae*'nin geometrik bir yorumu olan eserinin büyük bir bölümünü ve Etika'yı burada yazdı. Descartes'tan büyük ölçüde etkilenen yaklaşımı Ortaçağ felsefesi ve Yahudi felsefesinden de izler taşır. 1663 yılında Lahey'e yerleşen Spinoza, bunu izleyen birkaç yıl boyunca *Tractatus Theologico-Politicus* başlıklı eseri üzerinde çalıştı. Daha çok siyasi sorunlarla ilgilendiği dönemde yazmaya başladığı *Tractatus Politicus*'u bitirme fırsatını bulamadı. Kıta usçuluğunun en önemli temsilcisi sayılan Spinoza'nın salt idealistlerden Marksistlere dek birçok farklı okul ve akım üzerinde büyük bir etkisi olmuştur.

D

yasa ⚖ siyasa

1) HUKUK ÖZGÜRLÜK VE AHLAK, H. L. A. Hart, Şubat 2000
2) DEVLET KURAMI, Der.: Cemal Bali Akal, Temmuz 2000
3) SİYASİ İLAHİYAT, Carl Schmitt, Temmuz 2002
4) NE HUKUK NE DE AHLAK, Turgut Tarhanlı, Ocak 2003
5) İNSANSIZ YÖNETİM, Turgut Tarhanlı, Ocak 2003
6) REFAH DEVLETİNİN KRİZİ, Pierre Rosanvallon, Şubat 2004
7) ÖZGÜRLÜĞÜN GELECEĞİ YOKTUR, Cemal Bâli Akal, Kasım 2004
8) VAROLMA DİRENCİ VE ÖZERKLİK, Cemal Bâli Akal, Kasım 2004
9) ETİKA, Benedictus (Baruch) Spinoza, Aralık 2005
10) PARLAMENTER DEMOKRASİNİN KRİZİ, Carl Schmitt, Nisan 2006
11) LİBERALLER VE CEMAATÇİLER, Der.: A. Berten, P. da Silveira, H. Pourtois, Eylül 2006
12) TUTUNAMAYANLAR VE HUKUK, Şebnem Gökçeoğlu Balcı, Mart 2007
13) HAKLARI CİDDİYE ALMAK, Ronald Dworkin, Haziran 2007
14) HOMO JURIDICUS, Alain Supiot, Mart 2008
15) TEOLOJİK-POLİTİK İNCELEME, Benedictus (Baruch) Spinoza, Eylül 2008
16) SPINOZA. DÜNYA SEVGİSİ, Diego Tatián, Temmuz 2009
17) SOSYOLOJİK YÖNTEMİN KURALLARI, Émile Durkheim, Şubat 2010
18) MACHIAVELLI, MAKYAVELİZM VE MODERNİTE, Haz.: Cemal Bâli Akal, Eylül 2012

Spinoza, Benedictus (Baruch)
Politik İnceleme (Tractatus Politicus)
ISBN 978-975-298-280-2 / Türkçesi: Murat Erşen / Dost Kitabevi Yayınları
Eylül 2012, Ankara, 111 sayfa
Felsefe

POLİTİK İNCELEME

Tractatus Politicus

Spinoza

DOST
kitabevi

ISBN 978-975-298-280-2

Tractatus Politicus
BENEDICTUS (BARUCH) SPINOZA

© Dost, 2007, 2009, 2012

Bu çevirinin tüm yayın hakları
Dost Kitabevi Yayınları'na aittir.
Birinci Baskı, Ocak 2007, Ankara
İkinci Baskı, Temmuz 2009, Ankara
Üçüncü Baskı, Eylül 2012, Ankara

Fransızcadan çeviren, Murat Erşen

Teknik Hazırlık, Mehmet Dirican - Dost İTB

Kapak Tasarımı, Raul Mansur

Baskı ve cilt, Pelin Ofset Ltd. Şti.;
İvedik Organize Sanayi Bölgesi, Matbaacılar Sitesi
588. Sokak No: 28-30, Yenimahalle / Ankara
Tel: (0312) 395 25 80-81 • Fax: (0312) 395 25 84

Dost Kitabevi Yayınları
Paris Caddesi No: 76/7 Kavaklıdere 06680, Ankara
Tel: (0312) 435 93 70 • Fax: (0312) 435 79 02
www.dostyayinevi.com • bilgi@dostyayinevi.com

İçindekiler

Tractatus Politicus *İçin Önsöz Yerine*
Yazarın Bir Arkadaşına Mektubu **9**

Birinci Bölüm **11**

İkinci Bölüm **15**

Üçüncü Bölüm **25**

Dördüncü Bölüm **33**

Beşinci Bölüm **37**

Altıncı Bölüm **41**

Yedinci Bölüm **53**

Sekizinci Bölüm **71**

Dokuzuncu Bölüm **95**

Onuncu Bölüm **103**

Onbirinci Bölüm **109**

Tractatus Politicus *İçin Önsöz Yerine Yazarın Bir Arkadaşına Mektubu*

Sevgili dostum,

Mektubunuz dün elime geçti. Tüm kalbimle, bana göstermiş olduğunuz ilgi için size teşekkür ederim. Eğer daha faydalı olduğuna hükmettiğim ve sanıyorum sizin de daha çok hoşunuza gidecek bir şeyle meşgul olmasaydım, önerinizi hiç tereddüt etmeden kabul ederdim. Sizin öğütleriniz üzerine bir süre önce bir Politik İnceleme yazmaya başladım. Altı bölümü şimdiden tamamlandı: İlk bölüm bir giriş mahiyetinde; ikinci bölüm doğal hakkı, üçüncü bölüm her tür egemen gücün hakkını, dördüncü bölüm egemeninin idaresine bağlı meseleleri, beşinci bölüm bir toplumun ulaşmayı hedefleyeceği en yüksek yapılanmayı ele alıyor ve altıncı bölümde de tiranlık içine düşmesini engellemek için bir monarşik yönetim biçiminin nasıl kurulması gerektiği işleniyor. Şu sıra, iyi bir monarşik örgütlenmeye ilişkin altıncı bölümün bütün noktalarını yeniden ele alıp yöntemli olarak tanıtladığım yedinci bölümü kaleme alıyorum. Ardından aristokratik yönetim biçimine ve sonra da halk yönetimine (demokrasiye) geçeceğim ve, nihayet, yasalara ve siyaseti ilgilendiren diğer özel sorunlara... Kendinize iyi bakın.

Birinci Bölüm

Bu incelemede, monarşik rejimin var olduğu ve de iktidara en iyilerin sahip olduğu bir toplumun tiranlığa dönüşmemesi üzere barışın ve yurttaşların özgürlüğünün ihlâl edilmeden korunması için nasıl kurulması gerektiği gösterilmiştir.

§ 1. Filozoflar, içimizde çarpışan duyguları, insanların kendi hatalarıyla içine düştükleri kötülükler olarak düşünürler, işte, bu yüzden, onları alaya almayı, onlara hayıflanmayı, onları kınamayı ya da daha ahlaki görünmek istediklerinde onlardan nefret etmeyi alışkanlık haline getirmişlerdir. Böylece, tanrısal biçimde hareket ettiklerini ve hiçbir yerde varolmayan bir insan doğasına her türden övgüler düzerek ve söylemleriyle gerçekte varolanı kötüleyerek bilgeliğin doruğuna çıktıklarını sanırlar. Onlar insanları aslında oldukları gibi değil, ama kendileri nasıl olmalarını istiyorlarsa öyle tasarlarlar: bunun neticesi olarak, çoğu, bir Etik yerine bir Yergi yazmışlardır ve asla Siyasette uygulanabilecek görüşleri olmamıştır, onların tasarladığı şekliyle Siyaset, gerçekleşmeyecek bir düş olarak, veyahut ya Ütopik ülkelere ya da şairlerin altın çağına, yani hiçbir kuruma ihtiyaç duyulmayan bir zamana uygun olarak görülmelidir. O halde, bir uygulaması olan tüm bilimler arasında, kuramın eylemden en çok farklılık gösterdiği bilim siyasettir ve Devleti

yönetmek için kuramcılardan, yani filozoflardan daha uygunsuz olanı yoktur.

§ 2. Buna karşılık, devlet adamlarına gelince, onların insanları daha iyi olan için yönetmek yerine tuzaklara düşürmeye uğraştıklarına inanılır ve bilge olmaktan ziyade kurnaz olduklarına hükmedilir. Deneyim onlara, gerçekte, insanlar olduğu sürece kötülüklerin de olacağını öğretmiştir; bu yüzden etkinliği uzun deneyimler sonucunda kabul edilmiş ve aklın kılavuzluğundan ziyade korkuyla harekete geçen insanların kullanmaya alışkın olduğu araçlarla insanın kötülüğünü engellemeye çalışırlar; bu yüzden, dine, özellikle de tanrıbilimcilere aykırı görünen bir biçimde hareket ederler: dine ve tanrıbilimcilere göre, gerçekte, egemen, kamu işlerini bireyin uymak zorunda olduğu ahlaki kurallara uygun olarak yürütmelidir. Bununla birlikte, Devlet adamlarının yazılarında Siyaseti filozoflardan çok daha büyük bir beceriyle ele aldıklarına şüphe yoktur: çünkü, aslında, deneyimi rehber edindikleri için uygulanamayacak hiçbir şeyi öğretmemişlerdir.

§ 3. Ve, kuşkusuz, deneyimin, insanları barış içinde yaşatacak şekilde tasarlanabilecek tüm Site türlerini gösterdiğine ve, aynı zamanda, halkı yönetmek, yani onları belli sınırlar içinde tutmak için gereken araçları öğrettiğine kesin olarak inanıyorum. Öyle ki, düşünce yoluyla, henüz sınanmamış ama yine de denendiğinde ya da uygulamaya geçildiğinde başarısız olmayacak bir yönetim biçimi belirlemenin mümkün olduğunu sanmıyorum. İnsanlar gerçekte öyle bir yaradılıştadır ki ortak bir yasa olmaksızın yaşayamazlar. Fakat ortak kurallar ve kamu işleri, kurumlar ortaya koymuş ve bunları ele alıp açıklamış, keskin zekalı, becerikli ya da kurnaz insanların inceleme konusu olmuştur. O halde, bir toplumda kullanılabilecek ama hiçbir modeliyle henüz karşılaşılmamış olan ve kamu işleriyle ilgilenen ve kendi güvenliklerini gözeten insanların fark etmediği herhangi bir yönetim usulünün tasarlanabileceği düşünülemez.

§ 4. Siyasi konuları işlerken, o halde, yeni ya da bilinmedik herhangi bir şey ortaya koymayı değil, ama sadece kesin ve kuşku götürmez kanıtlar yoluyla pratikle en iyi uyum gösteren şeyi ortaya koymayı istedim. Başka bir deyişle, bunu insan doğasının incelemesinden çıkarsamak ve bu in-

celemede matematikle ilgili araştırmalar yaparken sahip olduğumuz zihin özgürlüğünü bu incelemede de geçerli kılmak için insanların eylemleriyle alay etmemeye, onlara acımamaya, onlardan nefret etmemeye, ama onlara dair gerçek bir bilgi elde etmeye tüm dikkatimi verdim. Ayrıca, sevgi, nefret, öfke, kızgınlık, kıskançlık, kibirlilik, acıma ve ruhun diğer devimleri gibi insani duyguları kötülükler olarak değil, ama insan doğasının özellikleri olarak göz önüne aldım: bunlar sıcağın, soğuğun, fırtınanın, yıldırımın ve tüm hava durumlarının havanın doğasına ait olması gibi insanın doğasına ait varolma tarzlarıdır.

Bu kötü havalar bizde nasıl bir hoşnutsuzluk yaratırsa yaratsın, kendileri yoluyla doğasını tanımaya çalıştığımız belirli nedenleri olduğu için zorunludurlar ve ruh şeylerin gerçek bilgisine sahip olduğu zaman bunlardan duyularımıza hoşnutluk veren şeylerin bilgisine sahip olmaktan dolayı aldığı zevk kadar zevk alır.

§ 5. Aslında, bu kesin bir şeydir ve *Etika*'mızda bunu gösterdik, insanlar zorunlu olarak duygulara tabidirler; öyle bir yaradılıştadırlar ki mutsuz olanlar için acıma, mutlu olanlar için kıskançlık duyarlar; acımadan çok öç alma duygusuna yatkındırlar; üstelik herkes ötekilerin kendi mizacına uygun olarak yaşamasını, kendisi ne hissediyorsa onu hissetmesini ve onun reddettiklerini reddetmesini arzu eder. Bundan şu çıkar ki, herkes aynı şekilde ilk sırada olmak istediğinden aralarında ihtilaflar patlak verir, birbirlerini ezmeye uğraşırlar; ve galip gelen kendisi için bir iyilik sağlamaktan çok rakibine verdiği zararla övünür. Ve, kuşkusuz, hepsi dinin öğrettiklerine uygun olarak, her insanın hemcinsini kendisi gibi sevmek zorunda olduğuna, yani başkasının hakkını kendi hakkı gibi savunmak zorunda olduğuna inanmıştır; ama bu inancın duygular üzerinde pek az gücü olduğunu gösterdik. Hakikatte, ölüme yaklaşıldığı zaman, yani hastalık tutkuları yendiği ve insan güçsüz kaldığı zaman ya da insanların çıkarlarını savunmak zorunda olmadıkları tapınaklarda bu inanç zafer kazanır, ama en gerekli olduğu yerlerde, mahkemelerde ya da yargı önünde bu inancın hiç etkisi yoktur. Bundan başka aklın da duyguları dizginleyebileceğini ve yönetebileceğini gösterdik, ama aynı zamanda gördük ki aklın öğrettiği yol çok çetindir; dolayısıyla, halk yığınlarının ya da kamu işleriyle uğraşanların usun öğütlerine göre yaşamasının mümkün olduğuna inananlar, şairlerin altın çağının hayalini kurarlar, yani hayalleriyle avunur dururlar.

§ 6. Esenliği birkaç kişinin doğruluğuna bağlı olan ve işlerin iyi yürümesini sağlamak için idare edenlerin dürüst bir şekilde davranmak istemesini gerektiren bir Devlet hiçbir istikrara sahip olamayacaktır. Varlığını sürdürebilmesi için, kamu işlerini öyle düzenlemek gerekir ki Devleti yönetenler, ister kılavuzları akıl olsun ister bir duygu tarafından hareket ettirilsinler, dürüst olmayan bir biçimde ya da genel çıkarın aksine davranmaya itilemesinler. Ve Devletin güvenliği bakımından, işleri iyi idare etmek için insanların hangi içsel güdüye sahip olduklarının önemi yoktur, yeter ki, aslında, onu iyi yönetsinler: gerçekte, ruhun özgürlüğü, yani cesaret özel bir erdemdir, Devlete gerekli olan erdem ise güvenliktir.

§ 7. Madem ki sonunda barbar olsun uygar olsun insanlar her yerde âdetler oluşturuyorlar ve kendilerini sivil bir hale sokuyorlar, kamusal güçlerin nedenlerini ve doğal temellerini aklın öğrettiklerinden değil de insanların ortak doğasından, yani insani koşullardan anlamak gerekir; bir sonraki bölümde bunu ele almak istiyorum.

İkinci Bölüm

§ 1. *Teolojik-Politik İnceleme* (*Tractatus Theologico-Politicus*) başlıklı eserimizde doğal hakkı ve sivil hakkı ele alıp işledik ve *Etika* adlı eserimizde günahın, liyakatin, adaletin, adaletsizliğin ve, nihayet, insan özgürlüğünün ne olduğunu açıkladık. Bununla birlikte, bu incelemeyi okuyanları buradaki en zorunlu ilkeleri diğer eserlerde aramak zorunda bırakmamak için, bu açıklamaları yeniden vermeye ve buna bir tanıtlama eklemeye karar verdim.

§ 2. Tüm doğal şeyler, varolsunlar ya da olmasınlar, upuygun olarak kavranabilirler. Bununla birlikte, doğal şeylerin kendi varlıkları içinde varolmalarını ve varlıklarını sürdürmelerini sağlayan ilke bunların tanımlarından çıkarılamaz, zira ideal özleri onlar varolmaya başladıktan sonra varolmalarından önceki özle aynı kalır. Başka bir deyişle, ne bunların sayesinde varoldukları ilke ve ne de varoluşlarını devam ettiren şey özlerinden çıkarılabilir; varolmaya devam etmek için varolmaya baş-

lamaları için gerekli olan aynı güce ihtiyaç duyarlar. Bunun neticesi olarak doğadaki her şeyin kendisi sayesinde varolduğu ve eylemde bulunduğu güç Tanrı'nın ebedi gücünden başkası olamaz. Eğer bundan başka bir güç yaratılmış olsaydı, bu güç kendi kendisini koruyamazdı ve dolayısıyla doğal şeyleri koruyamazdı, ama yaratılması için gerekli olan gücün aynısına varoluşunu sürdürmek için de ihtiyaç duyardı.

§ 3. O halde, doğal varlıkların, sayesinde varoldukları ve eylemde bulundukları gücün, Tanrı'nın gücünün kendisi olduğunu bilirsek, doğal hakkın ne olduğunu kolayca anlarız.

Çünkü, gerçekte, Tanrı'nın her şey üzerinde hakkı vardır ve Tanrı'nın hakkı, O'nun mutlak özgürlük olarak düşünülen gücünün kendisinden başka bir şey değildir; doğadaki her varlık, hem varolmak hem de eylemde bulunmak için sahip olduğu gücün hakkını doğadan alır: doğadaki herhangi bir varlığın sayesinde varolduğu ve eylemde bulunduğu güç, gerçekte özgürlüğü mutlak olan Tanrı'nın gücünün kendisinden başka bir şey değildir.

§ 4. Doğal hak ile, öyleyse, her şeyin kendileri uyarınca olduğu doğanın yasalarını ya da kurallarını, yani doğanın gücünün kendisini anlıyorum. Sonuç olarak, tüm Doğanın ve dolayısıyla her bireyin doğal hakkı gücünün yettiği yere kadar uzanır ve, o halde, bir insan kendi doğasının yasalarına göre yaptığı her şeyi doğanın egemen hakkı uyarınca yapar ve doğa üzerinde gücü ölçüsünde hakkı vardır.

§ 5. Öyleyse, eğer insan doğası insanların sadece aklın buyruklarına göre yaşayacakları şekilde düzenlenmiş olsaydı, insan türüne özgü olduğunu düşündüğümüz sürece doğal hak, sadece aklın gücü tarafından belirlenmiş olurdu. Ama insanlar akıldan ziyade kör arzuyla davranırlar ve sonuç olarak insanların doğal gücü, yani insanların doğal hakkı akılla değil, ama onları eylemde bulunmaya mecbur eden ve sayesinde kendilerini korumaya çabaladıkları tüm iştahlarla tanımlanmalıdır. Hakikatte, köklerini akıldan almayan bu arzuların insanların eylemleri değil de tutkuları olduklarını itiraf ederim. Ama, burada söz konusu olan doğal hakla aynı şey olan doğanın evrensel gücü olduğuna göre, aklın bizde doğurduğu arzular ile başka bir kökene sahip arzular arasında hiçbir fark gözetemeyiz: hem birinciler hem de diğerleri gerçekte doğanın etki-

leridirler ve insanın sayesinde varlığını sürdürmeye çabaladığı doğal gücü ortaya çıkarırlar. İster bilge olsun ister sağduyudan yoksun olsun, insan her zaman doğanın bir parçasıdır ve onun eylemde bulunmasını belirleyen her şey –bu doğa şu ya da bu insanın doğası olarak tanımlanmak üzere– doğanın gücü ile ilişkilendirilmelidir. Davranışlarında ister aklı rehber alsın ister sadece arzuyu, insan gerçekte ne yaparsa ancak doğanın yasalarına ve kurallarına göre yapar, yani doğal hakkı uyarınca (*bu bölümün § 4'üne göre*) yapar.

§ 6. Bununla birlikte, çoğu kişi sağduyudan yoksun olanların doğayı izlemekten çok onun düzenini bozduğuna inanır ve birçokları da doğadaki insanları krallık içinde bir krallık olarak tasarlar. Bunlar, gerçekte, insan ruhunun, doğal nedenler tarafından değil, doğrudan doğruya Tanrı tarafından yaratıldığına, bu ruhun dünyanın geri kalanından, kendi kendini belirlemekte ve aklı doğru biçimde kullanmakta mutlak bir güce sahip olacak derecede bağımsız olduğuna hükmederler. Ama, deneyim, salim bir ruha ve bedene sahip olmanın bizim elimizde olmadığını yeterinden fazla öğretir. Bundan başka, her şey, kendinde olduğu sürece, varlığını korumaya çabaladığına göre, eğer aklın buyruklarına göre yaşamak kadar kör arzular tarafından sürüklenmek de bizim iktidarımız içinde olsaydı, hepimizin aklın kılavuzluğu doğrultusunda ve bilgece kurulmuş kurallara göre yaşayacağından hiçbir biçimde şüphe edemeyiz. Ancak işler hayatta böyle yürümez, aksine, herkes peşinden koştuğu zevkin çekiciliğine boyun eğer. İnsan doğasının bu güçsüzlüğünün nedeninin, kökenini ilk insanın düşüşünden alan kötülük ya da günah olduğunu söyleyen tanrıbilimcilerin bu zorluğun üstesinden geldikleri doğru değildir. Eğer, gerçekte, düşmek kadar doğru yolu tutmak da ilk insanın elinde olsaydı ve eğer kendi kendisinin ve henüz kötülüğe eğilim göstermemiş bir doğanın sahibi olsaydı, nasıl olur da insan bilgi ve ihtiyat sahibi olduğu halde yine de düşerdi? Şeytan tarafından kandırıldığı mı söylenecek? Ama öyleyse şeytanı kim kandırdı? Kim, diye soruyorum, bilgisiyle tüm diğer yaratıkların üstünde olan varlığı, Tanrı'dan daha büyük olmayı isteme deliliğine itmiş olabilir? Ayrıca, nasıl olabilmiştir de, kendisine hakim ve iradesinin efendisi olan ilk insan kendisini baştan çıkarılmaya ve kandırılmaya bırakmıştır? Eğer gerçekten aklını doğru biçimde kullanma iktidarında olsaydı, aldatılamazdı, zira kendinde olduğu sürece, zorunlu olarak varlığının ve ruhunun selametini korumaya

çabalardı. Ancak bu iktidara sahip olduğu öne sürülüyor. O halde, zorunlu olarak ruhunun esenliğini muhafaza etmiştir ve aldatılamamıştır. Ama hikâyesi bunun böyle olmadığını gösteriyor. Öyleyse, aklını doğru biçimde kullanmanın ilk insanın iktidarı dahilinde olmadığını, aynı bizim gibi tutkulara tabi olduğunu teslim etmek gerekir.

§ 7. Hiç kimse, insanın da, öteki bireyler gibi varlığını korumaya çabaladığını inkar edemez. Eğer kimi farklılıklar görülüyorsa, bu, insanın özgür iradeye sahip oluşundan ileri gelir. Ama insanı ne kadar özgür iradeye sahip olarak düşünürsek, o denli de onun zorunlu olarak varlığını koruması ve kendisine hakim olması gerektiği yargısına varmak mecburiyetinde kalırız. Özgürlüğü olumsallıkla karıştırmayan herkes kolayca fikrime katılacaktır. Özgürlük gerçekte bir erdemdir, yani bir yetkinliktir. Böylece, insanda güçsüzlüğünü teyit eden hiçbir şey özgürlükle ilişkilendirilemez. Dolayısıyla, varolmayabileceği ya da aklını kullanmayabileceği için insanın özgür olduğu öne sürülemez, aksine, insan ancak doğasının yasalarına uygun olarak varolma ve eylemde bulunma gücü olduğu ölçüde özgürdür. O halde, bir insanın ne kadar çok özgür olduğunu düşünürsek, o kadar az, aklını kullanamadığını ve kötüyü iyiye tercih ettiğini söyleyebiliriz. Mutlak olarak özgür bir varlık olan Tanrı zorunlu olarak bilir ve eylemde bulunur, yani doğasından gelen bir zorunlulukla varolur, bilir ve eylemde bulunur. Aslında, Tanrı'nın varolmasının eylemde bulunmasıyla aynı zorunluluk gereği olduğuna şüphe yoktur ve nasıl ki kendi doğasının bir zorunluluğu uyarınca varolur, aynı şekilde doğasının bir zorunluluğu uyarınca, yani mutlak bir özgürlükle eyler.

§ 8. O halde, her zaman aklı kullanmanın ve kendisini insani özgürlüğün doruğunda tutmanın her insanın iktidarı dahilinde olmadığı sonucuna varıyoruz; bununla birlikte, her insan, her zaman, kendinde olduğu sürece, varlığını sürdürmeye çabalar ve her insanın hakkı gücü ölçüsünde olduğuna göre, ister bilge olsun ister sağduyudan yoksun olsun, insan kendisi için çabaladığı ve yaptığı her şeyi doğanın egemen bir hakkıyla yapar. Bundan çıkan sonuca göre, bütün insanların altında doğduğu ve çoğu zaman altında yaşadığı doğanın hakkı ve kuralı, bir kişinin yapmak için arzusu ya da gücü olmaması dışında hiçbir şeyi yasaklamaz. Bu hak ve kural ne çatışmalara, ne nefretlere, ne öfkeye, ne aldatmacaya, ne de mutlak olarak iştahın öğütlediği bir şeye karşıdır. Bunda

şaşılacak hiçbir şey yoktur, zira sadece insanların gerçek yararına ve korunmasına yönelen insan aklının yasalarının ötesinde, doğa, insanın ancak küçük bir parçası olduğu, bütün doğanın ebedi düzeniyle ilgili sonsuz sayıdaki diğer yasaları da kapsar. Ve sadece bu düzenin zorunluluğundan dolayıdır ki tüm bireyler şu ya da bu tarzda varolmaya ya da eylemde bulunmaya belirlenmişlerdir. O halde, doğada bize tuhaf, saçma ya da kötü görünen her şey sadece şeyleri ancak kısmen bildiğimiz için ve bütün doğa düzeninin ve şeyler arasındaki ilişkilerin büyük bölümünü bilmediğimiz için böyle görünür. Öyle ki, her şeyin bizim aklımıza uygun bir biçimde yürümesini isteriz; ama aklın kötü olduğunu öne sürdüğü şey, eğer yalnızca kendi doğamızın yasalarını göz önüne almayıp evrenin yasalarını ve düzenini düşünürsek, öyle değildir.

§ 9. Yine bir önceki bölümden, herkesin bir başkasının iktidarına boyun eğdiği sürece bu başkasına bağlı olduğu, ama her türlü şiddeti uzaklaştırabildiği, onun kendisine verdiği zararı işine geldiği gibi yargılayarak cezalandırabildiği ve genel olarak kendi mizacına göre yaşayabildiği ölçüde bağımsız olduğu çıkar.

§ 10. Bir başkasını zincirleyerek tutan ya da elinden tüm silahlarını, kendisini savunabilmesi ve kaçabilmesi için gerekli tüm araçları alan ya da onun içine korku salan ya da onu ödülle kendi tarafına çeken kişi onu kendi iktidarı altında tutar; öyle ki, bu başkası kendisinden çok bu kişiye yaranmak ister ve kendisininkinden ziyade efendisinin arzusuna göre yaşar. Ama bir insanı iktidar altında tutmaya yarayan birinci ve ikinci yollar, ruhla değil, sadece bedenle ilgilidir; oysa ki, üçüncü ya da dördüncü yollarla ruh ve beden üstünde egemenlik kurulur, ama bu yollarla insanlar ancak korkuları ve umutları devam ettiği sürece hakimiyet altında tutulur, eğer bu duygular ortadan kalkacak olursa, efendisi olan yeniden kendi efendisi haline gelir.

§ 11. Ruh bir başkası tarafından aldatılabildiği ölçüde, bu bir başkası tarafından yargı yetisine boyun eğdirilebilir; bundan, ruhun ancak aklı doğru olarak kullanabildiği ölçüde kendisine ait olduğu çıkar. Başka deyişle, insanın gücünü bedenin kuvvetinden çok ruhun gücüyle ölçmek gerektiğinden, en bağımsız insanlar, akılları üstün gelenler ve de aklın kılavuzluğunda yaşayanlardır. Böylece, bir insanı aklın kılavuzluğunda

yaşadığı ölçüde özgür olarak adlandırıyorum; çünkü, bu ölçüde, insan sadece doğası yoluyla upuygun olarak bilinebilen nedenler tarafından eylemde bulunmaya belirlenmiştir, yine bu nedenler onu zorunlu olarak eylemde bulunmaya belirler. Özgürlük, gerçekte, (bu bölümdeki § 7'de göstermiş olduğumuz gibi) eylemin zorunluluğunu ortadan kaldırmaz, aksine, onu ortaya çıkarır.

§ 12. Bir insana karşı şu ya da bu şeyi yapmak ya da, aksine, yapmamak için sözle verilen taahhüt, verilmiş sözün aksine eylemde bulunma iktidarına sahip olunduğu zaman, ancak söz vermiş olan kişinin iradesi değişmediği sürece geçerli olur. Gerçekte, vermiş olduğu taahhüdü bozma iktidarında olan, hakkını elden bırakmış değildir, ama sadece söz vermiştir. O halde, doğal hak gereği kendi yargıcı olan kişinin doğru ya da yanlış (ne de olsa bir insan yanılabilir) hüküm vermiş olmasına göre, verdiği taahhüdün yararlı olmaktan çok zararlı neticeleri olabilir ve taahhüdü bozmakta çıkarı olduğunu düşünüp doğal hak gereği (*bu bölümün § 9'u yoluyla*) onu bozabilir.

§ 13. Eğer iki kişi aralarında anlaşıp güçlerini birleştirirlerse, beraber daha fazla iktidarları olacaktır ve, dolayısıyla, doğa üzerinde her birinin tek başına sahip olduğundan daha fazla hakları olacaktır. Güçlerini birleştiren insanların sayısı arttıkça, bu kişilerin sahip oldukları hak da artar.

§ 14. İnsanlar öfkenin, kıskançlığın ya da nefrete dair bir duygunun kurbanı oldukları ölçüde zıt yönlere giderler ve birbirlerine ters düşerler ve diğer hayvanlardan daha fazla iktidara sahip oldukları ve daha kurnaz ve becerikli oldukları için daha korkunçturlar. İnsanlar (*bu bölümdeki § 5'te gördüğümüz üzere*) doğaları gereği bu duygulara önemli ölçüde tabi olduklarından, doğaları gereği birbirlerinin de düşmanıdırlar: en büyük düşmanım, benim için en korkunç olan ve kendisinden en çok korunmam gerekendir.

§ 15. Doğal halde (*bu bölümün § 9'una göre*) herkes bir başkasının baskısına boyun eğmeyecek biçimde kendisini koruyabildiği sürece kendisinin efendisi olduğundan ve herkesten tek başına korunmaya çabalamak boşuna olduğundan, insanın doğal hakkı kendi gücü tarafından belirlendiği

sürece, bu hak aslında yoktur ya da en azından sadece kuramsal bir varlığı olacaktır, çünkü bu hakkın muhafazasını temin etmek için hiçbir yol yoktur. Ayrıca, her birinin ne kadar az iktidarı ve netice olarak ne kadar az hakkı varsa, korkmak için de o kadar çok sebebi olduğu kesindir. Aralarında yardımlaşmaksızın insanların hayatlarını çok sürdüremeyeceklerini ve ruhlarını geliştiremeyeceklerini de ekleyelim. O halde, şu sonuca varırız: sadece insan türü açısından, insanların ortak haklara, beraber yaşabilecekleri ve gelişebilecekleri topraklara sahip oldukları zamanlar dışında, güçlerini ayakta tutabildikleri, kendilerini koruyabildikleri, her şiddeti püskürtebildikleri ve herkesle ortak bir iradeye göre yaşayabildikleri zamanlar dışında, doğal hak güçlükle düşünülebilir. Gerçekte, (*bu bölümdeki § 13'e göre*) bu şekilde bir gövde içinde bir araya gelebilenlerin sayısı ne kadar fazla olursa, ortak olarak o kadar çok da hakka sahip olacaklardır. Ve eğer skolastikler, doğal haldeki insanlar kendi efendileri olamayacakları için, insanı toplumsal bir hayvan olarak adlandırmak istemişlerse, onlara hiçbir itirazım yok.

§ 16. İnsanlar ortak hakka sahip olduklarında ve hepsi tek bir düşünceye göre hareket ettiklerinde, (*bu bölümdeki §13'le*) kesindir ki, her biri bir araya gelmiş olmakla güç bakımından kendisine üstün gelen tüm diğerlerinden daha az hakka sahiptir, yani her biri aslında doğa üzerinde ortak yasanın kendisine bahşettiği kadarıyla hakka sahiptir. Öte yandan, ortak bir iradeyle (*bu bölümün §4'üne göre*) kendisine buyurulan her şeyi yapmak zorundadır ve onu buna zorlama hakkı vardır.

§ 17. Halkın gücünün belirlediği bu hakkı kamusal güç diye adlandırmak âdet olmuştur ve bu iktidarı mutlak olarak elinde bulunduran, genel irade yoluyla, kamu işlerine bakar, yani yasaları oluşturmakla, yorumlamakla ve yürürlükten kaldırmakla, şehirleri savunmakla, savaşa ve barışa karar vermekle vb. ilgilenir. Eğer bu görev tüm halk tarafından oluşturulmuş bir meclise aitse, kamu iktidarına demokrasi denir. Eğer Meclis seçilmiş bazı kişilerden oluşuyorsa, bu aristokrasidir ve, nihayet, kamu işlerinin yürütülmesi ve dolayısıyla iktidar tek bir kişiye aitse, bu da monarşi dediğimiz şeydir.

§ 18. Bu bölümde gösterdiklerimizden açıkça görülür ki, doğal halde günah yoktur ya da eğer biri günah işlerse bu başkasına değil kendisine

karşıdır: gerçekte hiç kimse bunu istemedikçe bir başkasına doğal hak gereği yaranmak zorunda değildir ve kendi mizacı uyarınca iyi ya da kötü olduğuna karar verdikleri dışında hiçbir şey onun için iyi ya da kötü değildir. Ve doğal hak, hiç kimsenin yapamayacağı şeyler dışında, hiçbir şeyi yasaklamaz (*bkz. bu bölümdeki §§ 5-8*). Oysa, günah, hukuka göre, yapılmaması gereken bir eylemdir. Eğer insanlar bir doğa yasası gereği aklın kılavuzluğunu izlemek zorunda olsalardı, herkes zorunlu olarak aklı rehber olarak alırdı, zira doğanın yasaları (*bu bölümdeki §§ 2-3*) Tanrı tarafından, onun varlığına bağlı olan özgürlükle oluşturulan yasalardır ve dolayısıyla bu yasalar ilahi doğanın zorunluluğundan doğar (*bkz. bu bölümdeki § 7*); netice itibarıyla bu yasalar ebedidir ve ihlal edilemezler. Fakat insanlar akıldan ziyade iştahı izlerler; ama, bununla birlikte, doğanın yasasını bozmazlar, zorunlu olarak ona uyarlar; o halde, doğa yasası, sağduyudan yoksun olanları ve gerizekâlıları hayatlarını bilgece düzenlemeleri için, hastaları sağlıklı bir bedene sahip olsunlar diye zorladığından fazla zorlamaz.

§ 19. Öyleyse günah ancak bir Devlet içinde düşünülebilir; yani topluluğa ait olan yönetme hakkı uyarınca neyin iyi neyin kötü olduğuna karar verilir ve hiç kimsenin (*bu bölümdeki § 16 ile*) ortak bir karar ya da ortak bir rıza olmaksızın herhangi bir şey yapmaya hakkı yoktur. Günah gerçekte (*bir önceki paragrafta söylediğimiz gibi*) yasaya göre yapılmaması gereken ya da yasa tarafından yasaklanan bir şeyi yapmaktan ibarettir. Buna karşılık, yasaya rıza gösterme, yasaya göre iyi olan ve ortak bir karara göre yapılması gereken şeyi yapmak için değişmez bir iradeden ibarettir.

§ 20. Bununla birlikte, günahı, salim aklın buyruklarına aykırı olarak yapılan şey ve itaati de iştahları aklın talimatlarına göre düzenlemek yönündeki değişmez bir irade olarak adlandırma âdetimiz vardır. Eğer insan özgürlüğü iştahlara verilen izinden ve hizmetkârlık da aklın idaresinden ibaret olsaydı, bunu kabul ederdim. Ama madem ki insan aklın rehberliğinde yaşadığı ve iştahını daha iyi düzenleyebildiği ölçüde özgürdür, çok da uygunsuz sayılmayacak biçimde, itaati akli bir yaşam ve günahı da, aşırı bir özgürlük değil de, aslında, ruhsal güçsüzlük olarak adlandırabiliriz; öyleyse, günahı özgürlükten ziyade kölelik olarak adlandırmak gerekir (*bkz. bu bölümdeki §§ 7 ve 11*).

§ 21. Yine de, akıl, ahlakı uygulamayı, dinginlik ve içsel barış içinde yaşamayı öğretir ve bunlar ancak eğer bir kamu iktidarı varsa mümkündür. Ayrıca, aklın öğütlerine uygun olarak kurulmuş yasalar yoksa, Devlet içinde icap ettiği gibi, halkın bir tek düşüncenin kılavuzluğunda davranması mümkün olmadığından, aklın buyruğuna aykırı olan şeyi günah diye adlandırınca çok uygunsuz bir dil kullanılmış olunmaz; çünkü en iyi biçimde düzenlenmiş Devletin yasaları (*bkz. bu bölümdeki § 18*) akla uygun olarak oluşturulmuş olmalıdır. Doğal haldeki insan, (*bu bölümün § 18'inde dediğim gibi*) eğer kusur işlerse, kendisine karşı işler. Dördüncü bölümde (*§§ 4 ve 5*), kamu iktidarına sahip olan ve elinde bir doğal hak bulunduran kişinin, doğal hakka göre, hangi anlamda yasalar tarafından zorlanabileceğinin ve günah işleyebileceğinin söylenebileceğini göreceğiz.

§ 22. Din konusuna gelince, insanın Tanrı'yı ne kadar severse ve onu ne kadar gönülden onurlandırırsa o denli özgür ve kendisiyle uyum içinde olduğu kesindir. Yine de, bilmediğimiz doğa düzenini değil de sadece dine ilişkin usun öğütlerini göz önünde tutarak ve aynı zamanda bu öğütleri bizde kendileri yoluyla Tanrı'nın içimizde sözünü duyurduğu ya da Peygamberlere yasa biçiminde ifşa ettiği bir vahiy olarak düşünerek, insani biçimde konuştuğumuzda, şu adamın tam bir ruhla sevdiği Tanrı'ya itaat ettiğini ve, tersine, kendisini kör arzuyla sürüklenmeye bırakanın da günah işlediğini söyleyebiliriz.

Ama, aynı zamanda, hatırlamalıyız ki, bizler, kilin, aynı topraktan kimilerine onur için kimilerine de yüzkarası olsun diye vazolar yapan çömlekçinin iktidarında olması gibi Tanrı'nın iktidarı altındayızdır ve yine de insan, bizim ruhumuzda ya da peygamberlerin ruhunda yasalar olarak yazılı olan Tanrı'nın bu kararlarına aykırı olarak hareket edebilir; ama tüm evrene kazınmış ve tüm doğanın düzenine ilişkin olan Tanrı'nın ebedi kararına karşı eylemde bulunamaz.

§ 23. O halde, nasıl ki günah ve (kesin anlamında) itaat ancak bir Devlet içinde düşünülebilir, aynı şekilde, adalet ve adaletsizlik de ancak bir Devlet içinde tasarlanabilir. Gerçekte, doğada hakkın şuna değil de buna ait olduğunu söyleyebileceğimiz hiçbir şey yoktur, ama her şey herkese aittir; yani her insan iktidara sahip olduğu ölçüde hakka sahiptir. Aksine, neyin kime ait olduğuna ortak yasanın karar verdiği bir Devlet'te,

adil, her kimseye kendisinin olanı vermek yönünde değişmez iradesi olan ve adaletsiz de, aksine, bir başkasına ait olanı kendisinin yapmaya çalışan kişiye verilen adlardır.

§ 24. Övgüye ve kınamaya gelince, bunları *Etika*'mızda açıkladık; bunlar, kendilerinin nedenleri olarak insanın erdemi ya da, tersine, insanın güçsüzlüğü fikirlerinin eşlik ettiği sevinç ve hüzün duygularıdırlar.

Üçüncü Bölüm

§ 1. Herhangi bir Devletin statüsü sivil olarak adlandırılır; gövdenin bütününe Site ve iktidara sahip olanın yönetimine bağlı Devletin ortak meselelerine kamusal şey denir. Sivil hak uyarınca Sitenin sağladığı tüm kolaylıklardan yararlanan insanlara *yurttaş* diyoruz. Site tarafından oluşturulan kurallara, yani yasalara uymak zorunda olan yurttaşlar olarak bunlara *uyruklar* diyoruz. Son olarak, (*bir önceki bölümde bulunan § 17*) içinde üç tür sivil hal olduğunu söyledik: demokratik, aristokratik ve monarşik. Ama, her birini ayrı ayrı ele almaya başlamadan önce, ilkin genel olarak sivil hali ilgilendiren şeyleri tanıtlama biçiminde serimleyeceğim; ve burada her şeyden önce Sitenin en yüksek hakkını, yani egemenin hakkını irdelemek gerekir.

§ 2. Bir önceki bölümün § 15'ine göre, öyle görünür ki, kamu iktidarına sahip olanın hakkı, yani egemenin hakkı, ayrı ayrı alınan yurttaşlardan her birinin gücüyle değil, ama bir biçimde aynı düşüncenin rehberliğini

izleyen halkın gücüyle tanımlanan doğal haktan başka bir şey değildir. Bunun anlamı, gövdesiyle ve ruhuyla tüm Devletin gücü ölçüsünde bir hakka sahip olduğudur; daha önce gördüğümüz üzere, doğal haldeki bireyin gücü ölçüsünde bir hakkı olması gibi: o halde, her yurttaşın ya da uyruğun, Site güç bakımından ona ne kadar üstün gelirse o kadar az hakkı vardır (*bkz. bir önceki bölüm § 16*) ve, netice itibarıyla, her yurttaş ancak Sitenin bir kararı uyarınca hak olarak isteyebileceği bir şeyi yapabilir ya da bir şeye sahip olabilir.

§ 3. Eğer Site birine kendi mizacına göre yaşama hakkı ve dolayısıyla iktidarı bağışlarsa (zira, yoksa, bir önceki bölümün § 12'sine göre, ona sadece sözler vermiş olacaktır), kendi hakkından vazgeçer ve onu bu hakkı verdiği kişiye devreder. Eğer bu iktidarı iki ya da daha çok kişiye verirse, kendilerine iktidar verilmiş olanlar kendi mizaçlarına göre yaşayacaklarından, böylece Devlet bölünür. Eğer, nihayet, bu iktidarı yurttaşlar arasında her birine verirse, kendi kendini yok eder; Site artık varolmaz ve doğal hale geri dönülür. Tüm bunlar daha önce söylenenler dolayısıyla çok açıktır ve netice itibarıyla Sitenin kuralının her yurttaşa kendi mizacına göre yaşama izni vereceği hiçbir biçimde düşünülemez: sayesinde herkesin kendi yargıcı olduğu doğal hak, öyleyse, sivil halde zorunlu olarak ortadan kalkar. Bilerek *Sitenin kuralı* diyorum, zira herkesin doğal hakkı (eğer şeyleri iyice tartarsak) sivil halde ortadan kalkmış değildir. İnsan, gerçekte, doğal halde olduğu gibi sivil halde de kendi doğasının yasalarına göre eylemde bulunur ve çıkarını gözetir, zira her iki durumda da, insanı şunu ya da bunu yapmaya ya da yapmamaya yönelten umut ya da korkudur; ve iki durum arasındaki asıl fark şudur: sivil halde, herkesin korkuları aynıdır ve güvenliğin herkes için nedenleri aynıdır; aynı şekilde, yaşamın kuralı da ortaktır; ama ne olursa olsun bu her birinin kendi yargı yetisini ortadan kaldırmaz. İster gücünden korktuğu için olsun, ister dinginliği sevdiği için, Sitenin buyruklarına uymaya karar vermiş olan aslında kendi mizacına göre kendi güvenliğini ve kendi çıkarlarını gözetiyordur.

§ 4. Bundan başka, herkese Sitenin kararlarını, yani yasalarını yorumlama izninin verileceğini düşünemeyiz. Eğer bu izne herkes sahip olsaydı, herkes gerçekte kendi yargıcı olurdu ve yaptığı edimleri bir yasaya uydurarak affedilebilir ya da övgüye değer olarak göstermek onun için zor

olmazdı ve sonuçta yaşamını kendi mizacına göre düzenlerdi ki (*bir önceki paragraf dolayısıyla*) bu saçmadır.

§ 5. O halde, görüyoruz ki, her yurttaş bağımsız olmayıp Sitenin buyruklarına uymak zorundadır ve hiç kimse neyin doğru olduğuna, neyin doğru olmadığına, neyin ahlaki olup neyin ahlaki olmadığına karar verme hakkına sahip değildir, ama, aksine, Devletin gövdesi bir biçimde aynı düşüncenin kılavuzluğunu izlemek zorunda olduğundan ve, dolayısıyla, Sitenin iradesi herkesin iradesi olarak kabul edilmesi gerektiğinden, Site neyin doğru ve iyi olduğuna karar verirse, herkes de bu şekilde karar vermelidir. Öyleyse, uyruk, Sitenin kararlarının çok haksız olduğuna hükmetse bile, gene de bunlara uymak zorundadır.

§ 6. Ama, bütünüyle başkasının yargısına boyun eğmenin aklın buyruğuna aykırı olduğu şeklinde bir karşı çıkış yapılabilir. Bu durumda sivil hal akla aykırı olmayacak mıdır? Netice itibarıyla, akıldışı olarak bu toplum ancak akıldan yoksun insanlar tarafından kurulabilecektir, asla aklın kılavuzluğunda yaşayan insanlar tarafından değil. Ama madem ki akıl doğaya aykırı hiçbir şey öğretmemektedir, salim bir akıl, insanlar tutkulara tabi oldukları sürece (*bir önceki bölüm § 15*), herkesin sadece kendisine bağlı kalmasını buyuramaz, yani (*birinci bölümün § 5'i dolayısıyla*) herkesin bağımsız olabilmesini kabul etmez. Aklın genel bir tarzda barışı aramayı öğrettiğini eklemek gerekir ve eğer Sitenin ortak yasaları ihlal edilirse bu mümkün olmaz. Dolayısıyla, bir insan ne kadar aklın kılavuzluğu doğrultusunda yaşarsa, yani, bir önceki bölümün § 11'i uyarınca, ne kadar özgürse, Sitenin kurallarını o kadar çok izler ve uyruğu olduğu egemenin buyruklarına o kadar çok uyar. Buna yine şunu ekleyeyim ki, sivil hal ortak bir korkuya son vermek ve ortak bir sefaletten kaçınmak için doğal olarak kurulur ve, dolayısıyla, hedeflediği amaç aklın kılavuzluğunda yaşayan her insanın doğal halde de boşuna ulaşmaya çabalayacağı (*bkz. bir önceki bölüm § 15*) amaçtan farklı değildir. İşte bu yüzden, eğer aklın kılavuzluğunu izleyen bir insan kimi kez Sitenin buyruğu dolayısıyla akla aykırı olduğunu bildiği bir şeyi yapmak zorunda kalırsa, bu olumsuzluk sivil halden sağlayacağı yarar tarafından ziyadesiyle giderilir: bu da iki kötü arasından daha az kötü olanı şeçme ilkesiyle aynıdır. O halde, hiç kimsenin, Sitenin yasasına göre yapması gerekeni yapmakla aklın buyruklarına karşı eylemde bulunmuş olmadığı sonucuna

varabiliriz. Sitenin gücünün ve dolayısıyla hakkının nereye kadar uzandığını açıkladığımız zaman bizimle daha kolay hemfikir olunacaktır.

§ 7. En başta şunu irdelemek gerekir: eğer doğal halde (*bir önceki bölümde § 11*) en çok iktidara sahip olan ve kendi hakkına en çok bağlı olan kişi aklın kılavuzluğunu izleyen ise, aynı şekilde, en güçlü ve en bağımsız Site de akla dayanan ve akıl tarafından yönetilendir. Sitenin hakkı, gerçekte, bir biçimde aynı düşünceyi izleyen halkın gücüyle tanımlanır ve eğer Site salim aklın tüm insanlara ulaşılmasının yararlı olduğunu öğrettiği amaca doğru tüm gayretiyle yönelmezse, bu ruh birliği hiçbir biçimde tasarlanamaz.

§ 8. İkinci olarak, uyrukların bağımsız olmayıp Sitenin üzerlerinde tuttuğu güçten ve tehditlerden ürktükleri ya da sivil hali sevdikleri ölçüde Siteye bağlı olduklarını irdelemek gerekir (*bir önceki bölümde § 10*). Bunun neticesi olarak, kişinin yalnızca vaatlerle ya da tehditlerle sürükleneceği tüm eylemler Sitenin araçları dışındadır. Örneğin, hiç kimse kendi yargı yetisini elden bırakamaz; hangi vaatlerle ya da hangi tehditlerle, bir insan, bütünün parçadan daha büyük olmadığına ya da Tanrı'nın varolmadığına ya da sonlu olduğunu gördüğü bir varlığın sonsuz olduğuna inandırılabilir? Genel olarak, bir insan hissettiğine ve düşündüğüne aykırı olan bir şeye inandırılabilir mi? Aynı şekilde, hangi vaatlerle ya da hangi tehditlerle, bir insan sevdiği bir şeyden nefret etmeye ya da nefret ettiği bir şeyi sevmeye zorlanabilir? Ve insan doğasının tüm kötülüklerden daha beter olduğuna hükmedecek derecede tiksineceği şeyleri de söylemek gerekir: bir insanın kendisine karşı tanıklık etmesi, kendisine işkence etmesi, babasını ya da annesini öldürmesi, ölümden kaçınmak için çabalamaması ve ne vaatlerin ne de tehditlerin herhangi birine zorla yaptırabileceği diğer benzer şeyler. Eğer, yine de, Sitenin böylesi şeyleri emretme hakkı ve iktidarı olduğu söylenmek isteniyorsa, bu bizim gözümüzde sanki bir insanın sağduyudan yoksun olmaya ya da saçmalamaya hakkı vardır denmesi gibidir. Hiç kimsenin tabi tutulamayacağı bu yasa bir çılgınlık olmayacaksa nedir? Burada bilerek Sitenin hakkı olamayacak ve insan doğasının genel olarak çekindiği şeylerden bahsediyorum. Yoksa sağduyudan yoksun birine ya da bir deliye hiçbir vaat ya da hiçbir tehdidin bu emirlere boyun eğdirememesi ve falanca kişinin şu ya da bu dine bağlı olduğu için Devletin yasalarının her kötülükten

beter olduğuna hükmetmesi bu yasaları hükümsüz kılmaz, çünkü yurttaşların çoğu bunlara boyun eğmiştir. Sonuç olarak, ne korkuları ne de umutları olanlar sadece kendi haklarına bağlıdırlar (*bir önceki bölümün § 10'u dolayısıyla*) ve bunlar (*bir önceki bölümün § 14'ü dolayısıyla*) Devletin zor yoluyla karşı koyma hakkına sahip olduğu düşmanlarıdır.

§ 9. Üçüncü ve son olarak genel bir hoşnutsuzluğa neden olacak bir önlemin Sitenin hakkıyla pek az ilişkisi olduğunu irdelemek gerekir. Gerçekte, hiç kuşkusuz, insanlar, doğaya uyarak, ya ortak bir korku nedeniyle ya da maruz kaldıkları bir kötülüğün öcünü alma arzusuyla Siteye karşı birleşirler ve, Sitenin hakkı halkın ortak gücüyle tanımlandığına göre, Sitenin gücünün ve hakkının kendisine karşı bir birlik oluşturulmasına sebebiyet verdiği için zayıflayacağı kesindir. Hiç kuşkusuz, Sitenin korktuğu tehlikeler vardır; nasıl ki doğal halde korkmak için ne kadar çok sebebi varsa insan o kadar az bağımsızlığa sahiptir, bu, Site için de aynen geçerlidir. İşte egemenin uyruklar üstündeki hakkına ilişkin olarak söylenecekler bunlardır. Artık egemenin yabancılar üstündeki hakkından bahsetmeden önce, sanırım din hususunda sorulması âdet olmuş bir soruyu çözmek zorundayız.

§ 10. Aslında, bize şöyle bir karşı çıkışta bulunulabilir: sivil hal ve göstermiş olduğumuz biçimiyle sivil halin uyrukların itaatini istemesi, bizi Tanrı'ya ibadet etmeye zorunlu kılan dini ortadan kaldırmayacak mıdır? Eğer bu noktayı incelersek tasalanacak hiçbir şey olmadığını göreceğiz. Gerçekte, ruh, (*bir önceki bölümün § 11'i dolayısıyla*) aklı kullandığı ölçüde, egemene değil kendisine bağlıdır ve böylece Tanrı'nın gerçek bilgisi ve gerçek Tanrı sevgisi ve hemcinse karşı yardımseverlik (*bu bölümde § 8*) hiç kimsenin hükümranlığına bağlı kılınamaz. Öte yandan, eğer en yardımsever olanın barışı ayakta tutmayı ve dirlik düzeni sağlamayı hedefleyen kişi olduğunu göz önüne alırsak, gerçekten Sitenin yasalarının, yani anlaşmanın ve kamu düzeninin izin verdiği ölçüde herkese yardım eden bir kişinin görevini yerine getirdiğinden şüphemiz kalmaz. Dışsal ibadete gelince, bunun Tanrı'nın gerçek bilgisine ve bunun zorunlu neticesi olan gerçek Tanrı sevgisine hiçbir katkısı olmadığı muhakkaktır, aksine, onlara zarar verebilir; o halde, bu ibadete barışı ve kamu düzenini bozacak ölçüde değer vermemek gerekir. Zaten benim doğal hak gereği, bir başka deyişle, bir önceki bölümün § 11'ine göre,

ilahi bir karar uyarınca Dinin bir savunucusu olmadığım kesindir, zira benim bir zamanlar İsa'nın izleyicilerinin sahip olduğu şeytanı kovma ve mucizeler yaratma iktidarım yoktur; bu iktidar yalnızca yasaklandığı yerlerde Dini yaymaya yaradığı için gereklidir ve o olmadığında sadece, dendiği gibi, alın terimiz boşa akmakla kalmaz, ayrıca birçok kötülüklere de sebebiyet verilir: tüm asırlar bu uğursuz aşırılıkların örnekleriyle doludur. O halde, her bir kişi, nerede olursa olsun, gerçek bir Dinin Tanrı'sını ululayıp kendi selametini gözetebilir, bu, bireyin görevidir. Dini yayma işine gelince, bu, kamu işleriyle ilgilenmek sadece kendisine ait olan Tanrı'ya ya da egemene bırakılmalıdır.

Şimdi konuma geri dönüyorum.

§ 11. Egemenin yurttaşların ve uyrukların görevi üstündeki hakkını açıkladıktan sonra, geriye egemenin yabancılar üzerindeki hakkını incelemek kalır ki bu da önceki irdelemelerden kolayca anlaşılacaktır. Çünkü, gerçekte, bu bölümün § 2'si yoluyla, egemenin hakkı doğal hakkın kendisinden başka bir şey olmadığı için, iki Devletin birbirlerine göre durumu doğal haldeki iki insanın birbirine göre durumu gibidir, ama şu farkla ki, Site kendini bir başka Sitenin baskısına karşı koruyabilir; bu ise günlük hayatta olduğu gibi uykuyla, çoğu kez bedenin ya da ruhun hastalığıyla ve, nihayet, yaşlılıkla beli bükülen doğal haldeki insanın yapmaktan aciz olduğu bir şeydir ve dahası Site insanın açık olduğu diğer kötülükler karşısında güvenliğini sağlayabilir.

§ 12. O halde, Site kendi gönencini gözetebildiği ve kendini baskılara karşı koruyabildiği ölçüde kendisinin efendisidir (*bir önceki bölümde §§ 5 ve 15*) ve bir başka Sitenin gücünden korktuğu ya da bu başka Site tarafından istediği şeyleri yapmakta engellendiği ya da, nihayet, kendisini korumak ve çoğalmak için bu başka Siteye ihtiyacı olduğu ölçüde başkasına bağlıdır (*bir önceki bölümde §§ 9 ve 15*): aslında, iki Sitenin birbirinden karşılıklı olarak yardım aldıklarında tek başına olduklarından iki kat fazla iktidara ve netice olarak daha fazla hakka sahip olduklarına şüphe yoktur (*bir önceki bölümde § 13*).

§ 13. İki Sitenin doğal olarak düşman oldukları düşünülürse, bu daha açık biçimde anlaşılabilir: insanlar, gerçekte, (*bir önceki bölümün § 14'üne göre*) doğal halde birbirinin düşmanıdır. O halde, Sitenin dışında, doğal

hakkını muhafaza edenler düşman olarak kalır. Eğer, netice olarak, bir Site bir başkasıyla savaş yapmak ve onu kendi egemenliği altına almak için aşırı yollara başvurmak isterse, buna girişmeye hakkı vardır, çünkü savaş yapmak için, bu iradeye sahip olması yeterlidir. Buna karşılık, diğer Sitenin katkısı ve iradesi olmaksızın barışa karar vermesi mümkün değildir. Sonuç olarak: savaş hakkı her Sitenin kendisine aittir ve, aksine, barış hakkını tespit etmek için, en azından birbirine bir antlaşma ya da birleşme ile bağlanacak iki Site gerekir.

§ 14. Bu antlaşma, tesis edilmesini belirleyen neden, yani bir kötülükten korkma ya da bir çıkar umudu varlığını devam ettirdiği sürece sürer; eğer bu nedenin bu iki Siteden biri ya da diğeri üzerinde etkisi kalmazsa, bu Site kendisine ait olan hakkı muhafaza eder ve Siteleri birleştiren bağ kendiliğinden kopar. O halde, her Sitenin istediği zaman antlaşmayı bozmak için mutlak hakkı vardır ve korkmak ya da umut etmek için sebebi kalmadığı an taahhüdüne son verdiği için kurnazlıkla ve kalleşçe davranmakla suçlanamaz, zira şartlar antlaşmanın her iki tarafı için de aynıdır: korkudan ilk kurtulan bağımsız hale gelecektir ve, dolayısıyla, kendisine en çok uyan görüşü izleyecektir. Hem zaten hiçbiri mevcut koşullara bakmadan gelecek için sözleşme yapmaz ve eğer bu koşullar değişecek olursa, durumun kendisi de tamamen değişir. Bu sebeple bir antlaşmayla bağlı Sitelerin her biri kendi çıkarlarını gözetme hakkını muhafaza eder, dolayısıyla her biri elinden geldiğince korkudan kurtulup bağımsızlığını geri kazanmaya ve de diğer Sitenin kendisinden daha güçlü hale gelmesini engellemeye çabalar. O halde, eğer bir Site aldatılmış olduğundan şikâyet ediyorsa, mahkûm edebileceği şey, müttefik Sitenin yasası değil, ama kendi budalalığıdır: kendi esenliğinden vazgeçip, bağımsız olan ve Devletin esenliği kendisi için en yüksek yasa olan bir başka Siteye güvenmiştir.

§ 15. Birbirleriyle barış konusunda anlaşmaya varan Siteler, barış şartları hususunda, yani kendileri yoluyla birbirlerine karşı yükümlülük altına girdikleri anlaşma koşulları hususunda ortaya çıkabilecek ihtilafları çözüme bağlama hakkına sahiptirler. Zira, barış amacıyla ortaya konulan kurallar sadece bir Siteyi değil, ama (*bu bölümün § 13'ü uyarınca*) anlaşmanın her iki tarafını da ortak olarak ilgilendirir. Eğer fikir birliğine varamazlarsa, savaş haline geri dönerler.

§ 16. Barış konusunda ne kadar çok Site anlaşmaya varırsa, her biri diğerleri için o kadar az korkutucu olur; bir başka deyişle (*bu bölümün § 13'ü ile*) o kadar az bağımsızdır ve anlaşma ile bağlanmış Sitelerin ortak iradesine uymaya o denli mecburdur.

§ 17. Hem zaten salim aklın ve dinin yerine getirilmesini salık verdiği söz burada hiçbir biçimde söz konusu değildir, zira ne akıl ne de *Kutsal Kitap* verilen tüm vaatlerin yerine getirilmesini buyurur. Örneğin, birinin bana gizlice emanet ettiği parayı saklamaya söz verdiğimde, eğer bu paranın çalıntı olduğunu biliyorsam ya da böyle olduğuna inanıyorsam, sözüme sadık kalmak zorunda değilimdir. Bu emanet paranın meşru sahibine geri dönmesini sağlarsam daha doğru hareket etmiş olurum. Aynı şekilde, bir egemen bir diğerine herhangi bir şeyi yapma konusunda söz verdiğinde, eğer ardından koşullar ya da akıl bunun uyrukların ortak esenliğine zararlı olduğunu gösteriyor gibiyse, vaadinden vazgeçmek mecburiyetindedir. Çünkü *Kutsal Kitap* sadece genel kural olarak verilen sözü yerine getirmeyi salık verir ve istisnai özel durumları her bireyin kendi yargısına bırakır; o halde, yukarıda öne sürdüklerimize aykırı olan hiçbir şeyi salık vermez.

§ 18. Sık sık, daha sonra bana karşı ileri sürebilecek itirazlara cevap vermek ve söylemin akışını kesmek zorunda kalmamak için, tüm tanıtlamamın, nasıl düşünülürse düşünülsün, insan doğasının zorunluluklarına dayandığını belirteyim. Aslında, tüm insanların gösterdiği evrensel kendini koruma çabasından yola çıkıyorum. Öyle ki, ister bilge ister sağduyudan yoksun olsun, herkes aynı şekilde bu çabayı gösterir. O halde, insanlar hangi biçimde düşünülürlerse düşünülsünler, ister duygularıyla ister aklın kılavuzluğunda hareket ettikleri kabul edilsin, netice aynı olacaktır; çünkü, yukarıda söylediğimiz gibi, bu tanıtlama evrenseldir.

Dördüncü Bölüm

§ 1. Bir önceki bölümde, kendi gücünden başka bir sınırı olmayan egemenin hakkının, esas olarak, şundan ibaret olduğunu gösterdik: herkesin kendisini ona uydurmak zorunda olduğu, iyinin, kötünün, doğrunun, doğru olmayanın, yani herkesin, ister ayrı ayrı ele alınsınlar ister bir arada, ne yapıp ne yapmaması gerektiğinin tek belirleyicisi olan, kamu iktidarı olduğu söylenebilecek bir düşüncenin varlığı. Böylelikle, yasaları oluşturmanın ve yasalar konusunda bir sorun baş gösterdiğinde onları her özel vakıada yorumlamanın ve belirli bir durumun hakka karşıt ya da uygun olup olmadığına karar vermenin sadece egemene ait olduğunu görürüz (*bkz. bir önceki bölümde §§ 3, 4, 5*). Savaş ilan edecek olan, barış koşullarını belirleyecek ya da önerecek olan veya yine önerilen koşulları kabul edecek olan egemendir (*bkz. bir önceki bölümde §§ 12, 13*).

§ 2. Tüm bunlar, bu amaçlara ulaşmak için gereken araçlarla birlikte, Devlet meselelerine, yani kamusal şeye ilişkin olduklarına göre, buradan

kamusal şeyin yalnızca egemen hakka sahip olan tarafından verilen yönetime bağlı olduğu sonucu çıkar. Dolayısıyla, herkesin eylemi hakkında yargıda bulunma, onlara bunların hesabını sorma, suçluları cezalandırma, yurttaşlar arasındaki ihtilafları çözme ya da kendi yerine bu hizmeti yürütmek için yasaların bilgisine sahip kişiler atama haklarına sadece egemen sahiptir. Aynı şekilde, barışa ya da savaşa uygun yol ve araçların kullanımı ve düzenlenmesi de egemene aittir: şehirlerin kurulması ve korunması, orduların yönetimi, askeri görevlerin dağıtımı, emirler verilmesi, barışı görüşmek için temsilciler gönderilmesi ya da yabancı temsilcilerin dinlenmesi ve, nihayet, tüm kamu harcamalarının karşılanması için zorunlu kesinti yapılması.

§ 3. Ve, böylece, kamu meselelerine bakmak ya da bu amaçla görevliler seçmek sadece egemene ait olduğuna göre, buradan bir uyruğun, kendi yargısına göre, en üstün otoritenin haberi olmadan bir kamu meselesiyle uğraştığında, Sitenin iyiliği için eylemde bulunmuş olduğuna inansa bile, iktidarı gaspettiği sonucu çıkar.

§ 4. Bununla birlikte, egemenin yasayla bağlanmış olup olmadığını ve dolayısıyla günah işleyip işleyemeyeceğini sormak âdet olmuştur. Çünkü, yine de, yasa ve günah kelimeleri yalnızca Sitenin yasaması için değil, ama bütün doğanın ortak yasaları için kullanıldığından ve her şeyden önce aklın koyduğu kuralları göz önünde bulundurmak gerektiğinden, kesin olarak konuşursak, Sitenin hiçbir yasayla bağlı olmadığını ve günah işleyemeyeceğini söyleyemeyiz. Zira, eğer Sitenin ne yasaları ne de kuralları olsaydı, hatta bir Siteyi Site yapan yasalara ve kurallara da sahip olmasaydı, onda doğaya değil, ama bir hayale ait bir şey görmek gerekirdi. O halde, Site, eylemlerinin neticesi kendisinin yıkımı olabilecek şekilde hareket ettiği ya da böyle hareket edilmesine izin verdiği zaman günah işler: öyleyse, diyeceğiz ki, Site, filozofların ve de hekimlerin doğa günah işleyebilir dediği anlamda günah işler; bunun anlamı, Sitenin aklın buyruklarına aykırı biçimde hareket ettiğinde günah işlemiş olmasıdır. Gerçekten de, (*bir önceki bölümün § 7'si ile*) aklın buyruklarına uygun davrandığı zamandır ki, Site kendisinin efendisidir. O halde, akla aykırı hareket ettiğinde ve bunu yaptığı ölçüde kendisine karşı gelmiştir ve günah işlediği söylenebilir. Eğer herkesin kendisini ilgilendiren bir konuda hükümde bulunabileceği ve istediği gibi karar verebileceği söylendiğinde,

söz konusu iktidarın sadece failin gücüyle değil, ama ayrıca maruz kalanın sunduğu kolaylıklarla da ölçülmesi gerektiği düşünülürse, bu daha açık olarak anlaşılacaktır. Eğer, örneğin bu masaya istediğimi yapmaya hakkım var dersem, bununla, kuşkusuz, istersem bu masanın ot yiyeceğini kastetmem. Aynı şekilde, insanların kendilerine değil, Siteye bağlı olduklarını söylemiş olsak da, bununla insanların kendi doğalarını kaybedip bir başka doğaya bürünebileceklerini kastetmiyoruz. Dolayısıyla, Sitenin, insanları uçurmak için kanatlara sahip kılmaya hakkı olduğunu ya da, yine aynı şekilde imkânsız olan, gülme ve iğrenme uyandıran bir şeye saygıyla baktırma hakkı olduğunu kastetmiyoruz; belirli koşullar altında Site uyruklarda korku ve saygı uyandırırken, bu koşullar ortadan kalktığında korku ve saygı kalmayacağını ve Sitenin kendisinin de ortadan kalkacağını kastediyoruz. O halde, Site, kendi efendisi olarak kalmak için, korku ve saygı nedenlerini devam ettirmek zorundadır, yoksa artık bir Site değildir. O halde, kamu iktidarını elinde tutan kimse ya da kimselerin, fahişelerle sarhoş ya da çıplak boy göstermeleri, şarlatanlık yapmaları, kendileri tarafından oluşturulmuş yasaları açıktan açığa ihlal etmeleri ya da önemsememeleri ve bu şekilde hareket ederken de saygınlıklarını korumaları eşit derecede imkânsızdır ve bu onlar için aynı zamanda hem olmak hem de olmamak kadar imkânsızdır. Uyrukları öldürtmek, onların mallarını mülklerini ellerinden almak, bakirelere karşı şiddet kullanmak ve benzeri şeyler korkuyu infiale ve sivil hali savaş haline dönüştürür.

§ 5. Böylece, hangi anlamda Sitenin yasalara tabi olduğunun ve günah işleyebileceğinin söylenebileceğini anlarız. Eğer yasalarla sivil yasama, yani bu yasama uyarınca istenebilecek şey anlaşılırsa ve günah ile de yasamanın yasakladığı şey anlaşılırsa, yani bu kelimeler asıl anlamlarında alınırlarsa, hiçbir şekilde Sitenin yasalara uymak zorunda olduğunu ya da günah işleyebileceğini söyleyemeyiz. Zira Sitenin kendi çıkarı için uymak zorunda olduğu kurallar ile korku ve saygı yaratan nedenler sivil yasamaya değil, ama doğal hakka aittir, çünkü (*bir önceki paragraf dolayısıyla*) böyle şeyler sivil hakka değil ama savaş hakkına göndermede bulunularak talep edilebilir: Site kendi efendisi olarak kalmak ya da kendisine karşı düşmanlık içinde hareket etmemek, kendisini yıkmamak için, iktidarı içinde, insanın doğal halde uyduğu sınırlardan başka sınır kabul etmez. Bu sınıra uyulması itaat değil, aksine, insan doğasının özgür-

lüğüdür. Sivil yasamaya gelince, o sadece Sitenin kararına dayanır ve Site varlığını devam ettirmek için kendisinden başkasına yaranmak zorunda değildir; Site için, kendisine göre iyi ya da kötü olduğuna karar verdiklerinden başka iyi ya da kötü yoktur ve dolayısıyla sadece kendisini savunmak, yasaları oluşturmak ve yorumlamak hakkına değil, ama ayrıca onları yürürlükten kaldırmak ve kendi eksiksiz iktidarına dayanarak herhangi bir suçluyu affetmek hakkına da sahiptir.

§ 6. Halkın hakkını bir meclise ya da bir insana devrettiği sözleşmeler ya da yasalar kuşkusuz ancak ortak çıkar için önemli bir sorun çıktığında ihlal edilmelidir. Ama bu konuda hüküm vermek, yani kurulu yasaları ihlal etmenin ortak çıkara hizmet edip etmediğine karar vermek hiçbir tekil bireye ait değildir. Bu konuda (*bu bölümün § 3'ü dolayısıyla*) bir tek, kamu iktidarını elinde tutan hüküm verebilir; böylece, sivil hakka göre, yasaları sadece kamu iktidarını elinde tutan yorumlayabilir. Hiçbir tekil bireyin yasaların koruyuculuğunu yapmak üzere eylemde bulunma hakkı olmadığını eklemek gerek; dolayısıyla, aslında, yasalar iktidarı elinde tutanı bağlamaz. Bununla birlikte, eğer bu yasalar Site zayıflatılmaksızın ihlal edilemez bir mahiyetteyseler, yani çok sayıda yurttaş tarafından ortak olarak hissedilen korku infiale dönüşürse, Site dağılır ve yasa askıya alınır; bu halde, Site artık sivil hakka uygun olarak değil, ama savaş hakkı gereğince savunulur. Ve, böylece, iktidarı elinde tutan, sözleşmenin şartlarına, doğal haldeki insanın, bir önceki paragrafta söylediğimiz gibi, kendi düşmanı haline gelmekten, yani kendini yok etmekten korunmak için sahip olduğu neden dışında başka hiçbir neden için uymak zorunda değildir.

Beşinci Bölüm

§ 1. II. bölümün § 11'inde, bir insanın, özellikle aklın rehberliğini ne kadar çok izlerse o kadar kendi efendisi olduğunu ve netice olarak (*bkz. III bölümde § 7*) en güçlü ve en çok kendisinin efendisi olan Sitenin de akla göre kurulanı ve yönetileni olduğunu gördük. Şimdi, kendini olabildiğince korumak için en iyi yaşam kuralı, aklın buyruklarına göre oluşturulan kuraldır; öyleyse, gerek bir insanın gerek bir Sitenin yaptığı en iyi şey, kendisinin tam anlamıyla efendisi olarak yaptığı şeydir. Gerçekte, yapmaya hakkımız olduğunu söylediğimiz her şeyin olabileceğin en iyisi olduğunu öne sürmüyoruz: bir tarlayı bir hakka dayanarak işlemek başka şeydir, bu alanı mümkün olan en iyi biçimde işlemek başka şeydir; öyleyse, bir hakka dayanarak kendini savunmak, kendini korumak, yargıda bulunmak başka şeydir, kendini mümkün olan en iyi biçimde savunmak, korumak, mümkün olan en iyi biçimde yargıda bulunmak başka şeydir. Netice itibarıyla, hakkı gereği yönetmek ve kamu meselelerini üstlenmek başka şeydir, mümkün olan en iyi biçimde emir vermek ve

kamu işlerini mümkün olan en iyi biçimde idare etmek başka şeydir. Tüm Sitenin hakkı böylece genel olarak ele alındığına göre, artık herhangi bir Devlette en iyi yönetim biçimini incelemenin zamanıdır.

§ 2. Herhangi bir Devletin durumunun ne olduğu, sivil halin kendisi uyarınca kurulduğu amaç irdelendiğinde kolayca bilinir; bu amaç barıştan ve yaşamın güvenliğinden başka bir şey değildir. Dolayısıyla, en iyi yönetim, insanların yaşamlarını dirlik ve düzen içinde geçirdiği ve yasalarına ihlal edilmeksizin uyulan yönetimdir. Gerçekte, ayaklanmaların, savaşların ve yasaların önemsenmemesinin ya da ihlalinin uyrukların kötü oluşuna değil, kurulan yönetim biçiminin bir bozukluğuna yüklenmesi gerektiğine kuşku yoktur. Zira insanlar yurttaş olarak doğmazlar, ama yurttaş olurlar. Hem zaten her ülkede aynı doğal duygularla karşılaşılır; o halde, eğer bir Sitede daha büyük bir kötülük hüküm sürüyorsa ve orada diğer ülkelerde olduğundan daha büyük sayıda günah işleniyorsa, bu, dirlik ve düzeni yeterince sağlayamamasından, kurumlarının yeterince ihtiyatlı olmamasından ve dolayısıyla, tam olarak bir sivil hak oluşturamamış olmasından ileri gelir. Zira ayaklanma nedenlerinin ortadan kaldırılmamış olduğu, sürekli savaş korkusu içinde olan ve yasaları sık sık ihlal edilen sivil hal, herkesin, yaşamı pahasına, kendi mizacına göre eylemde bulunduğu doğal halden çok farklı değildir.

§ 3. Nasıl ki uyrukların kötülükleri, aşırı serbestlikleri ve itaatsizlikleri Siteye yüklenmelidir, aynı şekilde, tersine bir yolla, erdemleri ve yasalara istisnasız itaat etmeleri de Sitenin erdemine ve, II. bölümün 15. paragrafıyla açık olduğu gibi, mutlak bir sivil hakkın tesis edilmiş olmasına yüklenmelidir. Öyleyse, haklı olarak, ordusunda asla ayaklanma baş göstermemiş olduğu için Hanibal'in erdemine övgüler düzülür.

§ 4. Eğer bir Sitede uyruklar dehşetin egemenliği altında oldukları için ellerine silah almıyorlarsa, burada barışın hüküm sürdüğü değil, ama daha ziyade savaşın hüküm sürmediği söylenmelidir. Gerçekte, barış, basitçe savaşın olmayışı değildir, kaynağını ruhun gücünden alan bir erdemdir, zira itaat (*II. bölümün § 19'u ile*) Sitenin ortak hakkı uyarınca yapılması gereken şeyi yapmak yönünde değişmez bir iradedir. Yine, söylemek gerekir ki, içinde barış bir sürü gibi hareket eden ve yalnızca

köleliğe yatkın uyrukların eylemsizliğinin bir sonucu olan Site, Site adını almaktan ziyade, ıssız yer adını almaya daha layıktır.

§ 5. En iyi Devletin, içinde insanların dirlik ve düzen içinde yaşadığı Devlet olduğunu söylediğimiz zaman kastettiğim şey, bu insanların, tam anlamıyla insanca bir yaşam, ama kan dolaşımı ve tüm diğer hayvanlarda ortak olan diğer işlevlerin yerine getirilmesiyle değil, asli olarak akılla, ruhun erdemiyle ve gerçek yaşamla tanımlanan bir yaşam sürdürdükleridir.

§ 6. Şunu da kaydetmek gerekir, dirlik ve düzeni hakim kılmak amacıyla kurulmuş olduğunu söylediğim Devlet, mağlup bir halk üzerinde fetih hakkıyla kurulmuş olarak değil, özgür bir halk tarafından kurulmuş olarak anlaşılmalıdır. Özgür bir halk üzerinde, umut korkudan daha fazla etki yapar; güç yoluyla boyun eğdirilmiş bir halk üzerinde, aksine, asıl önemli olan dürtü umut değil korkudur. İlkine dair, onun yaşama sevincine sahip olduğu, ikincisine dair ise, onun sadece ölümden kaçmaya çalıştığı söylenebilir. Birincisi, kendisi yoluyla yaşamaya çabalar, diğeri ise zor yoluyla galibin yasasını kabul eder. Bunu, birine köle, diğerine özgür demek suretiyle ifade ederiz. Savaş hukuku yoluyla kazanılan bir iktidarın amacı hakimiyettir ve bu iktidarı uygulayanın uyruklarından ziyade köleleri vardır. Böyleliklerdir ki, özgür bir halk tarafından yaratılan bir Devlet ile kaynağı fetih olan arasında, eğer genel sivil hak mefhumunu göz önüne alırsak, asli bir fark yoktur; ama, daha önce gösterdiğimiz gibi, iş peşinden gidilecek amaca ve her birinin varlığını devam ettirmek için kullanmak zorunda olduğu araçlara gelince, bunlar arasında büyük bir farklılık vardır.

§ 7. Hakimiyet arzusunun yönlendirdiği kadiri mutlak bir Hükümdar'ın, gücü elde etmek ve onu elde tutmak için, hangi araçlara başvurması gerektiğini keskin zekalı Machiavelli birçok örnekle gösterdi; ama bununla neyi amaçladığı pek belli olmuyor. Bir bilgeden bekleneceği gibi iyi bir amaca yönelmişse, bir zorbayı ortadan kaldıran halkın, Hükümdar'ı zorbaya dönüştüren nedenleri ortadan kaldıramazsa, ne büyük bir ihtiyatsızlık yapmış olacağını gösterdiği düşünülebilir; ve tersine, Hükümdar'ın korkmak için ne kadar nedeni varsa, bu onu bir zorbaya dönüştürebilecek nedenlerin o kadar arttığını kanıtlar; halk Hükümdar'ı ibret

alınacak bir örneğe dönüştürüp, ona karşı bir saldırıyı övülesi bir iş gibi gösterdiğinde olduğu gibi... Belki Machiavelli halkın, kurtuluşu bir tek insana bağlamaktan kaçınması gerektiğini de göstermek istedi; o, herkesi memnun edebileceğini sanacak kadar kibirli değilse, sürekli olarak bir pusudan çekinmek zorunda kalacak ve böylece, özellikle kendi esenliğini düşünmeye zorlanacak, halkı gözetmektense tersine ona tuzaklar kuracaktır. Benim eğilimim daha çok, bu usta yazarın istikrarlı bir özgürlük savunucusu olarak kabul görmesi yönündedir ve o, özgürlüğün nasıl korunması gerektiği hakkında çok yararlı öğütler vermiştir

Altıncı Bölüm

§ 1. İnsanlar, daha önce söylediğimiz gibi, akıldan ziyade duyguların kılavuzluğunu izledikleri için, eğer gerçekten uyum içinde olmak ve bir tür ortak ruha sahip olmak istiyorlarsa, bunun, aklın bir eğilimi olmaktan ziyade, umut, korku ya da maruz kalınan bir zararın öcünü alma arzusu gibi ortak bir duygu uyarınca olduğu sonucu çıkar. Hem zaten tüm insanlar yalnızlık durumunda aralarından hiçbirisinin kendisini savunma ve yaşam için gerekli şeyleri sağlama gücü olmadığından ötürü yalnızlıktan ürktüklerine göre, netice olarak tüm insanların sivil hal için doğal bir istekleri olduğuna ve bu sivil halin bütünüyle ortadan kaldırılmasının imkânsız olduğuna varılır.

§ 2. O halde, Sitede patlak veren anlaşmazlıklar ve ayaklanmalar asla (diğer toplumlarda olduğu gibi) Sitenin feshi sonucunu vermez, ama, eğer en azından geçimsizlikler yönetim biçimi değişikliği olmaksızın yumuşatılamıyorsa, bir yönetim biçimden bir başkasına geçiş sonucunu

doğurur. Devleti muhafaza etme araçları ile, o halde, dikkate değer bir değişiklik olmaksızın onu bir önceki biçiminde tutmak için gereken araçları anlıyorum.

§ 3. Eğer insan doğası öyle bir düzenlenmiş olsaydı da insanların en büyük arzuları kendileri için en yararlı olan şeyi istemeleri üzerine dayansaydı, dirlik ve düzeni ve sadakati korumak için hiçbir sanata ihtiyaç olmazdı. Ama, kuşkusuz, insan doğasının yatkınlıkları bambaşka olduğundan, Devlet, herkesin, hem yönetenlerin hem de yönetilenlerin, gönüllü ya da gönülsüz, ortak esenlik için önemli olanı yapacağı biçimde düzenlenmelidir; başka bir deyişle, herkes, ister kendi iradesiyle ya da ister zorla ister zorunluluktan, aklın buyruklarına göre yaşamaya mecbur olmalıdır. Bu da ancak Devlet meseleleri ortak esenliği ilgilendiren hiçbir şey mutlak surette bir kişinin iyi niyetine bırakılmayacak biçimde düzene konduğu zaman böyle olur. Zira hiç kimse bazen uyuklamayacak kadar uyanık değildir ve hiç kimsenin, kararlılığına en çok ihtiyaç duyulduğunda bazen direnci kırılmayacak ve hezimete uğramayacak kadar güçlü ve sağlam bir zihni asla olmamıştır. Ve, kuşkusuz, bir kişinin kendisinin erişemeyeceği bir şeyi başkasından talep etmesi, yani başkasının esenliğini kendisininkinden daha çok gözetmesini, hem de insan günlük hayatında duyarlığın tahriklerine maruzken, onun ne açgözlülüğe, ne kıskançlığa, ne de hırsa kapılmasını vb. istemesi sağduyuya aykırıdır.

§ 4. Bununla birlikte, deneyim sanki barış ve dirlik ve düzen için tüm iktidarın bir tek kişiye ait olması gerektiğini öğretiyor gibi görünür. Gerçekte, hiçbir Devlet, Türklerinki kadar uzun süre, hiçbir önemli değişim geçirmeksizin kalmamıştır ve, buna karşılık, hiçbir Site, halka dayalı ya da demokratik Sitelerden daha az kalıcı olmamış ve böylesi Sitelerdeki kadar çok ayaklanma hiçbir yerde çıkmamıştır. Ama eğer barış, kölelik, barbarlık ve yalnız kalmak adını taşıyacaksa, insanlar için barıştan daha acınası bir şey yoktur. Ebeveynler ve çocuklar arasında, kuşkusuz, efendiler ve köleler arasında olduğundan daha çetin kavgalar ve tartışmalar olur, ama, yine de, baba otoritesinin bir hakimiyete dönüşmesi ve çocukların köleler gibi olması ne ailenin ne de yönetimin menfaatinedir. O halde, tüm iktidarın bir tek kişinin elinde olmasını talep eden barış değil köleliktir: daha önce de söylediğimiz gibi, barış savaşın yokluğundan değil, ama ruhların birliğinden, yani dirlik ve düzenden ibarettir.

§ 5. Ve kuşkusuz, Site üzerinde tek bir kişinin en yüksek hakka sahip olmasının mümkün olduğuna inananlar büyük bir hata işlerler. Hak, II. bölümde göstermiş olduğumuz gibi, sadece güçle tanımlanır; ancak, tek bir insanın gücü böylesi bir yükümlülüğü kaldıramaz. Bundan ötürü, eğer halk bir kral seçerse, bu kral ortak esenliği ve kendi esenliğini teslim edeceği, yetkilendirilmiş kişiler, danışmanlar ve dostlar arar; öyle ki, mutlak olarak monarşik olduğuna inandığımız Devlet aslında açıkça değil, ama gizli olarak aristokratiktir ve bu yüzden de çok kötüdür. Bundan başka, bir çocuk kralın, hasta ya da yaşlılıktan beli bükülmüş bir kralın yalnızca adı kraldır ve iktidara sahip olanlar aslında Devletin en yüksek meselelerini çekip çevirenler ya da krala en yakın olanlardır; kendisini nefsi heveslere bırakarak, falanca metresin, falanca gözdenin heveslerine göre yönetim gösteren bir kralın sözünü bile etmiyorum. Orsines şöyle der: eskiden Asya'da kadınların saltanat sürdüğünü işitmiştim, ama yenisi de var; bir hadımın saltanatı (*Quintus-Curtius*, X. kitap, I. bölüm).

§ 6. Öte yandan, Siteyi tehdit eden tehlikelerin nedeninin her zaman dış düşmanlardan çok yurttaşlar olduğu kesindir, zira iyi yurttaşlar nadirdir. Netice itibarıyla, yönetme hakkı bütünüyle kendisine verilmiş olan, dış düşmanlardan çok yurttaşlardan korkacaktır ve, dolayısıyla, kendisini korumaya çalışacaktır ve uyruklarını gözetmek yerine onlara karşı tuzaklar kurmaya çalışacaktır, özellikle de bilgeliği sayesinde gün ışığına çıkanlara ya da zenginlikleri sayesinde güçlü olanlara karşı.

§ 7. Şunu da ekleyelim ki, krallar oğullarından, onları sevdiklerinden daha çok korkarlar ve bu korku, bu oğullar savaş sanatlarında olduğu kadar barış sanatlarında da usta oldukları ve uyruklar tarafından erdemlerinden dolayı sevildikleri ölçüde artar. Bu yüzden, krallar oğullarını onlardan korkmaları için bir sebep olmayacak tarzda yetiştirmeye çalışırlar. Ve krallığın görevlileri bu hususta içtenlikle kralın arzusuna uyarlar ve halef prensin daha kolay idare edilebilecek kültürsüz bir adam olması için ellerinden gelenin en iyisini yaparlar.

§ 8. Yukarıda bütün anlatılanlardan şu çıkar ki, Sitenin iktidarı krala ne kadar eksiksiz devredilirse, kral o denli az kendisinin efendisidir ve uyruğun durumu da o kadar çok acınasıdır. O halde, olması gerektiği

gibi bir monarşik yönetim biçimi kurmak için, ona temel olabilecek yeterince sağlam ilkeler ortaya koymak zorunludur: hükümdarın olabildiğince kendi efendisi olabileceği ve mümkün olduğunca halkın esenliğini gözetebileceği biçimde, hükümdara güvenlik ve halka barış sağlayacak ilkeler. Bu ilkelerin neler olması gerektiğini önce anahatlarıyla belirtip sonra da sırayla açıklayacağım.

§ 9. Güçlendirilmiş surlar içinde ya da tarımla meşgul oldukları için bu surların dışında yaşayan tüm yurttaşların, Devlet içinde aynı haktan yararlandıkları, bir ya da birçok şehir kurmak ve güçlendirmek gerekir; ama bir koşulla: Her şehrin ortak savunmayı sağlamaya kâfi olan belirli sayıda yurttaşı olmalıdır. Bu koşulu yerine getirmeyen bir şehrin egemenin hakimiyeti altında, farklı koşullar içinde yer aldığı düşünülmelidir.

§ 10. Ordu hiç istisnasız kendi yurttaşlarından oluşmalı ve hiçbir yabancı bu orduya katılmamalıdır. Bu yüzden herkes zorunlu olarak silaha sahip olmalı ve hiç kimse silahların kullanımını öğrendikten sonra yılın belli dönemleri ordu içinde görev ifa etmeden yurttaşlar arasına kabul edilmemelidir. Ardından, her klanın silahlı gücü bölüklere ve tümenlere ayrıldıktan sonra, askeri savunma sanatlarını öğrenmemiş hiç kimse bir bölüğün kumandanlığına atanmamalıdır. Bölüklerin ve tümenlerin başındakiler ömür boyu tayin edilecekler, ama bir klanın bütün silahlı gücüne savaş zamanlarında kumanda edecek subaylar bu kumandanlığı sadece bir yıl boyunca yapacaklar ve ardından bu kumandanlığı ne muhafaza edebilecekler ne de yeniden bu görevi alabileceklerdir. Bu kumandanlar, § 15 ve devamında söz konusu edilecek olan kralın danışmanları arasından ya da danışmanlık görevlerini ifa etmiş olanlar arasından seçilmelidir.

§ 11. Tüm şehir sakinleri ve tüm tarımcılar, yani tüm yurttaşlar, isimlerle ve özel simgelerle birbirinden ayırt edilecek klanlara ayrılmalıdırlar; bu gruplar içerisinde doğacak olanlar yurttaşlık saflarına kabul edilecek ve sicilinde herhangi bir suç bulunanlar, dilsizler, deliler ve bir hizmet işinde uşaklık yaparak çalışanlar hariç olmak üzere bunların isimleri, silah taşıyacak ve yükümlülüklerini bilecek yaşa gelir gelmez grubun listesine kaydedilecektir.

§ 12. Tarlalar ve toprakların tamamı ve mümkünse evler kamu alanı olacaktır; yani Sitede iktidara sahip olana ait olacaklardır ve şehirde yaşayanlara olduğu gibi kırlarda yaşayan yurttaşlara da yıllık olarak kiralanacaklardır ve bunların hepsi barış zamanlarında tüm vergilerden muaf tutulacaktır. Kira sıfatıyla ödenen miktarın bir bölümü Devletin ihtiyaçlarına, bir bölümü de kralın şahsi kullanımına tahsis edilecektir. Gerçekte, barış zamanlarında, savaş göz önünde bulundurularak, şehirleri güçlendirmek ve gemileri ve diğer savaş araçlarını hazır tutmak gerekir.

§ 13. Bu klanlardan birinden kral bir kez seçilince, kraldan doğacaklar dışında soylu olarak tanınacak başka kişiler olmayacaktır ve bu soylular, hem kendi klanlarından hem de diğer klanlardan ayırt edilsinler diye krallık simgeleri taşıyacaklardır.

§ 14. Krala üçüncü ya da dördüncü dereceden akrabalığı bulunup onunla baba tarafından hısım olan erkeklere evlenmek yasak olacaktır; bunların dünyaya getirebilecekleri çocuklar gayrı meşru olarak kabul edilecek ve tüm saygınlıktan yoksun bırakılacaktır. Bu çocuklar ebeveynlerinin mirasçısı olamayacak ve ailelerinin malları krala intikal edecektir.

§ 15. Krala yardımcı olmak üzere, saygınlık bakımından hemen ondan sonra gelen ve ancak yurttaşlar arasından seçilebilecek birçok danışman olmalıdır: her klandan üç ya da dört (eğer klanların sayısı altı yüzü geçmiyorsa beş) birey birlikte danışma kurulunun bir üyesini oluşturacaktır; bunlar ömür boyu değil, ama her sene gurubun üçte biri, dörtte biri ya da beşte biri yenilenecek biçimde, üç, dört ya da beş sene için tayin edileceklerdir ve klanların her birinden seçilen bireyler arasından hukuk bilgisinde derinleşmiş en az bir kişinin olmasına büyük özen gösterilmelidir.

§ 16. Bu atama, yeni danışmanların atanması için saptanmış olan yılın belirli bir zamanında kralın kendisi tarafından yapılmalıdır; her klan elli yaşına gelmiş ve kurallara uygun olarak adaylar arasına girmiş üyelerinin isimlerini krala bildirecektir. Kral bunlar arasından istediğini seçecektir. Sıra yasacının atanmasına geldiği zaman, krala sadece hukuk biliminde derinleşmiş insanların isimleri bildirilecektir. Belirlenmiş zaman boyunca görevlerini ifa edecek olan danışmanlar görevde daha uzun süre kalamayacak, beş yıldan ya da daha fazla bir zaman süresinden önce

de yeniden seçilme hakkı olanlar listesine kaydedilemeyeceklerdir. Her klanın bir üyesinin her sene seçilmesinin zorunlu olmasının sebebi, meclisin kimi kez deneyimsiz acemilerden kimi kez de deneyim sahibi insanlardan oluşmasından kaçınmaktır, eğer hepsi aynı zamanda vekilliklerinin sonuna gelseydiler ve yerlerini yeni danışmanlara bıraksaydılar bu kaçınılmaz olurdu. Eğer, aksine, her sene her klandan bir üye seçilirse, acemi olanlar ancak meclisin beşte biri, dörtte biri ya da, olmadı, üçte biri olacaktır. Öte yandan, eğer kral başka meseleler tarafından alıkonduğu için ya da başka bir sebeple yeni danışmanları atayamazsa, kral başka danışmanlar tayin edinceye ya da yapılmış atamaları onaylayıncaya dek, geçici bir atama gerçekleştirecek olanlar görevdeki üyelerdir.

§ 17. Bu danışma kurulunun başlıca görevi Devletin temel yasalarını ayakta tutmak ve meseleler hakkında kamu çıkarı için kralın hangi kararı alması gerektiğini belirleyecek biçimde görüş bildirmek olacaktır ve kralın danışma kurulunun görüşünü duymaksızın herhangi bir meseleyi karara bağlamaya izni olmayacaktır. Eğer, sık sık olduğu gibi, danışma kurulunun görüşü oybirliği sağlayamazsa ve sorun iki ya da üç kez masaya yatırıldıktan sonra bile halihazırda hâlâ birçok fikir bulunuyorsa, mesele daha fazla geciktirilmemelidir ve farklı görüşler, bu bölümün § 25'inde göstereceğimiz gibi, krala bildirilmelidir.

§ 18. Kralın naibi olmak sıfatıyla, krallığın yasalarını ve kararnamelerini resmen ilan etmek ve yasaların ifasına ve Devletin tüm idaresine gözcülük etmek de yine danışma kurulunun görevidir.

§ 19. Kendisine sunulan tüm dilekçeleri ve ricaları krala iletmek üzere danışma kurulunun aracılık yapması dışında yurttaşlar kralın huzuruna çıkamayacaklardır. Aynı şekilde, yabancı Sitelerin elçileri için de, krallа konuşma lütfunu elde etmek ancak danışma kurulunun aracılığıyla mümkün olacaktır. Dışarıdan krala gönderilen mektuplar ona danışma kurulu tarafından aktarılacaktır. Genel bir tarzda, krala Sitenin ruhu olarak bakılmalıdır, danışma kurulu ise insanda duyu organlarının kapladığı yeri alacaktır. Danışma kurulu, sayesinde ruhun, Devletin durumunu anladığı ve onun için en iyi olana karar verdikten sonra eylemde bulunduğu bir tür beden olacaktır.

§ 20. Eğer kral küçük yaşta bir çocuk ya da genç bir oğlan bırakarak ölecek olursa, kralın oğullarının ve bunların vasilerinin yetiştirilmesiyle ilgilenmek de danışma kuruluna aittir. Bununla birlikte, danışma kurulunun bu arada kralsız kalmaması için, meşru varis iktidar yükünü kaldırabilecek yaşa ulaşıncaya kadar kralın yerini Devletin en yaşlı soylusu alacaktır.

§ 21. Danışma kuruluna aday olanların yönetim biçimini, temel ilkeleri, Devletin hal ve durumunu bilmesi zorunlu olacaktır; bir yasacının görevini yapmak isteyen kişinin, uyruğu olduğu Sitenin yönetim biçiminden ve durumundan başka, kendi Sitesiyle herhangi bir ilişkisi olan diğer Sitelerin yönetim biçimini ve durumlarını bilmesi de zorunlu olacaktır. Ama sadece hiçbir suç işlemeden ellinci yaşına varanlar seçilebilirler listesine kaydedilebilecektir.

§ 22. Danışma kurulunda meseleler üzerine herhangi bir karar ancak eğer tüm üyeler hazır bulunuyorsa alınabilecektir. Eğer hastalık sonucu ya da başka bir nedenle üyelerden biri hazır bulunamıyorsa, yerine kendi klanından danışmanlık görevlerini daha önce ifa etmiş ya da seçilebilirler listesine kaydedilmiş olan bir üye göndermesi zorunlu olacaktır. Eğer bunu yapmamışsa ve danışma kurulu onun bulunmayışı sebebiyle bir meselenin tartışılmasını ertelemek zorunda kalmışsa, yüklü bir ceza ödemeye mahkûm edilecektir. Ama bu düzenleme tüm Devleti ilgilendiren bir mesele söz konusu olduğu zaman uygulanabilir olmalıdır; örneğin, savaşa ya da barışa dair, bir yasanın yürürlükten kaldırılmasına ya da yürürlüğe konulmasına dair, ticarete dair vb. meselelerde. Eğer, aksine, şu ya da bu şehri ilgilendiren veya herhangi bir ricanın incelenmesine ilişkin vb. bir mesele söz konusuysa, danışma kurulunun çoğunluğunun mevcudiyeti yeterli olacaktır.

§ 23. Yurttaş klanları arasında tam bir eşitlik olması ve koltuğa oturma, önerge sunma, söylev verme hususlarında belli bir düzene uyulması için, içlerinden her biri sırası gelince öncelik hakkına sahip olacak ve bir oturumda birinci olan bir sonraki oturumda sonuncu olacaktır. Aynı klanın temsilinde ilk sırayı ilk seçilmiş alacaktır.

§ 24. Danışma kurulu, memurlardan Devletin idaresi konusunda izahat

almak, gidişat hakkında bilgi edinmek ve herhangi bir hususta karar verip verilmeyeceğini görmek için yılda en az dört kere toplantıya çağrılmalıdır. Zira çok büyük sayıda yurttaşın kesintisiz olarak kamu meseleleriyle uğraşması mümkün değildir; ama kamu meseleleri boşlanamayacağından, danışma kurulunun elli ya da daha fazla üyesi devir zamanlarında danışma kurulunun yerini tutmak üzere tayin edilmelidir; bu daimi komisyon her gün krala yakın bir yerde bir araya gelecek ve yine her gün, mali işlerle, şehirlerle, tahkim konularıyla, kralın oğullarının eğitimiyle ilgilenecek ve genel olarak büyük danışma kurulunun önceden belirlenmiş tüm görevlerini yerine getirecek, ancak haklarında henüz karar verilmemiş meseleleri görüşüp karara bağlayamayacaktır.

§ 25. Danışma kurulu toplandığında, henüz öneriler yapılmaya başlamadan önce, o günkü oturumda ilk sırayı alan klana mensup beş ya da altı, ya da daha fazla yasacı, kralı durumdan haberdar etmek ve ondan danışma kuruluna önerilmesini istediği şeyler hakkında talimatlarını almak için kralın huzuruna çıkacak ve eğer varsa ona dilekçeleri ve mektupları ulaştıracaktır. Bu talimatları aldıktan sonra, bu yasacılar danışma kurulunda yer almak için geri dönecek ve başkanlığı yapan müzakereyi başlatacaktır. Üyelerden biri tarafından belli bir önemi olduğuna hükmedilen bir mesele söz konusu olduğu zaman oylar hemen toplanmayacak, ama alınacak kararın aciliyetinin izin verdiği ölçüde beklenecektir. Danışma kurulunun yerinde bulunmadığı zaman boyunca, klanların her birini temsil eden danışmanlar kendi aralarında meseleyi inceleyebilecek ve eğer bu mesele kendilerine büyük önemde görünüyorsa, danışma kuruluna mensup olmuş ya da aday olan diğer yurttaşlara da danışabilecektir. Eğer danışma kurulunun toplanması için saptanmış olan zamanda anlaşmaya varılamadıysa, klanlar oylamaya iştirak edemeyecektir (zira klanların her birinin sadece tek bir oyu vardır). Aksi durumda, her klanın yasacısı, aynı şekilde, en iyi buldukları fikri danışma kuruluna sunacaktır. Tüm bu fikirler ve bu fikirlerin gerekçeleri duyulduktan sonra, eğer danışma kurulunun çoğunluğu bunun uygun olduğuna hükmederse yeni bir incelemeye girişilecek ve bitiminde her klanın son görüşünü bildirmek zorunda olduğu bir zamana kadar oturuma yeniden belirli bir süre için ara verilecektir. O zaman sadece tam olarak bir araya gelmiş danışma kurulu önünde oylar sayılacak ve en az yüz oy toplayamayan fikir nihai olarak dışta bırakılacaktır. Diğerleri, kralın

her tarafın nedenleri konusunda bilgi sahibi olduktan sonra istediği fikri seçebilmesi için, danışma kurulunda hazır bulunan tüm yasacılar tarafından krala iletilecektir. Ardından, onun belirlediği zamanda, kendisine iletilen fikirlerden hangisinin benimsenmesi gerektiğine hükmettiğini ve yapılmasına karar verdiği şeyi ondan öğrenmek için, yasacılar herkesin kralı beklediği danışma kuruluna geri döneceklerdir.

§ 26. Adaleti yerine getirmek için, görevi ihtilaflara çözüm getirmek ve suçlulara cezalarını bildirmek olan ve sadece hukukçulardan oluşan bir başka danışma kurulu oluşturulacaktır. Bununla beraber, bunlar tarafından verilen bütün yargı kararları, bu yargı kararlarının hukuka uygun ve tarafsız olarak verilip verilmediğini inceleyecek olan büyük danışma kurulunun yedek daimi komisyonu tarafından onanmak zorunda olacaktır. Eğer taraflardan davayı kaybedeni, yargıçlardan birinin karşı tarafın bir hediyesiyle satın alındığını ya da karşı tarafın iyiliğini istemek veya davacıdan nefret etmek için bazı sebepleri olduğunu ya da, nihayet, eğer yasal usullere uyulmadığını gösterebilirse, yargılama yenilenecektir. Belki bu düzenlemeler, bir ceza davası söz konusu olduğunda, suçluyu delillerden ziyade işkenceyle suçunu itiraf ettirmek alışkanlığında olanlara kabul edilemez görünecektir. Bununla birlikte, Sitenin en iyi biçimde yönetilmesiyle uyum gösteren usulden başka bir yargılama usulü düşünemiyorum.

§ 27. Bu yargıçlar, altmış bir ya da en az elli bir gibi, büyük bir sayıda olmalı ve bu sayı bir tek sayı olmalıdır ve her yurttaş klanından sadece bir kişi, ömür boyu değil, ama her sene diğer klanlara mensup ve kırk yaşına gelen başkalarıyla yer değiştirecek mahkeme üyelerinin bulunabileceği şekilde tayin edilmelidir.

§ 28. Bu mahkemede her yargı kararı ancak tüm yargıçlar hazır bulunduğunda alınmalıdır. Eğer aralarından biri hastalık ya da başka bir nedenden dolayı uzun süreliğine uzaklaşmışsa, geçici olarak bir vekil tayin etmek gerekir. Oylamaya gidildiği zaman, her biri görüşünü açık olarak değil ama gizli oylar vasıtasıyla verecektir.

§ 29. Bu mahkemenin ve büyük danışma kurulunun daimi konseyinin üyelerine ödenecek maaşlar para cezasına mahkûm olmuşların malları

üzerinden ödenecektir. Bundan başka, her hukuki davada, davayı kaybeden tarafından, ihtilafın önemiyle orantılı olmak üzere belli bir miktar ödenmelidir ve bu ödemeden iki danışma kurulu yararlanacaktır.

§ 30. Bu danışma kurullarına, her şehirde üyeleri ömür boyu seçilmeyip, her sene kısmen yerlerini başkalarına bırakan ve bu şehirde yaşayan klanlardan gelmesi gereken başka danışma kurulları bağlı olacaktır. Ama bu noktayı ayrıntılı olarak açıklamaya gerek yok.

§ 31. Barış zamanlarında ordu hiçbir ücret almayacaktır. Savaş zamanlarında ise, her asker, gündelik yaşantısını tamı tamına karşılayacak şekilde hesaplanan bir aylık alacaktır. Askeri birliklerin komutanlarına ve subaylarına gelince, bunların savaştan ve düşmandan alınan ganimetlerden başka beklentileri olmayacaktır.

§ 32. Eğer herhangi bir yabancı, bir yurttaşın kızıyla evlilik akdi yaparsa, çocukları yurttaş olarak tanınıp annenin mensup olduğu klana kaydedilecektir. Devlet sınırları içerisinde yabancı ebeveynlerden doğup orada yetiştirilenlerin ise bir klanın önderlerinden yurttaşlık hakkı satın alma izni olacaktır ve o zaman bu klanın üye listesine kaydedileceklerdir. Klanın *liderleri* açgözlülükle yurttaşlık hakkını bir yabancıya saptanmış fiyatın altında satıp böylece yurttaşların sayısını artırmaya razı olduğu bir durumda bile Devlet için hiçbir zarar doğmaz. Aksine, yurttaşların sayısını çoğaltmanın ve nüfusu fazla kılmanın yolları aranmalıdır. Yurttaş listelerine kaydedilmeyen kişilere gelince, en azından savaş zamanlarında, bunların iş yapmaları ya da bir işsizlik vergisi ödemeleri uygundur.

§ 33. Barış zamanlarında, barış görüşmesi yapmak ya da barışı devam ettirmek için başka Sitelere gönderilecek olan büyükelçiler sadece soylular arasından seçilecek ve harcamalarını karşılamak için gerekenleri kralın hazinesinden değil Site hazinesinden alacaklardır.

§ 34. Kralın kendi hazinesinden ödeme yaptığı, Saray erkânına girenler ve kralın hanesine mensup olanlar bütün kamu işlerinin ve görevlerinin dışında bırakılmalıdır. Özel muhafızları bunlara dahil etmemek için, bilerek *kralın kendi hazinesinden ödeme yaptığı kişiler* diyorum. Zira

ücret almadan sırayla kralın kapılarını beklemek zorunda olan özel muhafızlar aynı şehirden yurttaşlardan başka birileri olmamalıdır.

§ 35. Barış amacı dışında savaş yapılmamalıdır ve bir kere savaş bitince silahlar bırakılmalıdır. Şehirler fethedildiği ve düşman mağlup olduğu zaman barış koşulları öne sürülmelidir: alınmış şehirlerin karargâhsız bırakılması, ya düşmana sözleşmeyle onları geri satın alma imkânı bağışlanması ya da (eğer bu şekliyle konumlarının güçlü oluşu korku uyandırıyorsa) onların bütünüyle yıkılması ve sakinlerinin başka yerlere nakledilmesi gerekir.

§ 36. Kralın yabancı bir kadın almasına izin olmayacak, yalnızca kendi ailesinden ya da bir yurttaşın ailesinden herhangi bir kız seçebilecektir; bir şartla ki, eğer kral bir yurttaşın kızıyla evlenirse, bu kızla kan bağı olanlar hiçbir kamu görevi ifa edemeyecektir.

§ 37. İktidar bölünmez olmak zorundadır. Bu yüzden eğer kral birçok çocuk dünyaya getirmişse, doğal hakkı dolayısıyla, en büyük erkek çocuk onun halefi olacaktır. Krallığın onlar arasında paylaşılması da, tamamı ya da bazıları arasında bölünmeden kalması da asla kabul edilmemelidir. Devletin bir bölümünün bir kıza çeyiz olarak verilmesine ise hiç izin verilmemelidir, zira hiçbir bahaneyle kızlar iktidara mirasçı olmamalıdır.

§ 38. Eğer kral erkek çocuklar bırakmadan ölürse, yabancı bir kadınla evli olması ve ondan boşanmak istememesi durumları hariç, onun en yakın akrabası iktidarın mirasçısı olacaktır.

§ 39. Yurttaşlara ilişkin olarak, III. bölümün § 5'i ile açıktır ki, onlardan her biri, saçma olduklarına hükmettiklerinde bile, kralın tüm emirlerine, yani büyük danışma kurulu tarafından resmen ilan edilen tüm buyruklara uymak zorundadırlar (*bu şart konusunda bkz. bu bölümde §§ 18 ve 19*) ve meşru olarak bunlara uymaya zorlanabilirler. Bunlar monarşik bir Devletin ana ilkeleri, istikrarlı olmak için üstüne inşa edilmek zorunda olduğu temelleridir ve bunları bir sonraki bölümde tanıtlayacağız.

§ 40. Dine ilişkin olarak, tapınaklar masrafları şehirlere ait olmak

üzere kurulmamalıdır, yoldan çıkarıcı olmadıkça ve Sitenin temellerini yıkmadıkça, inanca ilişkin yasalar olmalıdır. Kendilerine açık olarak dini bir ibadeti yerine getirme özgürlüğü verilenler, istiyorlarsa, masrafları kendilerine ait olmak üzere tapınaklar inşa edebileceklerdir. Krala gelince, kendi seçtiği dinin icaplarını yerine getirmesi için sarayında kendisine ait bir tapınağı olacaktır.

Yedinci Bölüm

§ 1. Monarşik bir Devletin ana ilkelerini ifade ettikten sonra, onları sırayla tanıtlamaya girişeceğim. İlkin şunu belirtmek gerekir: kurumların kralın kendisinin dahi yürürlükten kaldıramayacağı kadar sağlam kurulması hiçbir şekilde daha önce söylenenlere aykırı değildir. Pers kralları tanrılar gibi ululanırdı ve yine de, Kutsal Kitap Daniel V'ten de anlaşıldığı gibi, yürürlükteki yasaları değiştirme iktidarları yoktu. Ve bildiğim kadarıyla, hiçbir yerde, bir hükümdar, iktidarın uygulanışına konan kesin zorunluluklar olmaksızın seçilmemiştir. Bu ne akla, ne de krala borçlu olunan mutlak itaate aykırıdır; zira Devletin temel ilkeleri kralın ebedi kararları olarak görülmelidir, öyle ki, hizmetkârlar, kral tarafından verilen kararları, bu kararlar Devletin temel ilkelerine aykırı olduğu için yerine getirmeyi reddettiklerinde, aslında krala itaat ediyorlardır. Bunu Ulysses örneğinde de açıkça görebiliriz. Tıpkı, geminin direğine bağlı Ulysses'in, Sirenlerin şarkısıyla baştan çıkıp tehditler savurarak eşlikçilerine kendisini çözmelerini emrettiği zaman onların

bunu yapmayı reddederek aslında onun buyruğunu yerine getirdikleri gibi. Ve daha sonra eşlikçilerine ilk istencine uydukları için teşekkür etmesi, onun sağduyu gösterdiğinin belirtisidir. Krallar da yargıçlara adaleti sağlarken, hiç kimseyi kayırmamalarını ve hatta, kimi özel durumlarda, onlara, yürürlükteki yasaya aykırı olacak bir şeyi emrederse, kendisine bile ayrıcalık göstermemelerini öğütleme alışkanlığında olmuşlardır. Zira krallar tanrı değildirler, ama sık sık Sirenlerin şarkısı tarafından baştan çıkarılan insanlardır. Bu yüzden, eğer her şey bir tek kişinin değişken istencine bağlı olsaydı, durmuş oturmuş hiçbir şey olmazdı. Monarşik bir Devletin istikrarlı olması için, burada her şeyin sadece kralın kararıyla yapılacağı, yani her yasanın kralın bir istencini ifade ettiği, ama kralın her istencinin yasa gücüne sahip olmayacağı bir şekilde düzenlenmesi zorunludur. (*Bu nokta için bkz. bir önceki bölümde §§ 3, 4 ve 5.*)

§ 2. Sonra, bu temel ilkeleri ortaya koyarken, insanların tabi olduğu duyguları önemle göz önüne almak gerektiğini kaydetmek gerekir; yapılması gerekenin ne olduğunu göstermek yeterli değildir, ister aklın kılavuzluğunu izlesinler, ister duygularıyla hareket etsinler, insanların iyice kurulmuş ve sabit yasalara sahip olması için neler yapılabileceğini de göstermek gerekir. Eğer Devlet tarafından güvence altına alınan hakların, eş deyişle kamu özgürlüğünün dayanağı yalnızca güçsüz yasalar olursa, hem bir önceki bölümün § 3'ünde gösterdiğimiz gibi, yurttaşların bu hakları muhafaza etmeleri için hiçbir güvenceleri olmayacaktır, hem de bu özgürlük yok olup gitme tehlikesi içinde bulunacaktır. Zira bir şey kesindir: hiçbir durum, bir Sitenin, Sitelerin en iyisinin, bu bir anda gerçekleşmezse, çökmeye başlaması ve (bu imkânsız görünse bile) yavaş yavaş köleliğe düşmesi durumundan daha yürekler acısı değildir ve, bu yüzden, uyruklar için belirsiz ve etkisiz, eş deyişle değerden yoksun özgürlük şartları ileri sürerek gelecek kuşakların köleliğini hazırlamaktansa tüm haklarını mutlak surette bir tek kişiye devretmeleri çok daha iyidir. Eğer bir önceki bölümde ifade edilen monarşik Devletin temel ilkelerinin sağlam olduğunu ve silahlı nüfusun büyük bir bölümünde infiale neden olmadan onun alaşağı edilemeyeceğini, bu ilkeler sayesinde kral ve halkın barışa ve güvenliğe sahip olacaklarını gösterebilirsem ve eğer tanıtlamamı ortak doğadan çıkarırsam, bu durumda hiç kimse, bu ilkelerin III. bölümün § 9'u ve bir önceki bölümün § 3 ve § 8'i ile açık olduğu

gibi, en iyi ve gerçek ilkeler olduğundan şüphe edemeyecektir. Bunların tam da bu mahiyette olduklarını, olabildiğince kısa bir biçimde göstereceğim.

§ 3. İktidarı elinde tutanın görevinin, ortak esenliği gözetmek koşuluyla, her zaman Devletin durumunu bilmek ve uyrukların çoğunluğu için yararlı olan şeyleri yapmak olduğu konusunda herkes hemfikirdir. Ama tek bir insan tüm bunlarla ilgilenemeyeceği için ve de sık sık hastalık, yaşlılık ya da başka nedenler dolayısıyla kamu meseleleriyle ilgilenmekten alıkonacağından, her zaman uyanık ve bunları düşünmeye hazır bir zihne sahip olamayacağına göre, hükümdarın, ona öğütleriyle yardımcı olacak ve sık sık ona vekalet edecek, meselelerin durumunu bilen danışmanlarının olması zorunludur. Ancak bu şekilde Devlet ya da Site her zaman aynı ruhu muhafaza edecektir.

§ 4. Ama insan doğası öyle bir yaradılıştadır ki herkes her zaman en büyük tutkuyla kendisi için yararlı olan şeyi arar; en doğru olduğuna hükmettiği yasalar, refahını muhafaza etmesi ve artırması için zorunlu olduğuna inandığı yasalardır; bununla kendi durumunu sağlamlaştırdığını düşündüğü ölçüde bir başkasının davasını savunur. Dolayısıyla, zorunlu olarak, kendi durumları ve çıkarları ortak esenliğe ve herkes için barışa bağlı olan danışmanlar seçmek gerekir ve eğer her yurttaş aşiretinden ya da sınıfından birileri danışma kurulunun üyesi olmak üzere tayin edilirse, bunun, danışma kurulunda oyların çoğunluğuna sahip olacağı için, uyrukların çoğunluğu bakımından yararlı olacağı açıktır. Ve böylesine büyük sayıda yurttaştan oluşan bu danışma kurulu ister istemez eğitimsiz birçok insanı kapsasa dahi, içlerinden her birinin her zaman büyük istekle yürüttüğü meselelerde yeterince usta ve becerikli olacağına kuşku yoktur. Bu yüzdendir ki, eğer sadece elli yaşına değin kendi işlerini onurluca yönetmiş insanlar tayin edilirse, bunların kendi alanlarını ilgilendiren şeylere ilişkin olarak görüş bildirmek için gereken yeterlilikleri olacaktır; özellikle de, eğer, önemli meselelerde, onlara düşünmek için zaman verilirse. Ayrıca, az sayıda insandan oluşan meclislerin bu kadar eğitimsiz kişiyi kapsamayacağına inanmak büyük yanılgıdır: aksine, böyle bir durumda, herkes kendi sözünü dinlemeye hazır dar kafalı bir meslektaşını bulmaya çalışacaktır, oysa, büyük meclislerde böyle olmaz.

§ 5. Bundan başka, herkesin yönetilmektense yönetmeyi tercih ettiğine kuşku yoktur. Sallustus'un Sezara seslenen ilk söyleminde gösterdiği gibi, hiç kimse yetkeyi gönüllü olarak bir başkasına bırakmaz. Netice itibarıyla, eğer halk kendi içinde fikir birliği sağlayabilseydi ve sık sık olduğu gibi büyük meclislerde girişilen tartışmalar ayaklanma doğurmasaydı, halkın hakkını bir azınlığa ya da bir tek kişiye devretmeyeceği apaçıktır. Buna göre, halk bir krala özgürce ancak kendi iktidarı içinde korumasının imkânsız olduğu şeyi, yani tartışmalara son noktayı koyma ve hızlı bir karar alma hakkını devredecektir. Yine de, sık sık olduğu gibi, krallar daha büyük bir beceriyle savaştıkları için, savaş yüzünden bir kral seçilmesi aslında bir budalalıktır. Çünkü, daha iyi savaşmak için, egemen gücün sadece savaş yüzünden tek bir kişiye verilmiş olduğu ve liderin değerini ve herkes için faydalı olan şeyi asli olarak savaşta gösterdiği bir Devlet içinde barışın hüküm sürdüğü varsayımıyla barışta köleliğe rıza gösterilir. Oysa, tersine, demokratik bir Devletin öncelikli özelliğinin, değerinin savaş zamanlarından ziyade barış zamanlarında ortaya çıkması olduğunu kabul etmek gerekir. Ama bir kral seçilmesinin sebebi ne olursa olsun, daha önce söylediğimiz gibi, Devlet için neyin yararlı olduğunu o tek başına bilemez ve, bir önceki paragrafta gösterdiğimiz gibi, danışman olarak yanında yeterince çok sayıda yurttaş bulunması zorunludur. Bir sorun ortaya çıktığında, bir çözümün bu kadar çok insanın gözünden kaçabileceğini düşünemeyeceğimize göre, buradan, krala yeterince çok sayıda insandan oluşmuş bu danışma kurulu tarafından aktarılan fikirler dışında, halkın esenliğini sağlayabilecek herhangi başka bir çözümün olabileceğinin düşünülemeyeceği sonucu çıkar. Ve, böylece, halkın esenliği en üstün yasa olduğundan, yani kralın en yüksek hakkı olduğundan, görülmektedir ki, kralın hakkı, tüm danışma kurulunun düşüncesine karşı bir karar almak ya da kendi kararını vermek değil, kurulun sunduğu fikirlerden birini seçmektir *(bkz. bir önceki bölümde § 25)*. Ama danışma kurulunda temsil edilen görüşlerin hepsi krala iletilseydi, kral her zaman az sayıda oya sahip küçük şehirlere öncelik verebilirdi. Gerçekte, yasal olarak görüşler savunucularının isimleri belirtilmeden iletilmek zorunda olsa bile, alınan tüm önlemlere karşın, gizliliği tam olarak sağlamak mümkün olmayacaktır. Bu yüzden, netice itibarıyla, en az yüz oy alamamış görüşlerin geçersiz kabul edilmesine karar vermek gerekir ve en önemli şehirler bu hukuk kuralını bütün güçleriyle savunmak zorundadırlar.

§ 6. Sözü kısa kesmeye çalışmasaydım, burada bu danışma kurulunun öteki büyük yararlarını gösterirdim; onun, bana en üst derecede önemli görünen tek bir yararına işaret edeceğim. Hiçbir şey, erdemli bir davranışı, herkesin en büyük onurlara erişmesine olanak tanıyan umuttan daha fazla teşvik etmez; zira, *Etika*'mda gösterdiğim gibi, hepimiz asli olarak şan ve şeref sevgisiyle harekete geçeriz.

§ 7. Bu danışma kurulunun çoğunluğunun asla savaş yapma arzusunda olmayacağına, ama, tersine, barış için büyük bir gayret göstereceğine ve her zaman barışı tercih edeceğine itiraz edilemez. Gerçekten de, mal ve mülk kaybı ve özgürlüğün kaybını getirebileceğinden ondan her zaman korkulmasının yanı sıra, savaş yeni harcamalar da ister ve danışma kurulu üyeleri kendi işlerine bakan çocuklarının ve yakınlarının silah altına girip sefere çıkmak zorunda kalacaklarını ve bunun da onlara gereksiz savaş yaralarından başka bir şey getirmeyeceğini bilirler. Zira, bir önceki bölümün § 31'inde söylediğim gibi, askerlere barış zamanında hiçbir ücret verilmeyecektir; aynı bölümün § 11'inde bu ordunun sadece yurttaşlardan oluşturulabileceğini de söylemiştim.

§ 8. Barışa, dirlik ve düzene katkı bakımından büyük önemdeki bir başka düzenleme, hiçbir yurttaşın gayrımenkule sahip olmamasıdır (*bkz. bir önceki bölümde § 12*). Öyleyse, savaşta tehlike aşağı yukarı herkes için aynıdır. Gerçekten de, herkes kazanç beklentisiyle ticarete atılacaktır ve özellikle de eskiden Atinalılarda olduğu gibi, Site sakinlerinin Site sakini olmayanlara faizle ödünç vermesini yasaklayan bir yasa olmazsa, herkes birbirine ödünç para verecektir. Böylece, yapılan işlerin hepsi birbirine bağlanacaktır ve bunların refah getirebilmesi için aynı önlemler gerekecektir, danışma kurulunun üyelerinin çıkarları çoğunlukla uyuşacak ve barışa ilişkin olarak bir ve aynı düşünceye sahip olacaklardır, zira, bu bölümün § 4'ünde söylediğimiz gibi, herkes başkasının davasını ancak bununla kendi durumunu sağlamlaştırdığına inandığı ölçüde savunur.

§ 9. Kuşkusuz hiç kimse danışma kurulunu rüşvetle yoldan çıkarma düşüncesini aklına getirmeyecektir. Zira, o kadar büyük bir sayıda insan arasından kazanılabilecek bir ya da iki tanesi bulunsa bile, bu zayıflığın gerisi gelmeyecektir, çünkü, daha önce söylediğimiz gibi, en azından yüz oy toplayamayan görüş dışarıda bırakılacaktır.

§ 10. Üstelik, bir kere kurulduktan sonra, danışma kurulunun üyeleri daha az bir sayıya indirilemeyecektir; eğer insanların ortak duygularını göz önünde bulundurursak bunu kolayca fark ederiz. Herkes şan ve şerefe duyarlıdır ve sağlığı yerinde olup da çok ileri yaşlara kadar yaşamını sürdürmeyi ummayan yoktur. O halde, eğer fiili olarak ellinci ya da altmışıncı yaşına varmış olanları hesaplarsak ve her yıl seçilecek danışma kurulu üyelerinin sayısının çokluğunu hesaba katarsak, silah taşıyanlar arasında bu saygınlığa yükselmeyi ummayan tek bir kişinin bile bulunamayacağını görürüz. Netice olarak, hepsi olabildiğince heveslerini gerçekleştirmeye hizmet eden bir kuralı savunacaklardır. Aslında, şunu belirtmek gerekir, yavaş yavaş içeri sızmıyorsa, bozulmayı engellemek kolaydır; öte yandan, bu daha az kıskançlık doğuracağı için, her klan içinden seçilen danışmanların sayısındaki bir düşüş daha kolay kabul sağlanabilir; yeter ki bu azalma yalnızca az sayıda klanı etkilemesin ve bazıları bu yüzden dışarıda kalmasın; o halde, (*bir önceki bölümün § 15'i dolayısıyla*) danışmanların sayısı yalnızca üçte bir, dörtte bir ya da beşte bir oranında azaltılabilir. Böyle bir değişim önemlidir ve olayların genel gidişatına aykırıdır. Seçimlerde bir gecikme ya da ihmal olacağından da korkmaya gerek yoktur, çünkü benzer bir durumda danışma kurulunun kendisi bunu telafi eder.

§ 11. O halde, kral, ister halktan korksun ya da silahlı yurttaşların çoğunluğunu kendine bağlamak istesin, ister yücegönüllülükle kamu iyiliğini düşünsün, oyların çoğunluğunu alacak fikre, yani (*bu bölümün § 7'si dolayısıyla*) çoğunluğun çıkarına en uygun olan görüşe yasa gücünü verecektir ve herkesi arkasına alacak biçimde, ayrı görüşte olanları mümkün olduğunca bir araya getirmeye çabalayacaktır. Halkın, barış zamanlarında olduğu gibi savaş zamanlarında da, deneyimle sadece ve sadece kendisinden bekleyebileceği hizmetlerin ne olduğunu anlaması için, bu amacı gerçekleştirmeye yönelik tüm güçleri kullanacaktır. O halde, ortak iyiyi dert edindiği ölçüde kendisinin efendisi olacak ve o kadar çok iktidarı olacaktır.

§ 12. Kral tek başına bütün yurttaşları korkutarak egemenliği altında tutamaz, onun iktidarı, dediğimiz gibi, askerlerinin sayısına, daha da çok bunların değerine ve sadakatlerine dayanır ve bu sadakat insanlar arasında her zaman, onurlu olsun olmasın, ortak bir ihtiyaç onları bir-

birine bağladığı zaman sağlamdır. Bundan ötürü, kralların askerlere karşı zorlamadan ziyade teşvik, erdemlerinden çok kusurlarını hoş görme ve, çoğu zaman, en iyi yurttaşları daha da sindirmek için tembel ve yozlaşmış insanları arama, onlara farklı muamele etme, para ve lütuf bahşetme, ellerini sıkma, güleryüzle davranma ve hükmetme arzusuyla uşaklık belirtilerini çoğaltma âdetleri vardır. Öyleyse, yurttaşların kral tarafından el üstünde tutulması için ve sivil halin ya da hakkaniyetin olanak tanıdığı ölçüde kendi efendileri olarak kalmaları için, silahlı gücün sadece yurttaşlardan oluşması ve danışma kuruluna gireceklerin de yalnızca yurttaşlar olması zorunludur. Aksine, meslekleri savaşmak olan ve güçleri düzensizliklerle ve ayaklanmalarla büyüyen paralı askerlerin orduya girmesine izin verilir verilmez, yurttaşlar bütünüyle boyunduruk altına girecek ve devamlı bir savaşın ilkeleri geçerli olacaktır.

§ 13. Danışmanların neden ömür boyu değil de üç, dört ya da en fazla beş yıllığına seçilmesinin gerektiği bu bölümün § 10'unda olduğu gibi yine bu bölümün § 9'unda söylediklerimizden açıkça belli olur. Eğer ömür boyu seçilselerdi, ilk olarak, yurttaşların büyük bir bölümünün bu onura erişmek için hiçbir umutları kalmaz ve, böylece, yurttaşlar arasında büyük bir kıskançlık olur, bundan da, hakikatte, hükmetmeye susamış olan kralın hoşnut kalmadan izleyemeyeceği kinler, tepkiler ve nihayet ayaklanmalar doğardı; bundan başka, görevdeki danışmanlar, çekinecekleri halefleri olmayacağı için iyice rahatlayacaklar ve kral da onlara karşı koymayacaktır. Zira yurttaşlar danışmanlara kötü gözle baktıkça, bunlar da o denli kralın yanında saf tutacak ve dalkavukluğa temayül edeceklerdir. Hatta, beş yıllık ara bile çok fazla görünebilir, zira bu zaman aralığı boyunca, öyle görünür ki, danışma kurulunun büyük bir bölümünün (sayıları ne kadar çok olursa olsun) hediyelere ve lütuflara tamah etmesi olanak dışı değildir; işte, bu sebepten, (her klanın danışma kurulunda en az beş temsilcisi olduğu takdirde) en azından her sene her klandan iki danışmanın görevden çekilip yerini başkalarına bırakması daha güvenlidir: klanlardan birine mensup bir görevlinin emekliye çekildiği yıl, onun yerine bir başkası atanır.

§ 14. Bu şekilde örgütlenmiş olan dışında hiçbir Sitede kral daha fazla güvenlik bekleyemez. Zira, kendi askerlerinin artık savunmak istemediği bir kralın çok geçmeden öldürülecek olmasından başka, kralın en

çok, kendisine en yakın olanların yaratacağı tehlikelere açık olacağı kesindir. Öyleyse, danışmanların sayısı ne kadar az olursa güçleri de o kadar çok olacak ve, dolayısıyla, bunların iktidarı başka birine devretmeleri konusunda kral için tehlike o kadar büyük olacaktır. Davud'u hiçbir şey danışmanı Achitapol'un, Abşalom'un tarafını tuttuğunu görmekten daha çok dehşete düşürmemişti. Ayrıca, eğer tüm iktidar mutlak surette tek bir kişiye verilseydi, bu iktidarı bir başkasına devretmek çok daha kolay olurdu. İki asker Roma İmparatorluğu'nun başına yeni bir imparator geçirmeye kalkışmış ve bunu başarmışlardı (Tacitus, *Tarih*, Kitap I). Kralın hasete kurban gitmemek için, kendilerine karşı tetikte durmak zorunda olduğu danışmanlarının kullanacakları düzen ve hilelerin hiç sözünü etmiyorum: bu tür şeyler çok bilinir ve tarihçilerin anlattıklarını okuyan hiç kimse bunlardan habersiz değildir. Danışmanların dürüstlükleri sıklıkla ölümlerine neden olmuştur ve eğer kendilerini korumak istiyorlarsa sadık değil kurnaz olmak zorundadırlar. Bununla birlikte, eğer danışmanların sayısı bir suç işleme düşüncesinde uzlaşamayacakları kadar fazlaysa ve hepsi derece bakımından eşitseler ve görevde ancak dört yıl kalabiliyorlarsa, kralı asla hakiki bir tehlikeyle tehdit edemeyeceklerdir; yeter ki kral onların özgürlüklerini ellerinden almaya kalkışmasın; bu da tüm yurttaşlara karşı bir saldırı olacaktır. Antonio Pérez'in büyük haklılıkla kaydettiği gibi, Prens için hiçbir şey, sayısız tecrübenin gösterdiği gibi, uyruklar için katlanılmaz ve tüm ilahi ve beşeri yasalara aykırı, mutlak bir iktidar kurmak istemekten daha tehlikeli değildir.

§ 15. Bir önceki bölümde ortaya koyduğumuz diğer ilkeler, yeri geldiğinde göstereceğimiz gibi, iktidarı konusunda kral için, özgürlüğü ve barışı devam ettirmek bakımından da yurttaşlar için büyük güvenlik sağlayacak mahiyettedirler. İlk başta en yüksek danışma kuruluna ilişkin gerçekleri tanıtlamak istedim, çünkü bunlar en çok ağırlığı olan gerçeklerdir, şimdi de belirttiğim sırayla diğerlerini göstereceğim.

§ 16. Yurttaşların ne kadar büyük ve ne kadar kuvvetli şehirleri varsa, o kadar güçlü ve dolayısıyla o kadar çok kendilerinin efendisi olacaklarına hiç şüphe yoktur: zira yaşadıkları yer ne kadar eminse, dışarıdan bir düşmana karşı özgürlüklerini o kadar iyi savunabilirler ve bir iç düşmandan o kadar az korkmak zorunda kalırlar. Şu da kesindir ki, in-

sanlar zenginlikleri dolayısıyla ne kadar güçlüyseler güvenliklerini o kadar çok gözetirler. Eğer şehirlerin kendilerini korumak için kendi güçlerinden başkasına ihtiyaçları varsa, bu gücü elinde tutanla aralarında hak eşitliği olmayacaktır; gücüne muhtaç oldukları ölçüde onun hakimiyeti altında olacaklardır. Zira hak, II. bölümde gösterdiğimiz gibi, sadece güçle ölçülür.

§ 17. Aynı nedenle, yurttaşların kendi efendileri olarak kalabilmeleri ve özgürlüklerini muhafaza edebilmeleri için ordunun sadece yurttaşlardan ve istisnasız bütün yurttaşlardan oluşması zorunludur. Gerçekte, silahlı bir insan silahsız bir insandan daha çok kendi efendisidir (*bkz. bu bölümün § 12'si*) ve yurttaşlar silahlarını bir başkasına bıraktıkları ve şehirlerin savunmasını ona teslim ettiklerinde, haklarını da mutlak surette ona devretmiş ve bütünüyle onun dürüstlüğüne bel bağlamış olurlar. Açgözlülük çoğu insanın dürtüsüdür: Büyük para almadan ücretli bir askerin hizmete girmesi mümkün değildir ve yurttaşlar çalışmayan bir ordunun masraflarına zorlukla dayanacaktır. Öte yandan, mutlak bir zorunluluk olmadıkça, ordunun komutanını ya da yüksek rütbelilerin önemli bir bölümünü bir yıldan fazla tayin etmemek gerektiğini, hem kutsal hem de kutsal olmayan konularda, tarihçilerin anlattıklarını okuyan herkes bilir. Ve akıl hiçbir şeyi daha açık olarak öğretmez. Kuşkusuz, başkalarını denetim altına almaya ve kendi hakimiyetini kurmaya çalışan generallere özgü biçimde, askeri zafer kazanmak, ismini kralınkinin üstüne yükseltmek, orduyu gönül almayla, eli açıklıkla ve diğer alışıldık davranışlarla kendisine bağlamak için yeterli zaman verilen kişi Devletin gücüne bütünüyle sahip olur. Nihayet, tüm Devlete daha fazla güvenlik sağlamak için, büyük liderleri, kralın danışmanları ya da bu danışmanlık görevini ifa etmiş olanlar arasından, yani, çoğu zaman, eski ve emin şeylerin düzeninin yeni ve tehlikeli olana tercih edildiği bir yaşa erişmiş insanlar arasından seçmek gerektiğini ekledim.

§ 18. Yurttaşların klanlara bölünmesinin ve daha önemli olan şehirlerin daha çok temsilcisinin olması ve yurttaşlarının sayısı daha fazla oldukça, adil olduğu üzere, giderek daha fazla oya sahip olabilmesi için klanlardan her birinin aynı sayıda danışman tayin etmesinin zorunlu olduğunu söyledim. Zira, yönetme gücü ve dolayısıyla hak, sayıya göre ölçülmelidir. Yurttaşlar arasındaki eşitliği muhafaza etmek için daha iyi

bir yol bulunabileceğini sanmıyorum; gerçekte, hepsi, kendi ırklarından olanlara katılmaya ve kendini diğerlerinden kökeniyle ayırt etmeye yatkındır.

§ 19. Doğal halde, toprak ve toprağa ne saklanabilecek ne de istenilen yere alıp götürülebilecek bir biçimde bağlı olan her şey, herkesin en az savunabileceği ve sahipliğini en az güvencede tutabileceği şeylerdir. O halde, toprak ve belirtilen koşullarda toprağa bağlı olan şeyler, her şeyden önce, Sitenin mülkiyetidir, başka bir deyişle, güçlerini birleştirerek onu savunabilenlerin ya da ortak bir onayla kendisine devredilmiş olduğu için bu iktidara sahip olanın mülkiyetidir. Netice olarak, toprağın ve toprağa bağlı şeylerin, yurttaşların gözünde, yerleşecekleri ve ortak haklarını, yani özgürlüklerini koruyabilecekleri bir yere sahip olma ihtiyacının zorunluluğuyla orantılı bir değeri olması gerekir. Zaten Sitenin bu ortak mülkiyetten zorunlu olarak sağlayacağı yararların neler olduğunu bu bölümün § 8'inde göstermiştik.

§ 20. Yurttaşların olabildiğince eşit olması için, sadece kral soyundan gelenlerin soylu olarak tanınması gerekir. Ama eğer kralın tüm soyuna evlenme ve çocuk yapma izni verilseydi, zaman içinde bunların sayısı durmadan artar ve bunlar hem kral hem de herkes için sadece bir yük değil, ama çok korkunç bir tehlike olurlardı. Gerçekten de, aylaklık içinde yaşayan insanlar genel olarak suçlara kafa yorarlar. Buradan, soyluların varoluşunun kralın savaş yapması için çok güçlü bir sebep olduğu sonucu çıkar: zira soylu bolluğu içinde, krallar, barıştansa savaşta daha çok güvenliğe ve rahata kavuşurlar. Ama zaten bir önceki bölümün § 15'i § 27'sine kadar ele aldığım yeterince bilindik bu konuyu burada bırakıyorum; temel noktalar bu bölümde tanıtlandı, diğerleri ise kendiliklerinden açıktır.

§ 21. Bir kişinin hediyelerle yargıçların çoğunluğu kazanamaması için yargıçlar yeterince kalabalık olmalıdır, görüşlerini halka açık olarak değil, ama gizli oyla açıklamalıdırlar ve hizmetlerinden dolayı kendilerine bir ücret verilmelidir; bu da herkes tarafından bilinir. Ama âdet onlara yıllık bir maaş bağlamaktır, bu yüzden de davaları bitirmek için hiç acele etmezler ve çoğu kez tartışmalar sürüp gider. Üstelik, malın mülkün Devlet tarafından müsaderesi kralın gelir kaynaklarını artırmaya yara-

dığı zaman, *davalarda dikkat edilen şey hak ve erdem değil, zenginliğin büyüklüğüdür; böylece, hafiyelikler artar ve en zenginler kurban haline gelir, askeri zorunlulukların mazur gösterdiği bu ciddi ve hoş görülemez suistimal barış zamanlarında bile devam eder.* Öte yandan, iki ya da üç yıllığına tayin edilmiş yargıçların açgözlülüğünü kendilerinden sonra gelecek olanlardan korkmaları dengeler; yargıçların gayrımenkule sahip olamayacaklarını, ama kazançlarını çoğaltmak için paralarını yurttaşlarına emanet etmek zorunda olduklarını ve, böylece, hele bir de daha önce söylediğimiz gibi sayıları fazlaysa, onları tuzaklara düşürmekten ziyade onları gözetmek mecburiyetinde kalacaklarını söylememe gerek bile yok.

§ 22. Orduya hiçbir ücret verilmemesi gerektiğini söyledik: ordunun en büyük ödülü özgürlüktür. Doğal halde, herkes sadece özgürlüğü için olabildiğince kendisini savunmaya çalışır ve savaşta gösterdiği cesaretten dolayı kendi bağımsızlığından başka bir ödül beklemez, öyleyse, sivil halde yurttaşların bütünü doğal haldeki tek bir insan gibi düşünülmelidir ve yurttaşlar bu sivil hali silahlarla savunurken aslında kendi kendilerini korumaya uğraşırlar ve kendi çıkarları için savaşırlar. Danışmanlar, yargıçlar, yüksek görevliler ise kendileri için olmaktan çok başkaları için çalışırlar, bu yüzden de onlara bir ücret vermek adildir. Ayrıca, savaşta özgürlük hayalinden daha onurlu ve daha büyük bir zafer dürtüsü olamaz. Aksine, eğer sadece yurttaşların bir bölümü orduda görev almak üzere tayin edilseydi, bu, askerlere bir aylık bağlamayı zorunlu kılacaktı ve kral kaçınılmaz olarak (bu bölümün § 12'sinde gösterdiğimiz gibi) onları diğerlerinden ayrı tutacaktı; eş deyişle yalnızca savaş sanatında derinleşmiş ve barış zamanında aylaklıktan bozulacak insanları el üstünde tutacaktı ve bunlar da gelirlerinin yetersizliği yüzünden vurgundan, toplumsal anlaşmazlıktan ve savaştan başka bir şey düşünmeyecekti. O halde, monarşinin bu koşullarda aslında bir savaş hali olacağını, diğerleri köleyken sadece askerlerin özgürlüğe sahip olacağını ileri sürebiliriz.

§ 23. Bir önceki bölümün § 32'sinde yabancıların yurttaşlığa kabulü üzerine söylenenlerin kendiliğinden açık olduğunu sanıyorum. Bundan başka, hiç kimsenin, kralın kan yoluyla yakını olanların ondan uzak tutulması ve savaş değil ama barış meselelerine karıştırılmaması gerektiğinden şüphe etmediğini düşünüyorum. Bu onlar için bir onur ve Dev-

let için bir dinginliktir. Bu bile, kendileri için erkek kardeşlerini katletmeyi kutsal bir şey sayan Türk despotlarına yetersiz görünmüştür. Bunda şaşılacak bir şey yoktur; hak bir hükümdara ne denli mutlak surette devredilirse, (bu bölümün § 14'ünde gösterdiğimiz gibi) bu hakkın başkasına geçmesi o kadar kolaydır. Buna karşılık, paralı askerlerin bulunmadığı, bizim tasarladığımız biçimiyle bir monarşide, kralın esenliği için yeterince güvenlik olduğuna şüphe yoktur.

§ 24. Bir önceki bölümün § 34 ve § 35'inde ifade edilen ilkelere dair bir itiraz olamaz. Kralın yabancı bir kadınla evlenmemesi gerektiğini tanıtlamak kolaydır. Bir sözleşmeyle bağlı olsalar bile, (*III. bölümün § 14'ü dolayısıyla*) iki Sitenin yine de birbirine karşı husumet durumunda olmalarından başka, özellikle kralın ailevi bir çıkar yüzünden savaşa itilmesinden de korkmak gerekir. Çekişmelerin ve kavgaların başlıca kaynağının evlilik denen şu bir tür cemiyet olmasından ve iki Site arasındaki çatışmaların sık sık savaşla bitmesinden dolayı, görünüşe bakılırsa, Devlet bir başkasıyla sıkı bir birlik akdi yaptığında yıkımını hazırlar. Bu kötülüğün büyük bir örneği Kutsal Kitap'tan okunabilir: Mısır kralının kızını kendisine eş olarak alan Süleyman'ın ölümüyle, oğlu Reoboam, Mısır Kralı Susac'a karşı, sonunda bütünüyle mağlup olduğu, çok talihsiz bir savaşa tutuşmak zorunda kalmıştır. Fransa kralı XIV. Louis'nin, IV. Philippe'in kızıyla evliliği yeni bir savaşın tohumunu atmıştır ve tarihçilerin anlattıklarında buna benzer çok sayıda böyle başka örnek bulunur.

§ 25. Devletin yapısı aynı kalmalıdır ve, dolayısıyla, kral tek ve hep aynı cinsiyetten ve iktidar da bölünmez olmalıdır. Kralın büyük oğlunun ya da eğer çocuğu yoksa en yakın akrabasının onun halefi olması gerektiğini söylemiş olmama gelince, bu hem bir önceki bölümün § 13'ünden hem de halkın istediği kralın seçiminin, eğer böyle bir şey mümkün olsaydı, ebedi olması gerektiği düşüncesinden açıkça çıkar. Aksi takdirde, egemen iktidar mutlaka halka geçerdi ki bu da olası en büyük değişim olup çok tehlikelidir. Kralın Devletin tek sahibi olmasından ve onun üzerinde mutlak bir hakka sahip olmasından dolayı, kralın iktidarını kendisine uygun görünen kişiye devredebileceğine ve halef olarak istediğini seçebileceğine ve böylece kralın oğlunun hukuken iktidarın mirasçısı olduğuna hükmedenler kesinlikle yanılıyorlar. Kralın

istenci ancak Sitenin tüzesinin kılıcını elinde tuttuğu sürece yasa gücüne sahiptir, zira bir Devletin hakkının ölçütü sadece güçtür. O halde, kral hakikatte tahttan feragat edebilir, ama iktidarını, halkın ya da çok büyük bölümünün rızasıyla olmadıkça, bir başkasına devredemez. Bu noktayı daha iyi anlamak için, çocukların doğal hak gereği değil, ama sivil hak gereği ebeveynlerinin mirasçısı olduklarını belirtmek gerek. Zira sadece Sitenin gücü sayesindedir ki herkes bir mülke sahip olabilir ve, o halde, birinin istencine göre mülke sahip olması da bu aynı güç sayesindedir, bir başka deyişle, buna olanak tanıyan şey sivil haktır. Kişi ölse bile, Site durdukça, istenci değişmeden kalır. Böylece, sivil halde herkes öldükten sonra yaşarken sahip olduğu mülke malik olma hakkını muhafaza eder, ama bu onun kendi gücüyle değil, ebedi olan Sitenin gücüyledir. Kralın durumu ise bambaşkadır: kralın istenci Sitenin yasasıdır ve kral Sitenin ta kendisidir; kral öldüğü zaman bir biçimde Site de ölmüş olur ve neticede egemen iktidar doğal olarak yeni yasalar oluşturma ve eskileri yürürlükten kaldırma hakkı olan halka geri döner. Böylece, halkın istediği kişi ya da, bir zamanların İbrani Sitelerindeki şekliyle teokrasilerde olduğu gibi, Tanrı'nın bir peygamber vasıtasıyla atadığı kişi dışında, kralın hukuki bir halefi olmadığı görülür. Tüm bunları, yine, kralın tüze kılıcının, yani kralın hakkının aslında halkın kendisinin ya da en kuvvetli bölümünün istenci olmasından ve yine akıl sahibi insanların haklarından insan olmaya son verecek ve bir hayvan haline gelecek derecede vazgeçmeyeceklerinden çıkarsayabiliriz. Ama bu düşünceleri daha fazla geliştirmeye ihtiyaç yok.

§ 26. Hiç kimse bir dine sahip olma, yani Tanrı'ya tapınma hakkını bir başkasına devredemez. Ama bu hususu *Teolojik-Politik İnceleme*'mizin son iki bölümünde geniş biçimde işlemiştik ve bu noktaya dönmeye gerek yok. En iyi monarşinin temel ilkelerini, kısaca olsa da, yeterince açık biçimde tanıtlamış olduğumu düşünüyorum. Bu ilkelerin kendi aralarındaki uyuma ya da Devletin kendisine uygunluğuna gelince, belli bir dikkatle bu ilkeleri incelemek isteyecek herhangi biri onların tutarlılıklarına kâni olacaktır. Bana kalan, burada özgür bir halk tarafından kurulan bir monarşiyi tasarladığımı ve bu ilkelerin sadece bu halka uygulanabileceğini belirtmek; bir başka iktidar şekline alışmış bir halk, büyük bir altüst oluş riski olmaksızın, tüm Devletin temellerini hedef alamayacak ve onun tüm yapısını değiştiremeyecektir.

§ 27. Belki, bu yazı, tüm ölümlülerde varolan kötülükleri sadece plebleri indirgeyenlerin gülüşmelerine neden olacaktır: plebde hiç ölçü yoktur; eğer korkudan titremiyorsa dehşet vericidir; pleb mütevazı bir köle ya da kendini beğenmiş bir yöneticidir; onun için hakikat yoktur, yargıda bulunmaktan acizdir vb. Bense doğanın herkes için aynı ve herkese ortak olduğunu söylüyorum. Ama güç ve aşırı incelik bizi yanıltır; sonuç olarak da aynı şekilde eylemde bulunan iki insan konusunda, eylemler birbirine benzemediğinden değil de failleri farklı olduğundan, bir kişi için mübah olduğunu söylediğimiz bir şeyin bir başkası için yasak olduğunu söyleriz: Kendini beğenmişlik insanın doğasında vardır. Bir yıllık bir atama insanları kibirlendirmeye yeterliyse, ebedi onurlara göz koyan soyluların durumu ne olacak? Ama kendini beğenmişlikleri şatafatla, gösterişle, israfla, belli bir kusurlar yarışmasıyla, bir tür âlimane akılsızlıkla ve kibar bir ahlaksızlıkla süslenir; bu yüzden, ayrı ayrı düşünülürse, tüm çirkinlikleri ve alçaklıkları içinde ortaya çıkacak olan kusurlar, cahil ve saf insanlara belli bir görkeme sahipmiş gibi görünür. Ölçüsüzlük genelde avam arasındadır; avam korkudan titremedi mi dehşet verici olur; kölelik ve özgürlük zorlukla iyi geçinir. Sonuçta, pleb için hakikat olmaması ve onun yargıda bulunamaması şaşırtıcı değildir, zira en büyük Devlet meseleleri onun dışında görülür ve bunlar hakkında, gizlenmesi imkânsız bazı ipuçları bir yana, bir şey bilmesinin hiçbir yolu yoktur. Gerçekte yargıda bulunmamayı bilmek nadir rastlanan şeydir. Bu yüzden hem tüm meseleleri yurttaşlardan habersiz görmeyi istemek ve aynı zamanda bunlar üzerinde hatalı yargılarda bulunmamalarını, olayları ters biçimde yorumlamamalarını talep etmek deliliğin dik âlâsıdır. Eğer pleb kendini tutmayı, çok az bildiği şeylere dair yargısını askıya almayı, ve sahip olduğu pek az ipucu üzerinden doğru yargılarda bulunmayı becerebilseydi, yönetilmekten ziyade yönetmeye layık olurdu. Ama, daha önce söylediğimiz gibi, doğa her yerde aynıdır. Hakimiyetin kibirli hale getirdikleri, korkudan titremediklerinde dehşet verici olanlar bütün insanlardır; her yerde, hakikat, hakikatin rahatsız ettiği ya da suçlu duruma düşürdüğü kimseler tarafından saptırılır, özellikle de iktidar bir tek kişiye ya da küçük bir azınlığa ait olduğu zaman ve davalarda ne doğruya ne de gerçeğe, ama zenginliğin büyüklüğüne bakıldığında.

§ 28. Parayla tutulmuş, yani disipline alışkın olup soğuğa ve açlığa dayanabilen askerler, baskın yapmak ya da meydan savaşı vermek söz

konusu olduğu zaman, kendilerine göre çok aşağı seviyede olan yurttaşlar kalabalığını hakir görme alışkanlığında olmuşlardır. Ama bu seviye düşüklüğünün Devlet için bir felaket ya da bir zayıflık nedeni olduğunu aklı selim sahibi hiç kimse ileri sürmeyecektir. Aksine, hakkaniyetle yargıda bulunan herhangi biri en sağlam Devletin kendi mülkünü savunabilen, ama başkasının mülküne göz dikmeyeni olduğunu teslim edecektir, çünkü bu Devlet tüm imkânlarıyla savaştan kaçınmaya ve barışı sürdürmeye çabalayacaktır.

§ 29. Zaten böylesi bir Devletin tasarılarını gizli tutmanın pek mümkün olmadığını teslim ediyorum. Ama herkes, benimle birlikte, düşmanın bir Devletin dürüst tasarılarını bilmesinin, bir despotun kötü niyetli tasarılarının yurttaşlar için gizli kalmasından daha iyi olduğunu kabul etmelidir. Devlet meselelerini gizlice çekip çevirebilenler için bu meseleler tamamen onların iktidarındadır ve barış zamanlarında yurttaşları, aynı savaş zamanlarında düşmana yaptıkları gibi tuzağa düşürmeye çalışırlar. Sükûtun çoğu zaman Devlet için faydalı olduğunu kimse inkâr edemez, ama gizlilik olmadan Devletin varlığını sürdüremeyeceğini de hiç kimse onaylamayacaktır. Hem birine kamusal şeyi tamamen teslim etmek hem de özgürlüğü muhafaza etmek imkânsızdır ve büyük bir kötülük aracılığıyla küçük bir kötülükten kaçınmak istemek bir deliliktir. Mutlak iktidara göz dikmiş olanların tekrarladığı nakarat hep şu olmuştur: Meselelerinin gizlice görülmesi Sitenin çıkarınadır ve bu türden başka cümleler: bu cümleler yararlılık bahanesine ne kadar çok sığınırlarsa o kadar çok köleliği tesis etmeye yönelirler.

§ 30. Bildiğim hiçbir devlet yukarıda sergilenen kurumlara sahip olmamış olsa da, yine de, barbar olmayan bir Devletin muhafazasını temin eden ve de onu çöküşe götüren nedenleri irdelemek istersek, deneyimle bile monarşinin bu biçiminin en iyisi olduğunu gösterebiliriz. Ama bunu okuyucuya büyük bir sıkıntı vermeden yapamam. Bu yüzden sadece hatırlanmaya değer bir örneği anacağım: Krallarına çok sadık olan ve krallığın kurumlarını ihlal etmeden ayakta tutmuş olan Aragon Krallığı, Mağriplilerin boyunduruğundan kurtulduktan sonra, bir kral seçmeye karar vermişti; bununla birlikte, oluşturulacak koşullar üzerine hemfikir olamadıkları için bu konuda Papaya danışmayı kararlaştırdılar. Bu meselede Mesih'in naibi rolünü oynayan Papa, İbranilerin örneğine hiç

bakmadan ısrarla bir kral seçmek istemelerini kınadı. Eğer, yine de, fikirlerini değiştirmeyi reddediyorlarsa, ırkın karakteriyle uyumlu adil kuralları oluşturmadan ve ilkin Ephorelerin Sparta'da yaptığı gibi krala karşı koyabilecek ve yurttaşlarla kral arasında patlak verebilecek ihtilafları çözümleme mutlak hakkına sahip olacak bir yüksek kurul yaratmadan önce kralı seçmemelerini öğütledi. Bu öğüde uydular, kendilerine en adil görünen ve üstün yorumcusu kral değil de, başkanının Adalet adını taşıdığı, Onyediler denen bir kurul olan yasaları oluşturdular. Bu başkan Adalet ve oyla değil ama çekilişle ömür boyu atanan onyediler, diğer sivil kurullar ya da kilise kurulları veya kralın kendisi tarafından herhangi bir yurttaşa karşı verilen tüm cezaları başka mahkemeye aktarma ya da bozma mutlak hakkına sahiptiler, öyle ki, her yurttaş kralı bu mahkemenin önüne çağırabiliyordu. Bundan başka, Aragonlular eskiden krallarını seçme ve onu tahttan indirme hakkına da sahiptiler. Ama çok yıllar sonra, Hançer namlı kral Don Pedro, dalaverelerle, eli açıklığıyla, vaatlerle ve bu türden yöntemlerle nihayet bu hakkı yürürlükten kaldırma emeline ulaştı (buna ulaşır ulaşmaz da bir hançerle elini kesti ya da, bana daha muhtemel görüneni, yurttaşlara kral kanı dökmeden bir kral seçmelerinin yasak olduğunu söyleyerek elini yaraladı). Bununla birlikte, şu koşul getirildi: yurttaşlar her zaman onların zararına şiddet yoluyla iktidarı gaspeden herhangi bir kişiye, hatta benzeri bir gaspa girişirlerse krala ya da halef prense karşı silaha sarılabileceklerdi. Bunu özel bir koşul olarak ileri sürmekle, önceki hakkı hükümsüz kılmaktan çok, onu düzelttikleri söylenebilir. Zira, IV. bölümün §§ 5 ve 6'sında gösterdiğimiz gibi, kralın iktidarının elinden alınması sivil hak uyarınca değil savaş hakkı uyarıncadır; uygulanan şiddete uyruklar ancak şiddetle karşılık verebilirler. Bunun dışında başka özel koşullar da kondu. Güçlerini ortak bir rızayla oluşturulan bu kurallardan alarak, inanılmaz derecede uzun bir zaman boyunca hiçbir tecavüze maruz kalmadılar ve uyrukların krala olan sadakati gibi kralın uyruklara olan sadakati de asla bitmedi. Ama ilk Katolik kral olarak adlandırılacak olan Fernando Kastilya Krallığı'nın mirasçısı olunca, Aragonluların bu özgürlüğü Kastilyalılar tarafından pek kötü gözle görüldü ve durmadan Fernando'dan bu hakları kaldırmasını talep ettiler. Ama henüz mutlak iktidara alışamamış olan Ferdinand hiçbir şeye yeltenmeye cesaret edemedi ve danışmanlara şöyle cevap verdi: *Aragonlular üzerinde, tanıdığım ve en büyük yeminlerle koruyacağıma söz verdiğim koşullarda saltanat sürmeyi kabul etmiş olmamdan*

başka ve bir insanın verdiği yemini bozmasının yakışık almamasından başka, fikrim şudur ki, krallığım, kral ve uyruklar eşit bir güvenliğe sahip oldukları ve kral ve uyruklar arasında bir denge olduğu sürece istikrarlı olacaktır. Aksine, eğer iki taraftan biri daha güçlü hale gelirse, daha zayıf olan diğeri sadece eşitliği yeniden elde edememekle kalmayacak, diğer tarafa zarar vermeye çabalayacaktır ve bunun sonucu ikisinden birinin ya da ikisinin birlikte yıkımı olacaktır. Bu sözler eğer özgür insanlar değil de köleler üzerinde saltanat sürmeye alışkın bir kral tarafından söylenmiş olsaydı, onlara hayran olurdum. Aragonlular, böylece, Fernando'dan sonra, II. Felipe'ye kadar, artık bir hak uyarınca değil, güçlü kralların lütfu sayesinde özgürlüklerini muhafaza ettiler. Felipe onları Birleşik Eyaletler'indekine benzer bir acımasızlıkla, ama doğrusu daha büyük bir başarıyla baskı altında tuttu. Ve III. Felipe eski düzeni kurmuş görünse de, Aragonluların, büyük bir kısmı tamahkârlıkla güçlülere boyun eğmiş olduğundan (mahmuza çıplak ayakla karşılık vermek deliliktir) ve diğerleri de dehşete düşmüş olduklarından, içi boş özgürlük formüllerinden ve aldatıcı törenlerden başka bir şeyi muhafaza etmediler.

§ 31. O halde, varacağımız netice şu olacak: bir halk bir kralın egemenliği altında geniş bir özgürlüğü muhafaza edebilir, yeter ki, krala verilen güç halkın kendi gücü ölçüsünde olsun ve kralın halktan başka koruyucusu olmasın. Monarşik Devletin temel ilkelerini ortaya koyarken izlediğim tek kural budur.

Sekizinci Bölüm

Aristokratik Devletin büyük sayıda soylu yurttaş kapsaması gerektiğine, üstünlüğüne, mutlak Devlete monarşiden daha yakın olmasına ve bu sebeple özgürlüğü korumak bakımından daha uygun olmasına dair.

§ 1. Buraya kadar monarşik Devleti ele aldık. Şimdi de aristokratik bir Devletin ayakta kalabilmesi için nasıl kurulması gerektiğini anlatacağız. Bu Devlete aristokratik diyoruz, çünkü iktidar tek bir kişiye değil, ama halk arasından seçilen ve Soylu Yurttaşlar adını vereceğimiz kişilere aittir. Özellikle *seçilmiş* kelimesini kullanıyorum, zira bu, aristokratik Devlet ile demokratik Devlet arasındaki asli farktır; aristokratik bir Devlette yönetime iştirak etme hakkı sadece seçime dayanır, oysa ki, bir demokraside bu doğuştan bir haktır ya da (yeri gelince söyleyeceğimiz gibi) kura yoluyla kazanılır. Ve, böylece, bir Devlette halkın tamamı soylular sınıfına kabul edildiği zaman bile, miras yoluyla geçen bir hak ya da kimi genel yasalar uyarınca başkalarına devredilen bir hak söz konusu olmadıkça, herkes ancak özel bir seçim gereği soylular sınıfı saflarına kabul edildiği için, Devlet aristokratik olarak kalır. Ancak, eğer soylular sadece iki kişi olsaydı, aralarından biri diğerinden daha güçlü olmaya çabalardı ve Devlet her birinin aşırı gücü yüzünden iki

parçaya bölünürdü ya da, iktidara sahip olanların sayısı dört veya beş olsaydı, üçe, dörde ya da beşe bölünürdü. Ama bu parçalar iktidarı paylaşanların sayısı ne kadar çoksa o kadar zayıf olurdu. Sonuç olarak, aristokratik bir Devletin istikrarlı olabilmesi için, Devletin büyüklüğünü zorunlu olarak hesaba katarak, soyluların sayısı asgari düzeyde tutulmalıdır.

§ 2. Öyleyse, varsayalım ki, orta büyüklükte bir Devlette, tüm Devletin egemenliğinin teslim edileceği ve, dolayısıyla, aralarından biri öldüğünde soylular sınıfına yeni meslektaşlarını seçme hakkı kendilerine ait olan, diğerlerinden üstün yüz insan vardır. Bunlar tüm imkânlarıyla çocuklarının ya da yakınlarının kendilerinin halefi olmasını sağlamak isteyeceklerdir; o halde, iktidar her zaman mutlu bir talihle soylular sınıfının oğulları ya da yakınları olanlara ait olacaktır. Ancak, talih yoluyla bu onura erişen yüz insan arasında, yeteneğiyle ve aklıbaşındalığıyla yüksek değer sahibi olan üç tane zar zor bulunur. Bu yüzden, iktidar yüz insana değil, ama zihinsel güçleri dolayısıyla üstün olduklarından tüm iktidarı kolaylıkla ele geçirecek üç insana ait olacaktır ve bunlardan her biri, insandaki doğal hırs gereği, kendisine monarşinin yolunu açabilecektir. Bu şekilde, eğer hesabımızı doğru yaparsak, büyüklüğü en az yüz üstün insan gerektiren bir Devlette soylular sınıfının sayısı en az beş bin olmalıdır. Zira, böylece, düzenle onur kazanıp soylular sınıfına giren elli tanesi arasında, her zaman en iyilerden geri kalmayan bir kişi olacağı ve bundan başka diğerlerinin de en iyilerin erdemlerini taklit edeceği ve, dolayısıyla, yönetmeye layık olacağı varsayılırsa, zihin üstünlüğü olan yüz insan bulmak asla zor olmayacaktır.

§ 3. Soylular sınıfının hepsinin Devletin başkenti olan şehirden olması ve böylece, bir zamanlar Roma ve bugün de Venedik, Cenova vb. örneklerinde olduğu gibi, Siteye ya da Cumhuriyete adını vermesi alışıldık bir şeydir. Aksine, Hollanda Cumhuriyeti (Birleşik Eyaletler) adını eyaletin bütününden alır, bu yüzden bu Devletin yurttaşları daha büyük bir özgürlüğe sahiptir. Aristokratik bir Devletin üzerinde durmak zorunda olduğu temel ilkeleri belirleyebilmek için önce bir tek kişiye devredilen iktidar ile oldukça kalabalık bir Meclise teslim edilen iktidar arasındaki farkı belirtmek gerekir. Bu fark çok büyüktür. Gerçekte, ilkin, (bir önceki bölümün § 1'inde söylediğimiz gibi) tek bir

kişinin gücü tüm Devletin bekasına yeterli olamaz. Oysa, yeterince kalabalık olduğu takdirde, açık bir saçmalığa düşmeksizin, aynı şey bir Meclis için söylenemez: zira bir Meclisin oldukça kalabalık olduğunu söyleyen biri, bununla, bu Meclisin Devleti ayakta tutmaya muktedir olduğunu doğrulamaktadır. O halde, bir kralın danışmanlarının olması mutlak bir ihtiyaçken, bir Meclisin buna hiç ihtiyacı yoktur. Üstelik, krallar ölümlüdür, halbuki Meclisler zaman belirlenimi olmaksızın sürüp gider; bir kez bir Meclise devredilen iktidar bu yüzden asla halka geri dönmez, bir monarşide ise, bir önceki bölümün § 25'inde gösterdiğimiz gibi, durum böyle değildir. Üçüncü olarak, kralın iktidarı, yaşı, hastalık hali, ihtiyarlığı ya da başka nedenler dolayısıyla çoğu kez lafta kalır, oysa, bir Meclisin gücü değişmeden kalır. Dördüncü olarak, bir insanın istenci değişken ve belirsizdir ve bu sebeple, bir monarşide her yasa kralın ifade ettiği bir istençtir (bunu bir önceki bölümün § 1'inde görmüştük) ama kralın her istenci yasa gücüne sahip olmamalıdır; bu yeterince kalabalık bir Meclis için söylenemez. Çünkü, gerçekte, (yukarıda gösterdiğimiz gibi) Meclisin danışmanlara hiç ihtiyacı yoktur, onun tarafından ifade edilen her istenç zorunlu olarak yasa gücüne sahip olmalıdır. O halde, yeterince kalabalık bir Meclise verilen iktidarın mutlak olduğu ya da bu duruma çok yaklaştığı sonucuna varırız. Eğer mutlak bir iktidar varsa, bu, ancak halkın bütününün sahip olduğu iktidar olabilir.

§ 4. Bununla birlikte, madem ki bir aristokrasi tarafından elde tutulan bu iktidar (az yukarıda gösterdiğim gibi) hiçbir zaman halka geri dönmemektedir ve ona danışma mecburiyeti yoktur, ve buna karşın, mutlak olarak Meclisten gelen her istenç yasa gücüne sahiptir, öyleyse, bu iktidar mutlak olarak düşünülmelidir ve dolayısıyla temelleri tek istençte, sadece Meclisin yargısında bulunur, halkın aklıbaşındalığına bağlı değildir; çünkü halk danışma kurullarına girmez ve oy atmak için çağrılmaz. İşte, bu sebeple, pratikte iktidarın mutlak olmayışının sebebi halk kitlesinin iktidarı elinde tutanlar için korku verici olmayı sürdürmesidir; çünkü halk iktidarı elde tutanlar için korku verici olarak kalır; bu yüzden, halk yasal bir ifadesi olmayan, yine de zımni olarak talep edilen ve sürdürülen bir özgürlüğü muhafaza eder.

§ 5. O halde, bu aristokratik devlet en iyi şartları sunacaktır; ancak, bunun için, kendisini mutlak bir devlete en çok yaklaştıracak kurumla-

ra sahip olması, yani halkın mümkün olduğunca az endişe kaynağı teşkil etmesi ve devletin anayasası aracılığıyla kendisine verilen, bu nedenle de kitleden ziyade devlete ait bir hak olan –ki bu hak sadece seçkinler tarafından savunulup yürürlükte tutulur– özgürlükten daha fazlasına sahip olmaması gerekir. Bu şekilde, hem bir önceki paragraftan çıktığı hem de kendiliğinden açık olduğu üzere, uygulama ile kuram en iyi biçimde uyuşur; zira halk tabakası kendisi için ne kadar çok hak talep ederse iktidarın o kadar az soylular sınıfının elinde olacağından şüphe edemeyiz; mesela, Kuzey Almanyada, halk dilinde *Gilden* denen zanaatkâr birlikleri için durum tam da budur.

§ 6. Mutlak bir iktidarın Meclise verilmesi, pleblerin köle haline gelmekten korkması gerektiği anlamına gelmez. Zira yeterince kalabalık bir meclisin istenci iştahtan çok akılla belirlenecektir: insanlar duygular tarafından farklı yönlere itilirler ve ancak eğer arzuları iyiye yönelirse ya da en azından iyi görünene yönelirse ortak yönetici düşünceye sahip olabilirler.

§ 7. O halde, aristokratik bir Devletin temel ilkelerinin belirlenmesinde, ilk başta bu ilkelerin, meclisin mümkün olduğunca kendi efendisi olduğu ve halktan korkmasına gerek olmadığı koşullarda, tek istence ve sadece bu en yüksek meclisin gücüne dayandığına dikkat etmek gerekir. Bunları belirleyebilmek için, öyleyse, sadece monarşik bir devlete uygulanan ama aristokrasiye yabancı olan barış ilkelerinin hangileri olduğuna bakalım. Gerçekte, eğer monarşiye özgü bu ilkelerin yerine sağlamlıkta denk olanlar ile aristokrasiye uyanları koyar ve daha önce açıklamış olduğum diğer düzenlemeleri oldukları gibi bırakırsak, her tür ayaklanma nedeni tartışılmaz şekilde ortadan kaldırılmış olur ve aristokratik Devlet monarşiden daha az güvenlik sunmaz; aksine, hem daha fazla güvenlik sunar hem de, barışa ve özgürlüğe zarar vermeksizin mutlak Devlete monarşiden daha çok yaklaştığı ölçüde, durumu daha iyidir (*bkz. bu bölümün §§ 3 ve 6'sı*). Zira, egemenin hakkı ne kadar büyükse, (*III. bölümün § 5'i dolayısıyla*) Devlet biçimi aklın öğrettikleriyle o kadar uyuşur ve dolayısıyla, bu Devlet biçimi barışın ve özgürlüğün sürdürülmesi için o kadar elverişli olur. O halde, aristokrasiye uymayanları bir kenara atmak için, VI. bölümün § 9'unda (§ 12'sinde) açıklanan ilkeleri yeniden ele alalım ve aristokrasiye uyanlara bakalım.

§ 8. En başta, bir şehrin ya da pek çok şehrin kurulması ve güçlendirilmesi gerektiğinden kimse şüphe edemez. Ama Devletin başkenti olan şehir ve ardından da Devletin hudutlarında yer alan şehirler özelikle güçlendirilmelidir. Tüm Devletin başında olan ve hakkı en fazla olan şehir diğerlerinden daha güçlü olmak zorundadır. Öte yandan, sakinlerinin klanlara bölünmesi bütünüyle gereksizdir.

§ 9. Silahlı güce gelince, aristokratik devlette eşitliğin herkes arasında değil, ama sadece soylular sınıfı arasında kurulması gerektiğinden ve özellikle soylular sınıfının gücü pleblerin gücüne üstün geldiğinden, bu Devletin temel yasalarının ya da hukukunun sadece uyrukların orduya katılmasını gerektirmediği kesindir. Ama askeri sanatta ciddi bir bilgisi olmayan hiç kimsenin soylular sınıfına kabul edilmemesi zorunludur. Yine, kimilerinin istediği gibi, uyrukların ordunun dışında kalması bir deliliktir. Gerçekte, orduya ayrılan para uyruklara ödendiğinde bu para ülke içinde kalır, bu ücret yabancılara verildiği takdirde ülke için bir kayıp haline gelir; bu, Devletin asli gücünü zayıflatmak olur, zira sunakları ve ocakları için (*pro aris et focis*) çarpışanların benzersiz bir erdemle çarpıştığı kesindir. Böylelikle, liderlerin, halk temsilcilerinin, yüzler meclisi üyelerinin vb. hepsinin sadece soylular sınıfı arasından seçilmesinin daha önemsiz bir hata olmadığı görülür. Tüm övüncü, umutları ve onurları ellerinden alınmış askerlerden nasıl cesaret beklenir? Buna karşılık, soylular sınıfının, kendi savunmalarını sağlamak ve isyanları bastırmak ya da başka amaçlara ulaşmak için yabancı bir askeri işe almalarını yasaklayacak bir yasanın yürürlüğe konması, akılsızlığın söz konusu olduğu durumlar bir kenara bırakılırsa, daha önce bu bölümün 3, 4 ve 5. kısımlarında sözünü ettiğimiz soylular sınıfının egemen hakkına karşı gelmek olacaktır. Ordunun ve tüm silahlı güçlerin komutanı olan generale gelince, sadece savaş zamanlarında atanmalı, sadece soylular sınıfı arasından seçilmeli, kumandanlık görevlerini yalnızca bir yıl boyunca ifa etmeli, daha sonra bu göreve devam etmemeli ve bu görev için yeniden atanmamalıdır. Bu hukuk kuralı aristokratik bir Devlette, bir monarşide olduğundan çok daha fazla dayatır kendini. Zira, daha yukarıda söylediğimiz gibi, bir insanın iktidarını bir başkasına devretmenin, özgür bir Meclisin iktidarını bir tek insana devretmekten daha kolay olduğu doğrudur; ama, gene de, çoğu kez soylular sınıfının generallerinin kurbanı olduğu olur ve bu da Cumhuriyet için en büyük zarardır. Bir monark ortadan

kalktığında, bir despot bir başkasıyla yer değiştirmiş olur, hepsi bu; oysa, bir aristokraside, Devlet alaşağı edilmeden ve en önemli kişiler katledilmeden gerçekleşmez bu. Roma böylesi devrimlerin en hüzünlü örneklerini vermiştir. Öte yandan, monarşiyi ele alırken, silahlı gücün ücret almadan hizmet etmesi gerektiğini söyleme sebebimiz artık geçerli değildir. Uyruklar danışma kurullarına girmediklerinden ve oy kullanmadıklarından yabancılar gibi düşünülmeleri gerekir ve orduda göreve alan yabancılardan daha kötü muamele görmemelidirler. Ve Meclis tarafından ayrı tutulmalarından, diğerlerinin üstüne çıkarılmalarından korku duyulmasına gerek yoktur. Dahası, askerlerden her birinin kendi eylemleri hakkında aşırı düşüncelere sahip olmaması için, soylular sınıfının askerlik hizmetleri karşılığında bir ödül vermesi akıllıcadır.

§ 10. Yine, soylular sınıfı hariç herkesin yabancı olması sebebiyle, her Devlet için, tarlaların, evlerin ve tüm toprakların kamu malı haline gelmesi ve sakinlere yıllık olarak kiraya verilmesi tehlikeye yol açmaksızın mümkün değildir. Zira hiçbir yerde iktidara sahip olmayan uyruklar, eğer kendilerine mallarını istediklere yere taşımaları için izin verilseydi, kötü geçen yıllarda şehirleri kolayca terk ederlerdi. O halde, Hollanda'da kural olduğu gibi, yıllık ürün üzerinden her sene bir vergi ödemek koşuluyla, tarlaları ve arazileri uyruklara kiralamayıp satmak gerekir.

§ 11. Bunları ele aldıktan sonra, yüksek Meclisin sağlam bir şekilde üstüne oturması gereken ilkelere geçiyorum. Bu bölümün § 2'sinde, orta büyüklükte bir Devlette, bu Meclisin üyelerinin yaklaşık beş bin kişi olması gerektiğini görmüştük. O halde, iktidarın yavaş yavaş daha az sayıda kişinin eline geçmesinin engellenip, aksine, Devlet büyüdükçe iktidarı elinde tutanların sayısının orantılı olarak artmasının hangi yollarla sağlanabileceğini ve eşitliğin soylular sınıfı arasında mümkün olduğunca nasıl sürdürülebileceğini araştırmak gerekir; meseleler danışma kurulları içinde ivedilikle nasıl usulüne uygun olarak görülebilecektir? Ortak iyi nasıl gözetilir ve nihayet, soylular sınıfının ve danışma kurulunun gücü, halkın yine de hiçbir şeyden zarar görmemesi koşuluyla, halkın gücünden nasıl daha fazla olacaktır?

§ 12. İlk noktaya ilişkin olarak, en büyük güçlük kıskançlıktan doğar. Daha önce söylediğimiz gibi, insanlar doğaları gereği birbirinin düşma-

nıdır ve onları birleştiren ve bağlayan yasalara rağmen doğalarını muhafaza ederler. Sanırım, bu sebeple, demokratik Devletler aristokrasilere ve bu sonuncular da monarşilere dönüşürler. Gerçekten de, inanıyorum ki, aristokratik Devletlerin çoğu başta demokratiktirler: bir halk yerleşeceği bir toprak aramış, onu bulup işledikten sonra da bütün hakkını korumuştur, çünkü hiç kimse iktidarı bir başkasına bırakmak istememiştir. Ama birinin diğeri üzerinde sahip olduğu ve bu diğerinin de ilki üzerinde sahip olduğu hakların eşitliğine uygun bir düşünceyle, önceden yerleşmiş olan halka katılan yabancıların, Devlet içinde, topraklarıyla emek harcayarak ve canları pahasına uğraşmış olanlarla aynı haklara sahip olmasının kabul edilemez olduğu yargısına varılmıştır. Buna yabancıların kendileri de itiraz etmez; buraya iktidarı uygulamak için değil, kendi kişisel işleriyle uğraşmak için göç etmişlerdir ve eğer işlerini güvenlik içinde yapabilmeleri özgürlüğü verildiyse kendilerine yeterince şey bahşedildiğine hükmederler. Bununla birlikte, yabancıların sayısı arttıkça, bunlar artık diğer sakinlerden –kendileri için bu onura erişme haklarının eksik olması dışında– ayırt edilemeyinceye değin yavaş yavaş kendilerini kabul eden ulusun âdetlerini benimserler ve bir yandan yabancıların sayısı artarken, öte yandan, birçok sebepten dolayı, yurttaşlarınki azalır. Gerçekten de, aileler yitip gider. Dışlanan suçlular vardır ve fakirlikten mustarip birçokları kamu işlerini ihmal ederken aynı zamanda en güçlüler tek başlarına hüküm sürmeye çalışırlar. Böylelikle, yavaş yavaş iktidar birilerine geçer ve sonuçta bir komplo onu tek bir kişiye verir. Bunlara böylesi bir Devleti yok edebilecek başka nedenler de ekleyebiliriz, ama bunlar yeterince bilindik şeyler olduğu için bunlar üzerinde durmayıp burada söz konusu olan Devletin hangi yasalar yoluyla ayakta tutulması gerektiğini göstereceğim.

§ 13. Böyle bir Devletin ilk yasası soylular sınıfının sayısı ile halk arasında sayısal bir oran kuran yasa olmalıdır. Bu oran gerçekte öyle olmalıdır ki halk çoğaldıkça (*bu bölümün § 1'i dolayısıyla*) soylular sınıfının sayısı da orantılı olarak artsın. Ve bu bölümün § 2'sinde işaret edilen sebeplerden dolayı, bu sayısal oran yaklaşık 1'e 50 olmalıdır; yani bu rakamın altına düşmemesi gerekir, zira (*bu bölümün § 1'i dolayısıyla*) soylular sınıfının sayısı halkınkinden çok daha fazla olabilir. Tehlike yalnız bunların sayısının az olmasında yatar. Biraz aşağıda, yeri geldiğinde bu yasanın ihlal edilememesi için ne yapmak gerektiğini göstereceğim.

§ 14. Soylular sınıfı belirli yerlerde belli aileler içinden seçilir. Ama bunu mutlak bir yasayla düzenlemek sakıncalı olur. Gerçekte, ailelerin çoğunlukla yok olup gitmesinin ve başka ailelerin de kınanmadan dışlanamamasının dışında, eklemek gerekir ki, soylular sınıfının saygınlığının kalıtsal olması (*bu bölümün § 1'i dolayısıyla*) bu Devlet biçimine aykırıdır. Ama böylesi bir Devlet, bu bölümün § 12'sinde betimlediğimiz, çok az sayıda insanın tüm yurttaşların hakimiyetini elinde tuttuğu bir demokrasiye çok yaklaşıyor gibi görünür. Öte yandan, soylular sınıfının oğullarını ve baba tarafından kan bağları olan kişileri seçmelerini ve dolayısıyla, belli ailelerin yönetme hakkını muhafaza etmesini engellemek, bu bölümün § 39'unda göstereceğim gibi, imkânsızdır ve hatta saçmadır. Ama bu mutlak bir yasa gereği olmamalı ve diğerleri (eğer Devlet içinde doğdularsa, ulusal dili konuşuyorlarsa, bir yabancı ile evli değillerse, bir suç işlemedilerse, köle değillerse ya da aralarında şarap ya da bira ticareti bulunan türden işlerle uğraşmıyorlarsa) yönetme hakkından dışlanmamalıdırlar; bu koşulla Devlet biçimi muhafaza edilir ve soylular sınıfı ile halk arasında varolması gereken ilişki devam eder.

§ 15. Ayrıca, eğer bir yasayla çok genç insanların seçilemeyecekleri saptanırsa, iktidarın sadece az sayıda kimi ailelere ait olması asla gerçekleşmeyecektir; dolayısıyla, yasa, en az otuz yaşına gelmemiş hiç kimsenin seçilebilirler listesine kaydedilemeyeceğini açıkça belirtmelidir.

§ 16. Üçüncü olarak, tüm soyluların belli tarihlerde şehrin belirli bir yerinde toplanmaları ve hastalık durumu ya da acil kamu meselesi sebebiyle gelemeyen üyeler dışında toplantıda hazır bulunmayanların yüklü bir para cezasına çarptırılmaları kararlaştırılmalıdır. Bu düzenleme olmazsa çoğu kendi şahsi işiyle uğraşmak için Devlet meselelerini ihmal eder.

§ 17. Bu Meclisin görevi yasa yapmak ve yasaları kaldırmak, soylular sınıfına yeni meslektaşlarını atamak ve devletin bütün memurlarını seçmektir. Zira, bizim bu meclis için öngördüğümüz şekliyle en üstün iktidara sahip olacak olan merciin, kanunları yapma ve yürürlükten kaldırma yetkisini bir başkasına devrederken yetkiyi verdiği kesim yararına kendi haklarından feragat etmemesi olanaksızdır; çünkü, günün birinde yasaları yapma ve yürürlükten kaldırma olanağı belirirse, devletin biçimi tamamen değiştirilebilir. Ancak mevcut yasalara uyarak gündelik işleri yönet-

me işinin başkalarına bırakılması, en üstün iktidar elden bırakılmaksızın da mümkündür. Eğer, üstelik memurlar soylular sınıfının bütünü tarafından değil de başkaları tarafından seçilseydi, bu meclisin üyelerine soylulardan ziyade vesayet altındaki çocuklar demek daha uygun olurdu.

§ 18. Kimi halklar tarafından izlenen âdet, soylular sınıfı gövdesinin başına ya Venedik'te olduğu gibi ömür boyu ya da Cenova'da olduğu gibi belli bir süreliğine bir başkan ya da bir lider yerleştirir, ama alınan onca önlem burada Devlet için büyük tehlike olduğunu açıkça gösterir. Ve bu şekilde monarşiye yaklaşıldığından şüphe yoktur. Tarihi bilginin olanak tanıdığı ölçüde, bu âdetin tek kökeninin, soylular sınıfının kuruluşundan önce bu Devletlerin, bir kral tarafından yönetiliyorlarmış gibi, bir başkan ya da bir duka tarafından yönetildiği ve bu yüzden de bir başkanın seçiminin ulus tarafından istendiğidir, ama bu, mutlak olarak düşünülen aristokratik Devlet için gerekli değildir.

§ 19. Egemen iktidar, soylular sınıfı meclisinin üyelerinin ayrı ayrı her birine değil, ama bu meclisin bütününe ait olduğundan (yoksa bu düzensiz bir yığın olurdu), tüm soyluların ortak bir düşünce tarafından yönetilen tek bir gövde oluşturmaya yasayla mecbur edilmesi zorunludur. Ancak yasalar gereken güce kendilerinden sahip değildir ve yasaların savunucuları ile onları ihlal edebilecek kişiler aynı olduğunda ve bu kişilerin iştahını kesecek tek şey kendileri tarafından meslektaşlarına verilecek cezalardan alınacak ibret olduğunda –ki bu tamamen saçma bir durumdur– yasalar kolaylıkla ihlal edilir. O halde, bir yandan mümkün olduğunca soylular sınıfı arasındaki eşitliği muhafaza ederek, Devletin yasalarının ve düzeninin soylular sınıfı tarafından ayakta tutulmasını temin etmeye uygun bir yolun aranması yerindedir.

§ 20. Eğer kurul içinde oyunu ileri sürebilecek bir başkan ya da bir lider varolsaydı, görevini yeterli bir güvenlikle yerine getirebilmesi için kaçınılmaz biçimde ona verilmesi gereken güç sebebiyle zorunlu olarak büyük bir eşitsizlik olacaktı. O halde, durumu iyice incelersek, ortak esenlik için, hiçbir kurum, belli sayıda soyludan oluşan, yüce Meclise bağlı ve görevi sadece danışmanlara ve memurlara ilişkin Devletin temel yasalarının ihlale uğramamasını gözetmekten ibaret olacak ikinci bir kuruldan daha yararlı olamaz. Bu ikinci kurulun üyeleri, hizmetlerine ilişkin hakka

aykırı bir eylemde bulunmuş Devletin tüm memurlarını kurulun karşısına çıkarma ve oluşturulmuş yasalara göre onları mahkûm etme iktidarına sahip olmalıdır. Bu kurulun üyelerine bundan böyle sendik diyeceğiz.

§ 21. Bu sendikler ömür boyu görev yapmalıdır. Zira eğer bir süreliğine seçilselerdi, ardından da Devlet içinde başka görevlere atanabilselerdi, yeniden, yukarıda, bu bölümün § 19'unda işaret edilen saçmalığa düşülürdü. Ama çok uzun süren bir hakimiyetin onları kendini beğenmişlikle şişirmemesi için, sendik görevlerine sadece altmış yaşına varmış ve senatör görevlerini ifa etmiş insanlar seçilmelidir (daha aşağıya bkz.).

§ 22. Eğer sendiklerin soylular sınıfıyla kurdukları ilişkinin, soylular sınıfı daha az sayıda olsaydı yönetemeyecek olduğu halk ile sürdürdüğü ilişkinin aynısı olduğunu göz önünde bulundurursak, bu sendiklerin sayısını hiç zorluk çekmeden belirleyebiliriz. Böylece, soylular sınıfının halkın sayısına olan oranı (*bu bölümün § 13'üyle*) 1'e 50 olduğuna göre, sendiklerin sayısının soylular sınıfının sayısına oranı da aynı olacaktır.

§ 23. Sendikler kurulunun görevini emniyetle yerine getirebilmesi için, sendiklerden emir alacak bir kısım silahlı gücü onların hizmetine vermek gerekir.

§ 24. Sendiklere ve Devletin bütün memurlarına sabit bir aylık değil, ama kamu işlerini kendileri zarar görmeksizin kötü yönetmemelerini sağlayacak şekilde hesaplanan bir ücret verilmelidir. Hiç kuşkusuz, memurların aristokratik Devlette bir maaş almaları adildir, çünkü nüfusun büyük kısmı sadece kendi işleriyle uğraşırken güvenlikleri soylular sınıfı tarafından gözetilen pleblerden sağlanmıştır. Ancak, buna karşılık, (bkz. Bölüm VII, kısım 14) bir insan başkasının davasını ancak bu sayede kendi durumunu sağlamlaştıracağına inanması halinde savunacağına göre, devletin sorumluluğunu alan kimselerin kendi çıkarlarına en çok hizmet edecek olan durumun aynı zamanda ortak iyiyi de mümkün olan en büyük özenle gözetecekleri durum olmasına mutlaka dikkat edilmesi gerekir.

§ 25. Gördüğümüz gibi, görevleri yasaların ihlal edilmemesini gözetmek olan sendiklere verilecek ücret şu şekilde hesaplanmalıdır: Devlet

toprakları içinde yaşayan her ailenin reisi sendiklere her sene bir ons gümüşün çeyreği gibi küçük bir tutar ödemelidir; bu şekilde, nüfusun ne kadar olduğu ve aralarından ne kadarının soylular sınıfına mensup olduğu bilinecektir. Ayrıca, her yeni soylu, seçilişinden sonra, sendiklere, örneğin yirmi ya da yirmi beş liralık gümüş gibi dikkate değer bir tutar ödemelidir. Bundan başka, Meclisin celbine icabet etmeyen soyluların ceza olarak ödedikleri tutarlar ve de bir hata işledikleri için sendikler kurulunun önüne çıkarılıp tüm sahip olduklarının müsaderesine değin gidebilen bir para cezasına çarptırılan memurların mülklerinin bir bölümü de sendiklere tahsis edilecektir. Bununla birlikte, bunlardan yararlanacak olanlar sendiklerin hepsi değil, ama yalnızca her gün iş başında olan ve görevleri sendikler kurulunu toplantıya çağırmak olanlardır (*bu husus için bkz. bu bölümün § 28'i*). Öte yandan, sendikler kurulunun hep aynı üye sayısını koruması için, yönetmeliğe uygun tarihte toplantıya çağrılan yüce Meclisin, tüm diğer sorunlardan önce, bunu tamamlamakla ilgilenmesi sağlanacaktır. Eğer sendikler tarafından meclisi davet etme sorumluluğu ihmal edilmişse, bu ihmalden yüce Meclisi haberdar etmek, sendiklerin başkanına sessizliğini koruma nedenini sormak ve yüce Meclisin görüşünü öğrenmek (birazdan söz konusu edilecek) Senato başkanına ait olacaktır. Eğer Senato başkanı da aynı şekilde susarsa, iş yüce Mahkemenin başkanına ya da onun yokluğunda, sendiklerin başkanına, Senatonun başkanına ve Mahkemenin başkanına sessizliklerinin nedeninin hesabını soracak soylular sınıfından herhangi birine düşecektir. Nihayet, çok genç kişilerin soylular sınıfına girişini yasaklayan yasaya uyulması için, otuz yaşına varmış ve yasal olarak yönetimden dışlanmamış olan herkesin sendiklerin huzurunda listeye adlarını kaydettirmeye özen göstermeli ve belli miktarda bir ödeme karşılığında yeni onurlarının nişanesini almalıdır; bunlar için onları tanıtacak ve diğerlerine göre onlara daha fazla saygınlık temin edecek, sadece kendilerine bahşedilmiş bir nişan taşımalarına izin olacaktır.

Tüm soylulara, seçim zamanı listeye kayıtlı olmayan bir kişiyi seçmeyi yasaklayan ve buna ağır bir ceza getiren bir yasa oluşturulacaktır. Ve hiç kimse bir oylamayla atanmış olacağı bir görevden ya da yükümlülükten kaçamayacaktır. Nihayet, Devletin temel yasalarının sarsılmaması için, eğer yüce Meclisten biri, örneğin ordunun komutanının iktidarının bir yıldan fazla uzatılması, soylular sınıfının sayısının düşürülmesi gibi temel hakların değiştirilmesini önerirse, büyük ihanetten suçlu kabul

edilecektir; onu ölüme mahkûm etmek ya da tüm sahip olduklarını müsadere etmek yeterli olmayacak, kamusal bir anıtın suçunun anısını sonsuza değin sürdürmesi gerekecektir. Kamu hukukunun diğer ilkelerinin istikrarını korumak için şunu ortaya koymak yeterlidir: ilk olarak sendikler kurulunun, daha sonra da Yüce Meclisin dörtte üçü veya beşte dördü hemfikir olmadığı sürece hiçbir yasa yürürlükten kaldırılamaz ya da yeni bir yasa çıkarılamaz.

§ 26. Yüce Meclisi toplantıya çağırma ve hangi işlerin ona takdim edileceğine karar verme hakkı, Mecliste oylamalara iştirak edememesine rağmen Meclis'te birinci yere sahip olan sendiklere aittir. Yine de, oturumda yer almadan önce, sendikler yüce Meclisin esenliği ve kamu özgürlüğü üzerine, Vatanın temel yasalarını ihlal edilmeden koruyacaklarına ve ortak iyiyi gözeteceklerine ant içmek zorundadırlar. Bundan sonra, kendilerine sekreter olarak hizmet eden bir memur gündemdeki meseleleri Meclise takdim eder.

§ 27. Alınacak kararlarda ve Devlet memurlarının seçiminde, tüm soyluların eşit hakka sahip olabilmesi ve meselelerin usule uygun olarak ivedilikle görülebilmesi için, Venedik'te benimsenen sürecin bütünüyle kabul edilmesi yerindedir. Devletin memurlarını seçmeye, kurulun üyelerinden birinin kurayla seçilmesiyle başlanır, bunlardan her biri, sırası gelince, memur olarak seçilecek adayların bir listesini verir ve o zaman her soylu kamu memurluğuna önerilen adayların seçilmesini kabul ya da reddettiğini gizlilik içinde bildirir, yani gizli oylar vasıtasıyla görüşünü ifade eder, öyle ki, kimin oyunun ne olduğu bilinmez. Bu yolla, sadece tüm yurttaşlar arasındaki eşitlik devam ettirilmiş ve meseleler çabucak görülmüş olmakla kalmaz, ayrıca, herkes tam bir özgürlüğü korur; bu da fikrin ifade edilmesiyle kine meydan vermek tehlikesinden üyeleri koruduğu için en zorunlu şeydir.

§ 28. Sendikler kurulunda ve diğer kurullarda aynı kurallara, yani gizli oylar vasıtasıyla oylama yapılmasına uymak gerekir. Ama sendikler kurulunu toplantıya çağırma ve gündemi düzenleme hakkı, on ya da daha fazla sendikle beraber, halk tabakasının şikâyetlerini ve memurlarla ilgili gizli suçlamaları kabul etmek, eğer zorunlu görünüyorsa şikâyetçileri emin bir yere koymak ve eğer gecikmeden kaynaklanabilecek bir zarar

olacağına hükmederse soylular Meclisini olağanüstü toplantıya çağırmak için sürekli iş başında bulunan başkana ait olmalıdır. Bu başkan ve onunla birlikte komisyon yüce Meclis tarafından sendikler arasından seçilmelidir. Ama bunlar ömür boyu değil, altı aylığına seçilirler ve ancak üç ya da dört yıldan sonra tekrar seçilebilirler. Yukarıda söylediğimiz gibi, müsadere edilen mallar ve ceza hasılaları ya da bu hasılaların belirlenmiş bir kısmı bunlara gider. Yeri geldiğinde sendiklere ilişkin geri kalan kuralları açıklayacağız.

§ 29. Yüce Meclise bağlı olan ve görevi, örneğin, Devletin yasalarını resmen ilan etmek, yasanın istediği şekilde şehirlerin güçlendirilmesini düzenlemek, orduya talimatlar vermek, uyrukları vergilendirmek ve vergilerin nasıl kullanılacağını belirlemek, yabancı büyükelçilere cevap vermek ve nereye büyükelçiler göndermek gerektiğine karar vermek gibi kamu meselelerini yürütmek olan ikinci bir kurula Senato adını veriyoruz. Ama büyükelçileri seçmek yüce Meclisin işidir. Gerçekte, soyluların Senatonun lütfunu kazanmaya çalışmaması için, yüce Meclis tarafından gerçekleştirilmediği sürece, soylular arasından hiç kimsenin bir kamu görevine atanamaması uyulması gereken temel bir kuraldır. Üstelik, savaşla ve barışla ilgili kararnameler gibi, mevcut durumda herhangi bir değişikliğe yol açacak tüm meselelerin yüce Meclise sevk edilmesi zorunludur. Senatonun savaşa ve barışa dair tüm kararları, kesinleşmeleri için, yüce Meclis tarafından onaylanmalıdır ve bu sebepten yeni vergilerin oluşturulmasının Senatoya değil, ama Yüce Meclise ait olduğu görüşündeyim.

§ 30. Senatörlerin sayısını saptamak için önemli olan mülahazalar şunlardır: ilk önce, bütün soyluların senatörlük saflarına kabul edilmek için eşit bir umudu olmalıdır; ikinci olarak, vekilliklerinin sonuna gelen senatörler, gene de, iktidarın her zaman deneyimi ve ehliyeti olan insanlar tarafından uygulanabilmesi için, oldukça kısa bir mühletten sonra yeniden seçilebilmelidir. Nihayet, senatörler arasında kusursuz bilgelik ve erdem sahibi insanlar bulunmalıdır. Bu koşulları yerine getirmek için, yasa uyarınca, hiç kimsenin elli yaşına gelmeden önce senatörlük saflarına kabul edilmemesi ve dört yüz soylunun, yani toplam sayının aşağı yukarı on ikide birinin bir yıllığına seçilebilmesinden ve iki yıllık bir mühletten sonra yeniden seçilebilmelerinden başka bir yol tasarlanamaz; böylece, soyluların on ikide biri, çok kısa zaman aralıkları hariç,

her zaman senatörlük görevlerini yerine getirecektir. Sendik olarak atananların sayısına senatörlerinki de eklenince, bu sayı elli yaşına gelmiş soyluların toplam sayısının çok altında kalmaz. Böylelikle, bütün soylular senatörlerin ya da sendiklerin saflarına yükselmek için büyük bir umuda sahip olacaktır ve gene de, bu aynı soylular, oldukça kısa zaman aralıkları hariç, senatör koltuğunda oturacaktır ve (*bu bölümün § 2'sinde söylenmiş olanlar dolayısıyla*) Senatoda meselelerde gösterdikleri akıllılıkla ve bilgileriyle üstün olan insanlar asla eksik olmayacaktır. Bu yasanın ihlali pek çok senatörde kıskançlığa yol açacağından yasanın her zaman yürürlükte olması için ayrıca bir önleme ihtiyaç yoktur, yeter ki, senatörlük yaşına gelenler sendiklere bunu ispatlasınlar. Sendikler onun adını Senatoya seçilebilirler listesine kaydedeceklerdir ve Senato için olası adayların orada kendilerine ayrılan ve senatörlerin oturduğu yerin yanındaki yeri almaları için adı yüce Meclisin önünde okunacaktır.

§ 31 Senatörlerin ücreti onların savaştan ziyade barışta kâr sahibi olacakları şekilde düzenlenmelidir, bu yüzden, dışarı ihraç edilen malların yüzde ya da ellide biri onların payına düşmelidir. Şüphe yok ki, bu koşullarda, ellerinden geldiğince barışı devam ettirecekler ve asla savaş çıkarmaya çalışmayacaklardır. Kendileri ticaretle uğraşan senatörler de bu harçtan bağışık tutulmamalıdır, zira böylesi bir muafiyetin ticaret için büyük bir kayıp olacağını sanırım herkes biliyordur. Ayrıca, bir senatörün ya da bir eski senatörün orduda hiçbir görev yapamayacağı da kural olarak koyulmalıdır ve bundan başka, görevdeki bir senatörün ya da iki yıldan az bir süre önce kendisine senatörlük onuru verilmiş bir soylunun oğlu ya da torunu olan hiç kimse (savaş zamanları hariç) bir ordunun kumandanlığına atanamayacaktır. Senatör olmayan soyluların bu yasaları tüm güçleriyle savunacaklarına ve böylelikle senatörlerin her zaman barış zamanlarında savaş zamanlarından daha yüksek bir ücret alacaklarına ve savaşı ancak Devlet için mutlak bir zorunluluk olduğu durumlarda yapma düşüncesinde olacaklarına hiç şüphe yoktur. Bize, bu şekilde, eğer sendikler ve senatörler dolgun bir ücret alırlarsa, aristokratik Devletin uyruklar için herhangi bir monarşiden daha az masraflı olmayacağı söylenerek karşı çıkılabilir. Ama kralın sarayının barışın korunmasına hizmet etmeyen daha büyük bir harcamaya yol açmasından ve barış için çok para harcanmamasından başka, monarşide bu para bir tek kişiye ya da küçük bir azınlığa giderken, aristokratik Devlette

çok sayıda kişiye tahsis edilmiş olduğunu göz önüne almak gerekir. Üstelik kral ve hizmetlileri Devletin vergi yükümlülüklerine uyruklar gibi katılamaz, oysa ki, burada tam tersi geçerlidir, zira daima en zenginler arasından seçilen soylular kamu harcamalarının en büyük bölümüne katkıda bulunurlar. Nihayet, monarşide mali yükler krala tahsis edilen harcamalardan çok gizli yapılan harcamalardan ileri gelir. Barışı ve özgürlüğü korumak için yurttaşlara bağlanan Devlet vergileri, büyük bile olsalar, yurttaşların gücünü aşmaz ve bunlara barıştan sağlanacak menfaat dolayısıyla katlanılır. Hangi ulus Hollandalılardan daha fazla ve onca ağır vergi ödemek zorunda kalmıştır? Ve o yine de tükenmemiştir; tersine, kıskanılacak kadar zenginliğe sahiptir. O halde, eğer monarşik Devletin vergileri barış için bağlanıyorsa, yurttaşlar bunun altında ezilmeyecektir; ama, söylediğim gibi, böylesi bir Devlette uyrukların belini büken gizli harcama nedenleri vardır. Bir kralın değeri kendisini özellikle savaşta gösterir ve tek başına hüküm sürmek isteyenler en büyük özenle uyrukların fakir kalmasına bakarlar – çok bilge bir Hollandalının (Van Hove) gözlemlerine dair hiçbir şey söylemiyorum; çünkü bunlar, sadece herhangi bir yönetim biçiminin alabileceği en iyi şekli betimlemek olan benim tasarımla ilgili değiller.

§ 32. Yüce Meclis tarafından tayin edilen sendiklerden bazıları Senatoda yer almalıdır, ama oylamaya iştirak etmeden; bunların rolü Devletin temel yasalarına uyulmasını gözetmektir ve Senatonun kararlarını, gerektiğinde, yüce Meclise sevk etmek de onlara aittir. Zira, daha önce söylediğimiz gibi, yüce Meclisi toplantıya çağırmak ve karara bağlanması gereken meseleleri ona takdim etmek sendiklerin işidir. Ama oylamaya gidilmeden önce, Senatonun başkanı sorunun maiyetini, mesele üzerine Senatonun görüşünü ve kararının nedenlerini açıklar; bundan sonra oluşturulmuş düzene göre oylar toplanır.

§ 33. Senatonun tamamı her gün bir araya gelmek zorunda değildir, ama tüm Danışma Kurullarında olduğu gibi, belirli bir tarihte toplanırlar. Bununla birlikte, kamu meseleleri dönem aralıkları boyunca görülmesi gerektiğinden, bu amaçla tayin edilmiş senatörlerin belli bir kısmı Senatonun yerini alacaktır. Bu vekil heyetinin görevi gerektiğinde Senatoyu toplantıya çağırmak, alınmış kararları icra etmek, Senatoya ve yüce Meclise hitaben gelen mektupları okumak ve nihayet, Senatoya

takdim edilecek meseleleri kararlaştırmaktır. Ama tüm bunların ve Senato tarafından izlenecek sürecin daha iyi kavranması için açıklamamı aydınlığa kavuşturacağım.

§ 34. Yukarıda söylediğim gibi, bir yıllığına seçilen senatörler dört ya da altı seriye bölünmelidir; birinci seri [Senatoda] ilk iki ya da üç ay boyunca öncelik hakkına sahip olacaktır, bundan sonra sıra ikinci seriye gelecektir ve bu böyle devam eder [bu şekilde, her takım sırası geldikçe Senatoda eşit bir süre boyunca öncelik alacaktır], ilk aylar boyunca birinci olan seri ileriki aylarda sonuncu olur. Seri sayısı kadar başkan ve de ihtiyaç halinde başkanların yerini almak üzere başkan yardımcısı seçilir; eş deyişle, her seride, ilki serinin ve serinin önceliğe sahip olduğu zamanlarda Senatonun da başkanı olan ve diğeri başkan yardımcısı sıfatıyla başkanın yerini alan iki senatör seçmek gerekir. Ardından, ilk seri içinde, serileri önceliğe sahip olduğu süre boyunca, başkanlarıyla ya da başkan yardımcılarıyla birlikte, tatil olduğu zamanlarda Senatoya vekalet etmek üzere kurayla ya da oyçokluğuyla bazı senatörler atanacaktır; bundan sonra sıra, aynı şekilde, kurayla ya da oyçokluğuyla atanan eşit bir sayıdaki ikinci serinin senatörlerindedir ve bu böyle devam eder. Kurayla ya da oyçokluğuyla atanacaklarını söylediğim ve bundan böyle Konsüller diyeceğimiz kişilerin iki ya da üç ay için seçiminin yüce Meclis tarafından yapılmasına gerek yoktur. Zira bu bölümün § 29'unda verilen kanıt burada uygun olmaz ve § 17'deki daha da geçerlidir. Bu atamanın Senato ya da oturuma katılan sendikler tarafından yapılması yeterlidir.

§ 35. Seçilenlerin sayısını daha açık olarak belirlemem mümkün değil. Kesin olan şu ki, sayıları kolayca yoldan çıkmamaları için yeterince kalabalık olmak zorundadır; aslında, tek başlarına hiçbir karar alamayacak olmalarına karşın, yine de, Senatoyu bir yana çekebilir ya da daha beteri, hiç önemi olmayan sorunları takdim ederek veya daha ciddi olanlar konusunda susarak onu yanıltabilirler; eğer sayıları daha az olsaydı aralarından bir ya da ikisinin yokluğunda kamu meseleleriyle ilgili yaratabilecekleri gecikmelerin sözünü bile etmiyorum. Madem bu kurullar, büyük kurullar her gün kamu meseleleriyle ilgilenmedikleri için oluşturulmuşlardır, zorunlu olarak bir yol aramak ve vekaletlerin kısalığından kaynaklanan sayı azlığını telafi etmek gerekir. O halde, eğer Konsey üyelerinin yaklaşık otuz kadarı iki ya da üç ay için atanırsa, bu kadar kısa

sürede yoldan çıkmak için fazla kalabalık olacaklardır. Bu sebeple, haleflerinin yalnızca görevde olanların emekli olduğu zamanlarda tayin edilmesi gerektiğini ileri sürüyorum.

§ 36. Bu Konsüllerin görevi, söylediğimiz gibi, çok az sayıda olsalar bile, aralarından bazıları yararlı olduğuna hükmettiğinde Senatoyu toplantıya çağırmak ve ona meseleleri takdim etmek ve ardından oturumları kapatmak ve kamu meselelerine dair verdiği kararları icra etmektir. İşleri sürüncemede bırakmamak için bu danışmanlığın hangi usule göre olması gerektiğini özetle anlatacağım. Konsüller, Senatoya takdim edilecek soruna dair görüşüp karar verecektir ve eğer hepsi hemfikir olmuşsa, Senato toplantıya çağırılıp sorun sunulunca, bunlar kendi görüşlerini açıklayacak ve bir başka görüşün dile getirilmesini beklemeksizin yürürlükteki düzene göre oyları toplayacaklardır. Ama eğer Konsüller görüş ayrılığına düşmüşlerse, o zaman, ilk önce konsüllerin çoğunluğu tarafından desteklenen görüş Senatoya sunulacaktır ve eğer bu görüşte Senatonun ve Konsüllerin çoğunluğu uyuşamazsa ve her birinin gizli oylar vasıtasıyla kendi görüşünü ifade ettiği bir oylamada, çekimserlerin ya da muhaliflerin sayısı daha fazlaysa, o zaman, Konsüller tarafından çoğunluğu oluşturmayan, en çok benimsenen ikinci görüş özenle sunulacak ve incelenecektir ve diğer görüşler için de aynı şey uygulanacaktır. Eğer Senato hiçbir görüş üzerinde uzlaşamazsa, bir sonraki günde ya da daha ileriki bir tarihte görüşülmek üzere konu ertelenecek ve bu süre içinde Konsüller, Senato tarafından onanmaya daha uygun bir başka çözüm bulup bulamayacaklarına bakacaklardır. Eğer böyle bir çözüm bulamazlarsa ya da buldukları çözüm Senatonun çoğunluğunun onayını alamazsa, o zaman, her görüş Senatonun huzurunda sunulacak ve hiçbiri benimsenmezse, her biri için gizli oylar vasıtasıyla yeni oylama yapılacak ve bu oylamada, bir öncekinde olduğu gibi, sadece lehteki oyların değil, ama çekimserlerin ve muhaliflerin oylarının da sayımı yapılacaktır; eğer lehteki oylar çekimserlerinkinden ve muhaliflerinkinden fazlaysa oylaması yapılan görüş kabul edilecek, eğer muhalifler ve çekimserler lehtekilerden fazlaysa bu görüş elenecektir. Ama eğer bütün görüşler üzerinde çekimser olanların sayısı muhaliflerden ve lehteki oylardan fazlaysa, sendikler kurulu Senatoya katılacak ve oylamaya iştirak edecektir, sadece onamayı ya da reddi temsil eden gizli oylar sayılarak çekimserler dışta bırakılır. Senato tarafından yüce Meclise sevk edilen

meseleler konusunda da aynı usul izlenecektir. Senato konusunda söyleyeceklerim bunlardır.

§ 37. Mahkemeye ya da adalet divanına gelince, bir monarşiye uygun olarak açıkladığımız ilkelerle *(VI. bölüm §§ 26 ve sonrası)* yetinilemez. Zira *(bu bölümün § 14'ü dolayısıyla)* ırkların ya da klanların göz önüne alınması burada söz konusu olan aristokratik bir Devletin ilkelerine aykırıdır ve üstelik, sadece soylular arasından seçilen yargıçlar hakikatte kendilerinin halefleri olacak soylulardan çekindikleri için soylulara karşı adil olmayan bir yargı vermekten alıkonacaktır ve belki onları hak ettikleri bir cezaya çarptırmaya cesaret edemeyeceklerdir ama, buna karşılık, plebler ve özellikle de bunların zenginleri durmadan yargıçların açgözlülüğünün kurbanı olacaktır. Bu sebeple, biliyorum ki, Cenova'nın soylular sınıfı Meclisinin yargıç olarak aralarından birilerini değil de yabancıları seçmesi çok beğenilmiştir. Bununla birlikte, eğer durumu kendi içinde ele alırsak, yasaları yorumlamak için soyluların değil de yabancıların atanması bana çok saçma geliyor. Ve yargıçlar yasa yorumcularından başka nedir ki? Bu yüzden, bu meselede Cenovalıların aristokratik bir Devletin doğasından çok kendi uluslarının özgün karakterini hesaba katmış olduklarına inanıyorum. Sorunu kendinde düşünen bizim ise, bu yönetim biçimiyle en iyi uyuşan çözümü bulmamız gerekir.

§ 38. Yargıçların sayısına ilişkin olarak özel bir koşul yoktur: monarşik bir Devlette olduğu gibi, her şeyden önce bir bireyin onları yoldan çıkaramaması için fazla kalabalık olmalıdırlar. Gerçekte, görevleri hiç kimsenin başkasına zarar vermemesini gözetmektir; o halde, soylu olsun, pleb olsun, bireyler arasındaki ihtilafları çözmek ve herkesi bağlayan yasalar her çiğnendiğinde soylular sınıfına, sendikler kuruluna ya da Senatoya mensup olsa bile suçluları cezalandırmaktır bu görev. Devlete bağlı şehirler arasındaki ihtilaflara gelince, bunları çözümlemek yüce Meclisin işidir.

§ 39. Her Devlette yargıçlara verilen vekalet süresi aynıdır ve ayrıca, her sene bunlar arasından bir kısmı emekli olmalıdır; nihayet, hepsinin farklı klanlardan olması gerekmez, yine de, iki akraba ailenin aynı zamanda koltukta bulunmaması zorunludur. Bu kurala diğer kurullarda da uyulmalıdır, ama yasanın her üyeye akrabalarından birini önermeyi ya da eğer

önerilecek olursa, oylamaya katılmasını ve de atanacak kişi herhangi bir memur olduğunda kurayı yönetecek olanın birbirine yakın iki akraba olmasını yasaklamasının yeterli olacağı yüce Mecliste değil. Bence, bu, yeterince kalabalık ve üyelerinin hiçbir ücret almadığı bir Mecliste yeterlidir. Devletin hiçbir zarardan korkmasına gerek olmayacaktır, öyle ki, bu bölümün § 14'ünde söylediğimiz gibi, bütün soyluların yakınlarını yüce Meclisten dışlayan bir yasa oluşturmak saçma olur. Zaten bu saçmalık apaçıktır, zira bu yasa haklarını elden bırakmaksızın soyluların kendileri tarafından oluşturulamaz ve netice olarak bu yasanın savunucularının soylular değil ama ancak plebler olması bu bölümdeki §§ 5 ve 6'da anlatılanlara doğrudan karşıttır. Soylular sınıfının sayısı ile halkın sayısı arasında oran kuran Devlet yasasının başlıca amacı, halkı yönetebilmeleri için az sayıda olmamaları gereken soyluların hakkını ve gücünü ayakta tutmaktır.

§ 40. Yargıçlar yüce Meclis tarafından soylular arasından, yani yasa yapıcılar (*bu bölümün § 17'si*) arasından atanmalıdır ve bunların hem medeni hukuk davalarında hem de ceza davalarında verecekleri kararlar, eğer yasal usuller uygulanmışsa ve yargıçlar tarafsız davranmışsa, kesin olarak geçerlidir. Bu konularda yetkili olanlar, hüküm verenler ve karar alanlar sendiklerdir.

§ 41. Yargıçların maaşları VI. bölümün § 29'unda gördüğümüz gibi olmalıdır; yani, kamu hukuku davalarında kaybeden taraftan, ihtilafa yol açan tutara orantılı olmak üzere belirli bir pay alırlar. Ceza davalarında verilen yargılara gelince, sadece şu fark söz konusu olacaktır: müsadere edilen mallar ve küçük suçlara verilen cezaların hasılı, bir suçu itiraf ettirmek için işkence kullanmaları yasak olmak şartıyla, sadece onlara tahsis edilecektir; bu şekilde, yargıçların pleblere karşı adaletsiz ve soylulara karşı da korku nedeniyle çok lütufkâr olmamaları için yeterli tedbirler alınmış olur. Gerçekte, bu korkunun kaynağının sadece adalet adıyla allanıp pullanmış açgözlülük olmasından başka, yargıçlar kalabalıktır ve görüşlerini açık olarak değil gizli oylar aracılığıyla verirler böylece, eğer mahkûm olan biri memnuniyetsizse, yargıçlardan birine çatması imkânsızdır. Üstelik, yargıçların saçma ya da hileli bir yargı vermesini önlemek için, sendiklerin uyandırdığı saygı vardır; bundan başka, böylesine kalabalık bir Mahkemede, her zaman adaletsiz meslektaşlarında korku uyandıran bir ya da iki yargıç bulunacaktır. Pleb olan

insanlara gelince, eğer bunların, [daha önce dediğim gibi yargıçların yaptığı işler konusunda] yetkili olan, bir hüküm veren ve bir karar alan sendiklere başvurma hakları olursa yeterince güvence altında olacaklardır. Kuşkusuz, sendikler pek çok soylu için çekilmez olmaktan ve buna karşılık onaylarını alabilmek için nezdinde olabildiğince gayret gösterecekleri halktan insanlar tarafından çok iyi görülmekten kaçınamayacaklardır. Bu amaçla, fırsat olduğunda yasalara aykırı olarak verilen kararları düşürmekten, yargıçlardan herhangi birine soruşturma açmaktan ya da eğer adaletsizlik yapmışsa onu bir cezaya çarptırmaktan kaçınmayacaklardır. Zira, hiçbir şey halkın yüreğine bundan daha fazla dokunmaz. Böylesi örneklerin nadir oluşu kötü değildir, aksine, yararlıdır: bir Sitede suçluların sürekli cezaya çarptırılması, onun kötü bir anayasaya dair bir kusurdan mustarip olduğunun kanıtıdır (*bunu V. bölümün § 2'sinde göstermiştik*) ve dahası kamuoyunda en çok yankı uyandıranlar en istisnai olaylardır.

§ 42. Şehirlere ya da taşraya gönderilen yöneticiler senatörler sınıfından seçilmelidir, çünkü şehirlerin güçlendirilmesiyle, maliyeyle ve orduyla vb. ilgilenmek senatörlerin görevidir. Ama biraz uzaktaki bölgelere gönderilen senatörler Senatonun toplantılarına katılamayacaklardır. Bu sebeple, sadece ulusal topraklar içinde kurulan şehirlerin yöneticiliği verilenler senatörler arasından seçilmelidir. Daha uzak yerlere gönderilmek istenenler ise Senatoya girmek için tespit edilmiş yaşa erişen insanlar arasından seçilmelidir. Ama bu düzenleme, eğer çevre şehirler oy hakkından bütünüyle yoksun olsalardı tüm Devletin barışını güvence altına almak için yeterli olmayacaktı, meğer ki güçsüzlükleri yüzünden açıktan açığa horlanmasınlar ki bu zaten düşünülemez. O halde, çevre şehirlere Sitenin hakkının verilmesi ve her birinde (bu sayı şehrin önemiyle orantılı olmak üzere) yirmi, otuz ya da kırk yurttaşın soylular arasına kabul edilmesi zorunludur. Bunlar arasından üçü, dördü ya da beşi her sene senatör olarak seçilir ve aralarından biri ömür boyu sendik olarak atanır. Bir sendikle beraber kendilerini seçen şehirlere gönderilecek olanlar Senatoya girenlerdir.

§ 43. Her şehirde, yargıçlar, bölgenin soyluları arasından atanmalıdır. Ama bunlardan uzun uzadıya bahsetmeye gerek yok, çünkü aristokratik Devletin temel ilkeleriyle ilgili değildir bu.

§ 44. Kurulların sekreterleri ve oy hakkına sahip olmayan diğer hizmetliler pleblerden seçileceklerdir. Ama ele alınan meselelere dair kapsamlı bir bilgileri olduğundan, çoğu kez, bunların görüşleri olması gerektiğinden fazla hesaba katılır; o kadar ki bütün Devlet üzerinde büyük bir etkide bulunurlar; bu suiistimal Hollanda'nın mahvına neden olmuştur. Bu, en iyiler arasından pek çoğunda kıskançlık uyandırmaktan geri kalmaz. Senatörlerin değil de idarede çalışanların görüşünün ağır bastığı bir Senatonun etkin olmayan üyelerden oluştuğundan şüphe edemeyiz ve işlerin bu noktaya vardığı bir Devletin durumu, bana, kralın az sayıdaki danışmanı tarafından yönetilen bir monarşininkinden çok daha iyi görünmüyor (*bu nokta için bkz. VI. bölüm §§ 5, 6 ve 7*). Ama, aslında, bir Devlet daha iyi ya da daha zararlı kurumlara sahip olacağı ölçüde bu kötülüğe o kadar kapalı ya da o kadar açık olacaktır. Oldukça sağlam temeller üzerine dayanmayan bir Devletin özgürlüğü asla tehlike olmaksızın savunulamayacaktır. Soylular, kendilerini tehlikeye atmamak için, pleblerden, daha sonra durum tersine döndüğünde öldürülen, özgürlüğün düşmanlarının öfkesini yatıştırmaya yazgılı kurbanlar olan ün meraklısı hizmetliler seçerler. Tersine, temellerin yeterince oturmuş olduğu bir toplumda, özgürlüğü ayakta tutma şanını soyluların kendileri ararlar ve bunu öyle yaparlar ki kamu meselelerinin görülmesinde kararı veren sadece kendi görüşleridir. İki temel ilkemizi ortaya koyarken bu iki noktayı göz önünde bulundurduk: işte, bu yüzden, plebi meclislerden ve kurullardan uzak tuttuk ve ona hiçbir oy hakkı tanımadık (*bkz. bu bölüm §§ 3 ve 4*); öyle ki, egemen iktidar tüm soylulara aitken, yürütme gücü sendiklere ve Senatoya, Senatoyu toplantıya çağırma ve ona önerileri takdim etme hakkı da Senato içinden seçilen konsüllere aittir. Bundan başka, eğer Senatonun ya da diğer kurulların bir sekreterinin sadece dört veya en fazla beş yıl için atanması ve yanına çalışmanın bir bölümünü yapacak bir yardımcı verilmesi kural olarak konursa ya da yine, eğer Senatonun bir tek değil de her biri farklı işlerle uğraşan birçok sekreteri varsa, asla idarecilerin gücü tehditkâr olmayacaktır.

§ 45. Maliyenin çalışanları plebin içinden seçilecektir ve sadece Senatoya değil sendiklere de hesap vereceklerdir.

§ 46. Dine gelince, bu konuyu *Teolojik-Politik İnceleme* adlı eserimizde oldukça geniş biçimde ele aldık. Yine de, konumuzu ilgilendirmeyen

kimi şeyleri anmayarak ihmal etmiştik: tüm soyluların, bu aynı incelemede açıklamış olduğumuz çok basit ve evrensel olan aynı dini uygulaması gerekir. Gerçekte, her şeyden önce, soyluların, aralarında bazen birileri bazen de diğerleri lehine tarafgirlik yaratacak mezheplere bölünmemesine ve sonra, bir batıl inanca bağlanarak uyrukların düşündüklerini söyleme özgürlüklerini ellerinden almaya çalışmamalarına dikkat etmek gerekir. Bundan başka, herkes düşündüğünü söylemekte özgür olsa da, bir başka dinin mensuplarına büyük toplantıları yasaklamak gerekir; onlara istedikleri kadar tapınak yapmaları için izin verilecektir, ama tespit edilmiş sınırları aşmayan küçük boyutlarda ve birbirlerinden belli uzaklıktaki yerlerde. Vatanın dinine tahsis edilen tapınakların ise büyük ve gösterişli olmaları çok önemlidir ve tercihen burada dini törenleri kutlamak için sadece soylulara ve senatörlere izin verilmelidir ve aynı şekilde sadece soylular vaftiz edebilmeli, evlilikleri takdis etmeli ve dualarını yapmalı ve genel bir tarzda vatanın dininin savunucuları, yorumcuları ve bir biçimde tapınakların rahipleri olarak tanınmalıdırlar. Bununla birlikte, vaazlar ve kilisenin maliyesinin idaresi ve günlük meseleleri için, Senato tarafından, pleb arasından, senatoya hesap vermek zorunda olacak bazı vekiller seçilecektir.

§ 47. Aristokratik Devletin, kendilerine daha az temel teşkil eden ama önemli olan birkaç düzenleme ekleyeceğim ilkeleri bunlardır: soyluların ayırt edilmesi için özel bir kıyafet taşımaları, kendilerine sadece onlara ait bir sıfatla hitap edilmesi, plebten tüm insanların onların önünde hizaya girmesi gerekir ve eğer bir soylu kaçınamadığı bir talihsizlik sonucu mülkünü kaybeder ve bunu açıkça ispatlarsa durumunun Devletin hesabından bütünüyle düzeltilmesi gerekir. Eğer, aksine, mülkünü savurganlıktan, şatafata, oyunlara ve hafif meşrep kadınlara vb. yaptığı harcamalardan dolayı yitirdiği ya da yine ödeyebileceğinden fazlasını borçlandığı ortaya çıkarsa, saygınlığı elinden alınarak hiçbir onura ve göreve yaraşmaz diye adı çıkarılacaktır. Gerçekten, kendi işlerini yönetmeyi bilmeyen, Devletinkileri idare etmekten çok daha acizdir.

§ 48. Yasanın ant içmeye mecbur ettiği kişiler, eğer yemin Vatanın ve özgürlüğün selameti ya da yüce Meclis üzerine edilmişse, Tanrı önünde ant içmişlere göre, yalan yere yemin etmekten çok daha fazla sakınmalıdırlar. Tanrı önünde yemin eden, tek yargıcı olduğu kendi iyiliğini

ortaya koyar; özgürlük ya da vatanın esenliği için ant içen ise yargıcı olmadığı ortak iyiyi ortaya koyar ve eğer yeminini bozarsa böylelikle vatanın düşmanı olduğunu ilan eder.

§ 49. Devletin hesabına kurulan üniversiteler zihinleri yetiştirmekten çok onları bastırmak için kurulur. Özgür bir cumhuriyette ise, aksine, bilimleri ve sanatları geliştirmenin en iyi yolu, herkese kendi hesabına ve ününü tehlikeye atmak pahasına öğretme izni vermektir. Ama bu mülahazaları eserin bir başka bölümü için saklıyorum, zira burada sadece aristokratik Devleti ilgilendiren şeyleri ele almak istedim.

Dokuzuncu Bölüm

§ 1. Buraya kadar, adını tek bir şehirden, tüm Devletin başkentinden aldığını varsayarak aristokratik Devletten bahsettik. Şimdi ise, daha yeğlenir olduğuna inandığım durumu, içinde iktidarı birçok şehrin paylaştığı bir Devleti ele almanın zamanıdır. Ama bu iki Devlet arasında varolan farkı ve birinin diğeri üzerindeki üstünlüğünü anlamak için, daha önce betimlenen Devletin ilkelerini yeniden gözden geçireceğiz, artık uygun olmayanları bir kenara bırakıp onların yerine başkalarını koyacağız.

§ 2. O halde, Site hakkına sahip olan şehirler, gerçekte hiçbiri diğerleri olmaksızın varlığını sürdüremeyecek şekilde, ama buna karşılık, Devletin tamamına büyük bir zarar vermeden birinin diğerlerinden ayrılamayacağı biçimde kurulmalı ve güçlendirilmelidir; zira, böylece, şehirler her zaman birleşik olarak kalacaklardır. Ne kendini koruyabilecek ne de diğerlerinde korku uyandırabilecek şekilde böyle kurulmuş şehirler özerk değil, ama diğerlerine bağımlıdır.

§ 3. Bir önceki bölümün §§ 9 ve 10'unda ifade edilen ilkeler aristokratik Devletin ortak doğasından çıkarılmıştır; soylular sınıfı ile halk arasında varolması gereken orantı, soylular sınıfına tayin edilecek kişilerin yaşları ve atanma koşulları için de geçerlidir. Bu yüzden, Devletin başında bir tek ya da birçok şehrin bulunması fark etmez. Ama yüce Meclisin durumu başkadır: eğer, gerçekte, bu Meclisin toplanması için özel bir şehir belirlenecekse, bu, Devletin başkenti olacaktır. O halde, ya şehirlerin her birinin bir sırası olmalıdır ya da Site hakkına ilişkin olmayan ve aynı şekilde herkese ait olan bir yer seçmek gerekir. Ama bu iki çözümü ifade etmek uygulamaya koymaktan daha kolaydır: binlerce insanın şehirlerden uzağa taşınması ya da kimi kez bir yerde, kimi kez başka yerde toplanması nasıl mümkün olacaktır?

§ 4. Aristokratik devletin doğasına ve koşuluna göre, bu hususta nasıl bir yol izlenmesi ve Meclislerin ve Kurulların ne tarzda kurulması gerektiğine doğru biçimde karar vermek için şunları dikkate alıyoruz: bir şehir, (*II. bölümün § 4'ü uyarınca*) ondan daha güçlü olduğu ölçüde, bir bireyinkinden daha üstün bir hakka sahiptir ve dolayısıyla, Devletin şehirlerinin her biri, surları içinde ya da yargılama alanının sınırları içerisinde sahip olduğu iktidar kadar hakkı kapsayacaktır (*bkz. bu bölümün § 2'si*). İkinci olarak, söz konusu olan sadece anlaşmayla birbirine bağlı şehirler değil, ama, içlerinden her birinin, güçlü olduğu ölçüde Devlet içinde daha fazla hakka sahip olması şartıyla, tek bir Devlet oluşturan birleşik ve bağlaşık şehirlerdir; zira eşitsizler arasında eşitlik kurmayı istemek saçmadır. Yurttaşlar eşit olabilir, çünkü bütün Devlete oranla her birinin gücü dikkate alınmaya değmez. Ama şehirlerin her birinin gücü tüm Devletin gücünün bir bölümünü oluşturur; ve bir şehir ne kadar büyükse bu bölüm o kadar önemlidir. Şehirlerin eşit olduğu düşünülemez, ama her birinin hakkı gücüne ve büyüklüğüne göre değerlendirilmelidir. Öte yandan, bir Devleti oluşturmaları için onları bağlaması gereken bağlar (*IV. bölümün § 1'i dolayısıyla*) ilk önce Senato ve adalet divanıdır. Burada, özetle tüm şehirlerin bir yandan olabildiğince özerk kalırken nasıl birbirine bağlı olması gerektiğini göstereceğim.

§ 5. Bu yüzden, şehrin büyüklüğüne göre az çok kalabalık olan her şehrin soylularının (*bu bölümün § 3'ü dolayısıyla*) egemen hakları olduğunu, bu şehre ait bir Mecliste toplanarak şehri güçlendirme girişimlerine,

surların genişletilmesine, yapılacak ya da kaldırılacak yasalara dair mutlak bir hakka sahip olduğunu ve genel olarak şehrin korunması ve büyütülmesi için gerekli tüm kararları alabileceğini tasarlıyorum. Devletin ortak meselelerini görüşmek için, bu yeni Devlette, Senatonun şehirler arasında çıkabilecek ihtilafları çözmekle ilgilenecek olması gibi bir fark dışında, bir önceki bölümde gördüğümüz aynı koşullar altında bir Senato oluşturulacaktır. Zira burada başkent olmadığı için, bu ihtilaflar artık tüm soylulardan oluşan yüce Meclis tarafından çözümlenemez (*bkz. bir önceki bölümün § 38'i*).

§ 6. Ayrıca, bu genel Meclis, eğer Devletin kendisinin yeniden biçimlendirilmesi gerekmiyorsa ya da senatörlerin çözüm getirmekten aciz kaldıklarını düşündükleri zor bir mesele söz konusu değilse, toplantıya çağrılmayacaktır. O halde, soyluların tümünün toplantıya çağrılması nadiren söz konusu olacaktır. Bu yüce meclisin başlıca görevi, bir önceki bölümün § 17'sinde söylediğimiz gibi, yasaları oluşturmak ve kaldırmak ve sonra da Devletin memurlarını atamaktır. Ama yasalar, en azından tüm Devlete ortak olanları, bir kere oluşturulunca, değiştirilmemelidir; bununla birlikte, eğer koşullar yeni bir yasa koyulmasını ya da mevcut olan birinin değiştirilmesini gerektirirse, bu sorun önce Senatoda incelenecek ve bir kez senatörler hemfikir olunca, Senatonun kendisi tarafından farklı şehirlere elçiler gönderilecek ve bunlar her şehrin soylular sınıfına Senatonun görüşünü bildirecektir. Eğer şehirlerin çoğunluğu uyuşabilirse, bu görüş benimsenecek, yoksa reddedilecektir. Hem ordu komutanlarının ve yabancı ülkelere gönderilecek büyükelçilerin seçimine hem de savaş yapmaya ve kabul edilecek barış koşullarına karar vermeye ilişkin daha önce belirtilen usul muhafaza edilebilecektir. Ama Devletin diğer memurlarının seçimi için (*bu bölümün § 4'üne göre*) her şehrin olabildiğince özerk kalması ve Devlet içinde o denli hakka sahip olması gerektiğinden, şu usul izlenecektir: her şehrin soyluları senatörleri seçecektir; yani, Meclisleri soylular arasından, toplam sayılarının 12'de 1'i olacak şekilde (*bkz. bir önceki bölüm § 30*), bazılarını Senatoda yer almak üzere tayin edecektir. Bu Meclis, ayrıca, birinci seriye, ikincisine, üçüncüsüne vb. mensup olacakları da seçecektir. Böylece, önemine göre, her şehrin soyluları az ya da çok sayıda senatör atayacak ve onları, Senatonun içermesi gerektiğini söylediğimiz (*bkz. bir önceki bölümde § 34*) kadar çok sayıda seriye ayıracaktır. Böylelikle, her takımda, şehirlerden her biri-

nin önemiyle orantılı bir sayıda temsilci olacaktır. Sayıları şehir sayılarından az olan takım başkanlarına ve onların geçici vekillerine gelince, bunlar Senato ve Konsüllerin kendileri tarafından kurayla seçilecektir. Yüksek mahkemenin üyelerinin seçiminde de aynı usul izlenecektir; yani şehrin büyüklüğüne göre, her şehir için tayin edilen daha çok ya da daha az sayıda soylu olacaktır. Ve, bu şekilde, her şehir kamu memurlarının seçiminde olabildiğince özerk kalacak ve her biri Senatoda ve Mahkemede gücü oranında bir hakka sahip olacaktır; kamu meseleleri hakkında alınacak kararlarda ve ihtilafların çözümünde izlenecek usul tam da bir önceki bölümün §§ 33, 34'ündekiyle aynı olacaktır.

§ 7. Askeri önderler ve bölük komutanları da aynı şekilde soylular sınıfından seçilmelidir. Gerçekten de, her şehrin, tüm Devletin güvenliği için, önemiyle orantılı sayıda asker toplamakla yükümlü tutulması doğru olur ve dolayısıyla, soyluların, beslemek zorunda oldukları tümenlerin sayısına göre, silahlı gücün bu bölümünün örgütlenmesinin icap ettirdiği kadar askeri önder, her rütbeden ve sınıftan subay atayabilmesi yerinde olur.

§ 8. Senato tarafından uyruklara vergi bağlanmayacaktır; Senato tarafından kararlaştırılan kamu harcamalarını karşılamak için, uyruklar değil, ama önemine göre her biri az ya da çok bir vergi yüklenecek şekilde şehirler vergilendirilecektir. Gereken tutarı şehrin sakinlerinden tahsil etmek için, her şehrin soyluları istedikleri bir yolu tutacaklardır: bu işlem ya narh koyma yoluyla ya da, çok daha doğru olanı, vergiler koyma yoluyla gerçekleştirilir.

§ 9. Bundan başka, Devletin bütün şehirleri liman kenti olmamasına ve senatörler sadece deniz kıyısındaki şehirlerden atanmamasına rağmen, senatörlere ödenecek ücretler bir önceki bölümün § 31'inde işaret ettiğimiz gibi olabilecektir. Bu amaçla, Devletin yapısına uygun olarak şehirler arasında daha sıkı dayanışma bağları kuracak tedbirler tasarlanabilecektir. Senatoya, adalet divanına ve genel olarak bütün Devlete ilişkin tüm diğer düzenlemeler için, bir önceki bölümde ifade edilen kuralları uygulamak yerindedir. Böylece, birçok şehirden meydana gelen bir Devlette, yüce Meclisi sabit bir yer ve tarihte toplantıya çağırmanın gerekli olmadığını görüyoruz. Ama Senato ve adalet divanı için, oy hakkı

bulunmayan bir köyü ya da şehri genel merkez olarak saptamak gerekir. Şimdi, yeniden, tek tek alındıklarında şehirleri ilgilendirecek konulara dönüyorum.

§ 10. Şehrin ya da Devletin memurlarının seçimi ve kamu meselelerinde kararlar almak için bir şehrin Meclisi tarafından izlenecek usul bir önceki bölümün §§ 27 ve 36'sında açıklamış olduğum usul olacaktır, zira koşullar aynıdır. Bu Meclise, bir önceki bölümde bahsettiğimiz sendikler kurulunun bütün Devletin genel Meclisiyle sürdürdüğü ilişkinin aynısını sürdürecek bir sendikler kurulu bağlanmalıdır. Bu kurulun görevi de şehrin yargılama alanı sınırları içinde aynı olacak ve aynı biçimde ücretlendirilecektir. Eğer şehir ve dolayısıyla soyluların sayısı ancak bir ya da iki sendik atanabilecek kadar küçükse, yalnızca iki sendik bir Kurul oluşturamayacaklarından, şehrin yüce Meclisi tarafından, işlere bakmak için yargıçlar tayin edilecektir ya da işler sendiklerin yüce Kurulu-na sevk edilecektir. Gerçekten de, her şehirden birkaç sendik, yasaların ihlal edilmeden kalmasını gözetmek ve oylamaya iştirak etmeksizin Senatoda yer almak üzere Senatonun toplandığı yere gönderilmelidir.

§ 11. Her şehrin soyluları, ayrıca, bu şehrin Senatosunu oluşturacak, Konsülleri de atayacaktır. Bunların sayılarını tespit edemem ve bunun gerekli olduğunu da sanmıyorum, çünkü şehrin büyük ağırlıkları olan işleri, şehrin yüce Meclisi tarafından ve bütün Devleti ilgilendirenler ise büyük Senato tarafından görülecektir. Hem eğer Konsüller az sayıdaysalar, kurullarında görüşlerini, büyük Meclislerde olduğu gibi gizli oyla değil, ama açık olarak ifade etmeleri gerekli olacaktır. Gerçekten de, gizli oylamayı kullanan küçük meclislerde, biraz kurnaz olanlar her zaman meslektaşlarının her birinin oyunu keşfetmeyi ve pek dikkatli olmayanları türlü yollardan kandırmayı başarırlar.

§ 12. Her şehirde yargıçları atayan şehrin yüce Meclisidir; bununla birlikte, suçüstü ya da suçlunun itirafı durumları dışında, bu yargıçların verdiği yargılar konusunda Devlet Yüksek Mahkemesi'ne başvurma olanağı da olacaktır. Ama bu hususu daha fazla geliştirmeye gerek yok.

§ 13. Geriye özerkliğe sahip olmayan şehirlerden bahsetmek kaldı. Bunlar eğer Devletin bir eyaletinde ya da nahiyesinde bulunuyorsa ve

sakinleri aynı ulustan olup aynı dili konuşuyorsa, aynı köyler gibi, zorunlu olarak çevre şehirlerin bölümleri olarak kabul edilmelidirler; öyle ki, her biri şu ya da bu özerk şehrin yönetimine bağımlı olmalıdır. Bunun nedeni, soyluların Devletin yüce Meclisi tarafından değil, ama üyelerinin sayısı (*bu bölümün § 5'i ile*) bu şehrin yargılama alanı içine giren sakinlerin sayısına göre az ya da çok olan her şehrin kendi Meclisi tarafından seçilmesidir. Böylece, özerk olmayan bir şehrin nüfusunun özerk olan şehrin nüfusuna dahil edilmesi ve bu sonuncuya bağlı olması zorunludur. Ama savaş yoluyla fethedilen ve Devlete katılan şehirler Devletin müttefikleri olarak görülmeli ve lütuflarla bağlanmalıdırlar; ya da yurttaşlık hakkına sahip koloniler oralara yerleştirilmeli ve oralarda yaşayan nüfus da başka yere sürülmeli veya yok edilmelidir.

§ 14. Bu türden Devletin temel ilkeleri bunlardır. Durumunun, adını tek bir şehirden alan Devletinkinden daha iyi olduğu sonucunu, her şehrin soylularının, her insana özgü doğal arzuyla, şehirlerinde ve Senatoda haklarını korumaya ve hatta başarabilirlerse bu hakkı artırmaya çabalayacaklarından çıkarıyorum; netice olarak, bunlar halkı kendilerine çekmeye, iktidarı korkutmadan ziyade lütuflar aracılığıyla kullanmaya ve kendi sayılarını artırmaya çalışacaklardır, zira sayıları ne kadar çoksa, (*bu bölümüm § 6'sı dolayısıyla*) o kadar çok senatör seçecek ve de Devlette o kadar çok iktidara sahip olacaklardır (*aynı paragraf*). Her şehir kendi çıkarlarını gözettiği ve diğerlerini kıskandığı için, aralarında sık sık anlaşmazlıklar olacağı ve tartışmalarla zaman kaybedileceği şeklinde itiraz edilmemelidir. Zira, Romalılar tartışıp dururken, Saguntum şehri yok olup gitmiş olsa bile, sanılanın tersine, yalnızca az sayıda insan her şeye kendi duygularına göre karar verdiği zaman yok olup giden özgürlüktür, ortak iyidir. İnsanların aklı gerçekte her şeyi bir kerede kavramak için çok kıttır; ama düşünüp taşınarak, dinleyerek ve tartışarak bilenir ve sınaya sınaya sonunda insanlar aradıkları ve herkesin üstünde anlaştığı, ilk başta hiç kimsenin aklına gelmeyen çözümü bulurlar. Hollanda Devletinin bir kont ya da kontun yerini alacak bir temsilci olmadan uzun zaman varlığını devam ettiremediği şeklinde karşı mı çıkılacaktır buna? Özgürlüklerini korumak için Hollandalıların, kontlarını yerinde bırakırken, Devleti başsız bırakmanın yeterli olduğuna hükmetmiş olduklarını söyleyerek cevap veririm. Ama, yine de, Devleti reformdan geçirmeyi akıllarına getirmediler ve bütün bölümleri varlıkla-

rını nasılsalar öyle devam ettirmeleri için bıraktılar; öyle ki, Hollanda kontluğu kontsuz ve Devletin kendisi de isimsiz kaldı. Uyrukların çoğunun egemenliğin kime ait olduğunu bilmemesinde şaşılacak bir şey yoktur. Böyle olmasaydı bile, aslında, iktidarı ellerinde tutanlar halkı yönetemeyecek ve güçlü rakiplerini ezemeyecek kadar azdılar. Böylece, bu sonuncular güçsüz rakiplerine komplolar kurmayı başardılar ve sonunda onları alaşağı ettiler. Bu ani devrim tartışmalarla çok zaman kaybedilmesinden değil, ama Devletin kusurlu yapısından ve yöneticilerin sayısının çok az olmasından ileri geldi.

§ 15. İktidarın birçok şehir arasında paylaşıldığı bu aristokratik Devlet, yine de, diğerine yeğdir; çünkü, diğerinde olduğu gibi, (*bu bölümün § 9'u dolayısıyla*) sabit bir yerde ve tarihte toplantıya çağrılmadığından, yüce Meclisin ansızın baskına uğramasından ve yıkılmasından korkulmasına gerek yoktur. Bundan başka, güçlü yurttaşlardan bu Devlette korkacak daha az şey vardır: zira birçok şehrin özgürlüğe sahip olduğu yerde, iktidarı gasbetmeye çalışan için, tek bir şehri ele geçirmek her yerde efendi olmaya yeterli değildir. Nihayet, özgürlük bu Devlette çok daha büyük sayıda kişi için ortak bir iyidir, zira tek bir şehrin egemen olduğu yerde, ötekilerin iyiliğiyle ancak hüküm süren şehrin işine geldiği ölçüde ilgilenilir.

Onuncu Bölüm

§ 1. İki tip aristokratik Devletin temel ilkelerini açıkladıktan sonra, geriye benzer bir yönetim biçiminin dağılmasına ya da dönüşümüne sebep olan dahili bir nedenin varolup olmadığını araştırmak kalıyor. Dağılmanın ilk olası nedeni, keskin zekalı Floransalının (Machiavelli) *Tito-Livio* adlı eserinin üçüncü kitabının ilk söyleminde belirttiği nedendir: *bir Devlette, her gün, aynı insan bedeninde olduğu gibi, diğerlerine katılan bazı unsurlar vardır ve bunların mevcudiyeti zaman zaman bir ilaç tedavisini gerektirir*; o halde, diyor, bazen bir müdahalenin Devleti üzerine kurulduğu ilkelere yeniden kavuşturması zorunludur. Eğer bu müdahale yapılmazsa hastalık giderek öylesine artacaktır ki, yokedilmesi için Devletin de yokedilmesi gerekecektir. Bu müdahale, diye ekliyor, raslantıyla vuku bulabilir ya da ihtiyatlı bir yasama sayesinde olabilir ya da nihayet, sıradışı bir erdem sahibi insanın bilgeliği sayesinde. Burada çok ciddi bir durum söz konusu olduğundan, eğer hastalık tedavi edilmezse, Devletin artık kendi erdemiyle değil, ama sadece mutlu bir talihle ayakta kalabileceğin-

den şüphe edemeyiz. Aksine, eğer uygun tedavi uygulanırsa, Devletin düşüşü dahili bir kötülüğün değil, ama, az ileride göstereceğimiz gibi, karşı konulmaz bir yazgının etkisi olacaktır. Akla ilk gelen çare, her beş yılda bir, bir ya da iki aylığına, senatörlerin ve tüm devlet memurlarının eylemleri üzerine soruşturma açmak, onları yargılamak, kararlar almak ve neticede Devleti ilkelerine kavuşturma hakkı olan yüce bir diktatörü başa getirmektir. Ama bir Devleti tehdit eden kötülükleri savuşturmak için, onun doğasıyla uyuşan ve onun kendi ilkelerinden çıkarılan tedavi çareleri bulmak gerekir; yoksa bir canavardan kurtulalım derken daha kötüsüne düşülür. Herkesi, yönetenleri olduğu gibi yönetilenleri de, cezasız kalan ya da çıkar sağlayacak biçimde suçlar işleyemesinler diye, maruz kalabilecekleri zararlarla ve kötülüklerle korku içinde tutmak gerektiği doğrudur ve öte yandan, eğer bu korku hem iyi hem de kötü yurttaşları etkisi altına alırsa, Devlet en büyük tehlikeyle karşı karşıya kalır. Diktatörün iktidarı mutlak olduğundan, herkes için korku verici olmaması mümkün değildir, özellikle de, gerektiği gibi, belirli bir tarihte atanıyorsa; çünkü, o zaman, herkes ün aşkıyla, aşırı bir istekle bu onuru dolaplar çevirerek ele geçirmeye çalışacaktır; ve barış zamanlarında erdemden çok zenginliğe bakıldığı kesindir, öyle ki, bir insan ne kadar gösterişliyse, o kadar kolay onurlara erişecektir. Belki de, bu sebeple, Romalılar diktatörü belirli bir süre için değil, ama ancak beklenmedik bir zorunluluk onları mecbur bıraktığı zaman seçiyorlardı. Ve, gene de, Cicero'dan alıntılarsak, bir diktatörlüğün patırtısı iyi yurttaşlar için keyif kaçırıcıydı. Ve, kuşkusuz, bir diktatörün iktidarı, aynı bir kralınki gibi mutlak olduğuna göre, Cumhuriyet için büyük bir tehlike yaratarak, geçici bile olsa monarşiye dönüşebilir. Ayrıca, bir diktatörün atanması için hiçbir sabit tarih belirlenmezse, ardışık iki diktatörlük arasında, korunmasının önemli olduğunu söylediğimiz zaman aralığı olmayacaktır ve bu kurumun kendisi de öylesine az bir kararlığa sahip olacaktır ki kolayca unutulup gidecektir. Eğer bu diktatörlük devamlı ve kalıcı değilse ve eğer tek bir insana bırakılmazsa, ki bu da aristokratik yönetim biçiminin devamlılığıyla uzlaşmaz, belirsiz olacaktır ve diktatörlükle Cumhuriyetin esenliği temin altına alınmış olmayacaktır.

§ 2. Aksine, (*VI. bölümün § 3'ü dolayısıyla*) eğer Devletin biçimini devam ettirerek diktatörün tüze kılıcı devamlı olarak havada durur ve sadece kötüler için korku verici olursa, kötülüğün asla artık giderileme-

yeceği ya da düzeltilemeyeceği derecede ağırlaşmayacağı kesindir. Bu koşulları sağlamak içindir ki genel Meclise bir sendikler Kurulu bağladık; öyle ki, devamlı havada duran tüze kılıcı gerçek bir kişiliğin değil, ama üyelerinin sayısı (*VIII. bölümün §§ 1 ve 2'si ile*) Devleti paylaşabilmek ya da bir suç işleme konusunda anlaşabilmek için fazla kalabalık olan sivil bir kişiliğin iktidarında bulunsun; buna ek olarak, onların Devletin başka görevleri ile uğraşması yasaktır, ücretle silahlı güç tutamazlar ve, nihayet, mevcut ve güvenli durumu tehlikeli yeniliklere tercih edecek bir yaştadırlar. O halde, devlet için hiçbir tehdit oluşturmazlar, iyiler için değil sadece kötüler için korku verici olabilirler ve gerçekten de böyle olacaklardır. Suç işlemek için kuvvetleri olmasa da, suç girişimlerini engellemek için yeterince güce sahip olacaklardır. Gerçekten de (Kurulları devamlı olduğu için) kötülüğe tohum halindeyken karşı koyabilmelerinden başka, bir ya da iki güçlü kişide, onları suçlayarak ve mahkûm ederek, nefretlerini uyandırmaktan çekinmeyecek kadar kalabalıklardır; özellikle de görüşlerini gizli oylar aracılığıyla ifade ettikleri ve kararın tüm Kurul adına ilan edildiği düşünüldüğünde.

§ 3. Romada halk temsilcileri de devamlıydı, ama bir Scipio'nun gücüne üstün gelmekten acizdiler; bundan başka esenlik getirici olduğuna hükmettikleri önlemleri Senato'nun yargısına sunmak zorundaydılar ve Senato işleri plebin desteği senatörlerin en az korktuğu kişiye gitsin diye düzenlediği için, çoğu kez onun oyuncağı oluyorlardı. Ayrıca, halk temsilcilerinin soylulara karşı tüm gücü halkın kayrasına dayanıyordu ve bunlar plebe başvurduklarında, bir Meclisi toplantıya çağırmaktan çok, bir ayaklanmayı kışkırtıyormuş gibi görünüyorlardı. Son iki bölümde tasvir ettiğimiz gibi bir Devlette ise benzeri uygunsuzluklar vuku bulmayacaktır.

§ 4. Bununla birlikte, sendiklerin bu yetkesi sadece Devletin biçiminin devam etmesini, yasaların ihlal edilmesinin ve her kim olursa olsun birinin bir suç ediminden yarar sağlamasının engellenmesini sağlar. Ama çok boş zamanı olan insanların içine düştüğü kötülükler gibi, çoğu kez Devletin yıkımına neden olan kötülüklerin içeri sızmasını engelleyemeyecektir. İnsanlar barış sayesinde korkudan kurtulunca, yavaş yavaş eski vahşiliklerinden ve barbarlıklarından çıkıp medeni ve insani varlıklar haline gelirler ve sonra da rehavete ve tembelliğe kapılırlar; birbirlerine artık erdem değil şatafat ve gösteriş yoluyla üstün gelmeye çalışırlar;

vatanlarının âdetlerini hor görüp yabancılarınkine özenirler; yani köleleşmeye başlarlar.

§ 5. Bu kötülüğü gidermek için sık sık savurganlığı önleme yasaları çıkarılır, ama boşuna. Çünkü başkaları zarar görmeksizin ihlal edilebilen bütün kurallar alay konusudur. Bu kurallar arzuları ve iştahları dindirmek bir yana, aksine, onları daha çok şiddetlendirirler, zira yasaklanmış olana karşı bir eğilimimiz vardır ve bize verilmeyen şeyleri arzularız. Aylak insanların aklı hep sadece aşırıya kaçıldığında kötülük doğuran ve ancak servete göre değer kazanabilen, şölenler, oyunlar, süs ve takı ve benzeri türden, mutlak olarak yasaklanmaları mümkün olmayan şeylere dair yürürlükteki yasaları delmenin yollarını aramaya çalışır öyle ki, benzeri hususlarda genel yasalar yapılamaz.

§ 6. O halde, şu sonuca varıyorum; burada bahsettiğimiz, barış zamanlarındaki bu ortak kötülükleri asla doğrudan yasaklamamalı, ama bunu dolaylı olarak yapmalıdır; yani çoğu insanın, kuşkusuz bilgece yaşamaya uğraşmasalar da (gerçekte bu imkânsızdır), yine de Devlete en yararlı duyguları izlemesini sağlayacak şekilde temel ilkeler koyarak yapmalıdır. Bilhassa, zenginlerin tutumlu olmasalar da en azından zenginliklerini artırma arzusunda olmaları amacına yönelmelidir. Zira, eğer evrensel ve değişmez olan bu açgözlülük ün arzusuyla besleniyorsa, çoğunluğun, saygınlığa ulaşabileceklerini sandıkları biçimde ve utançtan kaçınmak için, kendilerini en büyük gayretle, onursuz yollara sapmaksızın, sahip olduklarını artırmaya vereceğine kuşku yoktur.

§ 7. Son iki bölümde betimlenen iki aristokratik Devletin temel ilkelerini düşünürsek, bunun onların bir sonucu olduğunu görürüz. Her ikisinde de yöneticilerin sayısı, zenginlerin çoğunluğunun yönetime ve yüksek Devlet görevlerine girmesi için yeterince kalabalıktır. Bundan başka, (*VIII. bölümün § 47'sinde söylediğimiz gibi*) eğer borcunu ödeyemeyen soyluların düşkün olarak kabul edilmesine ve mülklerini bir talihsizlik sonucu kaybedenlerin durumlarının düzeltilmesine karar verilirse, hepsinin, elinden geldiğince, sahip olduklarını korumaya çalışacağına şüphe yoktur. Eğer soyluların ve kamu görevleri için aday olanların özel bir kıyafetle ayırt edilmesi yürürlüğe konursa (bu husus için bkz. VIII. bölümde §§ 25 ve 40), bunlar yabancılar gibi yaşamak istemeyecek ve vata-

nın göreneklerini küçümsemeyeceklerdir. Her Devlette, bölgelerin doğasıyla ve ulusun karakteriyle uyum içinde daha başka düzenlemeler getirilebilir ve benzeri konularda, her şeyden önce uyrukların bunlara yasal bir zorlamanın etkisiyle olmaktan çok kendi istekleriyle uymasını gözetmek gerekir.

§ 8. İnsanları sadece korkutarak yönetmeyi hedefleyen bir Devlette hüküm süren, erdemden çok kötülüğün yokluğudur. Tersine, insanları, yönetildiklerine değil, ama kendi özgür kararlarına göre ve kendi mizaçlarına uygun olarak yaşadıklarına inanacakları biçimde yönetmek gerekir; o halde, onları sadece özgürlük aşkıyla, servetlerini artırma arzusuyla ve belli bir onura erişme umuduyla elde tutmak gerekir. Zaten heykeller, zafer alayları ve erdemlere özendiren başka şeyler, özgürlüğün belirtileri olmaktan çok, köleliğin alametleridir. İyi davranışlarından dolayı özgür insanlara değil, kölelere ödüller verilir. İnsanların teşvik edici şeylere çok duyarlı olduğunu kabul ediyorum, ama eğer, en başta, önemli insanlara onursal ödüller verilirse, daha sonra kıskançlık artacak, tüm iyi yurttaşların büyük infialine karşın, tembellere ve zenginlikleri dolayısıyla gururlananlara da verilecektir. Bundan başka, ailelerinin heykellerini ve utkularını ortaya serenler, eğer bunlar diğerlerinin altına konursa kendilerine hakaret edildiğine inanır. Nihayet, geri kalanı hakkında susmak için şunun apaçık olduğunu söylemekle yetineceğim: kaybı zorunlu olarak ortak özgürlüğün yıkımını getiren eşitlik, sıradışı onurlar, Devletin bir yasasıyla, liyakati dolayısıyla diğerlerinden ayrılan bir insana verilirse sürdürülemez.

§ 9. Bunlar ortaya konduğuna göre, şimdi, bu biçimde tasvir edilen Devletlerin kendilerinden kaynaklanan bir neden dolayısıyla yıkılıp yıkılamayacağına bakalım. Bununla birlikte, eğer bir Devlet süreklilik arz ediyorsa, bu, zorunlulukla, bir kere doğru biçimde oluşturulmuş yasaları ihlal edilmeden kalan Devlettir. Zira yasalar Devletin ruhudur. Bu yasalar durduğu sürece Devlet mutlaka varlığını sürdürür. Ama onlar hem aklın hem de insanlara ortak duyguların koruması altında değillerse ihlal edilmeden kalamazlar; aksi takdirde, mesela bunların desteği sadece akıl olursa, çok az geçerlilikleri olur ve kolayca haklarından gelinir. Bunun için, iki tür Aristokratik Devletin temel yasalarının insanların duygularıyla uyum içinde olduğunu gösterdiğimize göre, varlıkla-

rını hep sürdürebilen Devletler varsa, bunların bu Devletler olduğunu ve yine yıkılabiliyorlarsa, bunun nedeninin de kendi hatalarından değil ama kaçınılamaz bir yazgıdan kaynaklandığını ileri sürebiliriz.

§ 10. Bize, aklın ve ortak duyguların koruması altında olsalar da, daha önce açıklanan Devletin bu yasalarının yine de hiç kimsenin hakkından gelemeyeceği kadar sağlam olmadığı şeklinde karşı çıkılabilir. Zira aksi bir duygu tarafından mağlup edilemeyen bir duygu yoktur; ölüm korkusu çoğu kez başkasının mülküne göz koyma fikrine yenik düşer. Düşmandan korkanları başka hiçbir korku durduramaz; bunlar, düşmanın kılıcından kaçmak için suya atlarlar, ateşe atılırlar. Site ne kadar iyi düzenlenmiş olursa olsun, kurumları ne kadar mükemmel olursa olsun, çaresizlik anlarında başa geldiği gibi, herkes dehşetle paniğe kapıldığında, geleceğe ya da yasalara bakmadan, korkuyu kullananlara bel bağlar ve zaferlerin aydınlattığı insana döner. Onu yasaların üstüne yerleştirir, onun iktidar süresini uzatır (örneklerin en kötüsü), tüm kamu işlerini ona teslim eder. Roma Devletinin yıkımına bu neden olmuştur. Bu karşı çıkışa yanıt vermek için, ilkin iyi kurulmuş bir Cumhuriyette haklı bir neden olmaksızın böylesi bir dehşetin asla ortaya çıkmayacağını söylerim; böylesi bir dehşet, benzeri bir karışıklık ancak tüm insani ihtiyatın, karşısında aciz kaldığı bir nedenden ileri gelebilir. İkinci olarak, tasvir ettiğimiz gibi bir Cumhuriyette, (*VIII. bölümün §§ 9 ve 23'ü dolayısıyla*) herkesin yüzünü kendisine döneceği kadar parlak şöhretli bir ya da iki insan olamayacağını kaydetmek gerekir. Bunların muhakkak belli sayıda taraftara sahip denk güçte birçok rakibi olacaktır. O halde, dehşet duygusu bir Cumhuriyette karışıklık doğurduğu zaman bile, hiç kimse yasalara aldırmadan ya da hakkı çiğneyerek silahlı kuvvetlere kumandanlık etmesi için bir kurtarıcı çağırmayacaktır; çünkü bu durumda, önerilen kişi ile taraftarları tarafından desteklenen diğer adaylar arasında bir rekabet patlak vermeyecektir. Meseleleri çözümlemek için, zorunlu olarak, herkes tarafından kabul edilmiş yürürlükteki yasalara dönmek ve Devlet meselelerini bu yasaların buyurduğu gibi düzenlemek gerekecektir. O halde, sadece tek bir şehrin iktidara sahip olduğu bir Devletin ve özellikle de iktidarı birçok şehrin paylaştığı bir Devletin her zaman ayakta kalacağını, bir başka deyişle, kendisinden ileri gelen hiçbir dahili neden dolayısıyla yıkılmayacağını ve de dönüşemeyeceğini mutlak surette ileri sürebilirim.

Onbirinci Bölüm

§ 1. Artık üçüncü Devlete, bütünüyle mutlak olan ve demokratik olarak adlandıracağımız Devlete geçiyorum. Bu Devlet ile aristokratik Devlet arasındaki farkı, söylediğimiz gibi, temel olarak bu ikincisinde, şunun ya da bunun soylu olmasının yalnızca yüce Meclisin istencine ve özgür seçimine dayanması oluşturur; o halde, hiç kimse, kalıtsal olarak seçilme ve kamu görevlerine getirilme hakkına sahip değildir. Hiç kimse haklarını bir demokraside olduğundan daha iyi talep edemez. Gerçekte, sivil haklara sahip ebeveynlerden dünyaya gelen ya da ulusal topraklarda doğan ya da Cumhuriyete layık olan veya yine başka nedenlerden dolayı Site hakkına yasal olarak sahip olan herkes, tekrar ediyorum, bunların hepsi seçilme hakkına ve kamu görevlerini üstlenme hakkına sahiptir; hepsi tüm bunları tam bir hakla talep eder ve –suçlu bulunmaları ya da iffetsiz olma durumları hariç– talepleri reddedilemez.

§ 2. O halde, eğer sadece belli bir yaştaki insanlar ya da en büyük oğullardan reşit olanlar ya da Devlete belli bir vergi ödeyenler yüce Meclise seçil-

me hakkına ve kamu görevlerini üstlenme hakkına sahiplerse, yüce Meclis, bu düzenlemeler uyarınca, yukarıda açıklanan aristokratik Devlette olduğundan daha az sayıda üye barındırsa bile, yönetime tayin edilen insanlar en iyiler olarak yüce Meclis tarafından seçilmeyip iktidarlarını yasadan alacakları için, Devlet, yine de, demokratik olarak adlandırılmalıdır. Ve bu şekilde, en iyilerin değil de mutlu bir talihle zengin olanların ya da ilk doğanların yönetmek için tayin edildiği bir Devlet, aristokratik bir Devlete nazaran daha aşağı seviyede görünse de, eğer işlerin nasıl yürüdüğünü göz önüne alırsak, bu da aynı duruma tekabül eder. Zira soylular için en iyiler daima zenginler ya da kendileriyle akrabalığı olanlar ya da dostlarıdır. Kuşkusuz, meslektaşlarını seçerken, soylular tüm ortak duygulardan azade olsalardı ve sadece kamu esenliğini dert edinselerdi, hiçbir yönetim biçimi aristokrasiyle karşılaştırılamazdı. Ama deneyim yeterince ve hatta ziyadesiyle gerçekliğin bambaşka olduğunu öğretir; özellikle de rakiplerinin bulunmayışı nedeniyle soyluların istencinin yasanın elinden en çok kurtulduğu oligarşilerde. Zira bunlarda soylular en liyakat sahibi insanları Meclisten dikkatle uzak tutar ve hakimiyetleri altında bulunanlarla birleşmeye çalışırlar, öyle ki, böylesi bir Devlette soyluların seçimi birkaç insanın her türlü yasadan bağımsızca, mutlak surette keyfi istençlerine bağlı olduğundan, işler çok daha kötü gider.

§ 3. Bir önceki paragraftan da anlaşılabileceği gibi, farklı türlerde demokrasiler tasarlayabileceğimiz açıktır; ama benim amacım hepsinden bahsetmek değil, yalnızca vatanın yasalarıyla yönetilen herkesin bir başkasının egemenliği altında olmadan onurluca yaşayabildiği, yüce Meclise seçilme hakkına sahip olduğu ve kamu görevlerine gelebildiği yönetim biçimiyle yetineceğim. Bir başka Devletin yabancı uyruklarını dışta bırakmak için, bilerek, *yalnızca vatanın yasalarıyla yönetilenlerin* diyorum. Kocalarının ve efendilerinin yetkesi altında bulunan kadınları ve uşakları ve ebeveynlerinin ve vasilerinin yetkesi altında bulunan çocukları ve yetimleri hariç tutmak için bu kelimelere *bir başkasının egemenliğinde bulunmayanlar* ibaresini ekledim. Nihayet, bir suç işlemiş olmaları ya da iffetsiz bir hayat sürmeleri yüzünden yüzkarasıyla lekelenmiş olanları dışarıda bırakmak için *onurlu bir yaşamı olanları* dedim.

§ 4. Belki, kadınların doğaları gereği mi yoksa toplumsal düzen dolayısıyla mı erkeklerin yetkesi altında bulunduğu sorulacaktır? Eğer toplum-

sal düzen dolayısıyla böyleyse, hiçbir sebep bizi kadınları yönetimden dışlamaya zorlayamazdı. Bununla birlikte, eğer deneyime başvuracak olursak, bunun onların zayıflığından ileri geldiğini görürüz. Dünya üzerinde hiçbir yerde kadınlar ve erkekler birlik beraberlik içinde hüküm sürmemiştir, ama kadınların ve erkeklerin bulunduğu her yerde erkeklerin hüküm sürdüğünü ve kadınların yönetildiğini ve bu şekilde iki cinsin tam bir uyum içinde yaşadığını görürüz; tersine, anlatılanlara göre, bir zamanlar hüküm sürmüş Amazonlar erkeklerin kendi topraklarında kalmasına katlanamazlarmış, sadece dişi cinsten bireyleri beslerler ve doğurdukları erkek çocuklarını öldürürlermiş. Eğer kadınlar doğal olarak erkeklerle eşit olsalardı, insan türü içinde, güç ve dolayısıyla hak öğeleri olan ruhsal güce ve zihinsel niteliklere aynı derecede sahip olsalardı, bu kadar farklı uluslar içinde iki cinsin birlikte hüküm sürdüğü ve başkalarında da erkeklerin kadınlar tarafından idare edildiği ve zihinsel niteliklerini sınırlamaya uygun bir eğitim aldıkları ulusların mutlaka bulunması gerekirdi. Ama bu hiçbir yerde görülmemiştir ve neticede, kadının doğal olarak erkeğin eşiti olmadığı ve de iki cinsin birlikte hüküm sürmesinin mümkün olmadığı, hele erkeklerin kadınlar tarafından idare edilmesinin imkânsız olduğu ileri sürülebilir. Bundan başka, eğer insani duygular düşünülürse, eğer çoğu zaman erkeklerin kadınlara duydukları aşkın cinsel iştahtan başka bir kaynağı olmadığı ve onlardaki zihinsel niteliklere ve bilgeliğe ancak güzel oldukları ölçüde değer verdikleri, sevdikleri kadının kendilerinden başkasını tercih etmesine katlanamadıkları ve bu türden başka şeyler kabul edilirse, barış için büyük zarar yaratmadan kadınlarla erkeklerin eşit hükümranlığının tesis edilemeyeceği hiç zorluk çekilmeden görülecektir. Ama bu husus için bu kadar söz yeter.

Reliqua Desiderantur.

Benedictus Spinoza

Politik İnceleme

Türkçesi: Murat Erşen

Politik İnceleme düzen ve güvenlik kaygısını özerkliğin önüne geçiren kitaptır. Yazıldığı dönemde Hollanda'yı saran siyasi huzursuzluk, Spinoza'ya kitlesel şiddeti önlemenin bu yolunu düşündürtmüş olabilir. Yine de Spinoza için devletin amacı insandır. Bu amaç *Politik İnceleme*'de de çeşitli düzlemlerde ortaya çıkar. "Devlet sırrı" konusunda söylediklerinde görüldüğü gibi: "*Devlet işlerini gizli saklı biçimde çekip çevirebilenler devleti bütünüyle ellerine geçirirler; savaşta düşmana tuzak kurar gibi, barışta yurttaşlara tuzak kurarlar. Sessiz kalmanın çoğu zaman devlete yararlı olduğunu kimse inkâr edemez; ama gizlilik olmazsa devletin varolamayacağını da kimse kanıtlayamayacaktır. Birisine kayıtsız şartsız kamusal işleri teslim etmek, sonra da özgürlüğü koruyabilmek imkânsızdır ve önemsiz bir kötülüğü çok büyük bir kötülükle engellemek istemek deliliktir. Mutlak güce göz dikenler hep aynı nakaratı tutturmuşlardır: Siyasi bütünün çıkarı kamusal işlerin gizlice çekip çevrilmesini gerektirirmiş ya da buna benzer başka şeyler… Bunlar, bir yarar bahanesiyle sarılıp sarmalandıkça da, toplum giderek daha tehlikeli biçimde köleliğe yönelir.*"

yasa/siyasa
felsefe

9 789752 982802